

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS JUSTICIJOS INSTITUTAS

MONIKA SAKALAUŠKAITĖ
(CIVILINĖS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA)

VARTOJIMO KREDITO SUTARTIS (TEORIJA IR PRAKTIKA)

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
Lekt. dr. Leonas Virginijus Papirtis

Vilnius, 2015

TURINYS

ĮVADAS	2
1. BENDRIEJI VARTOJIMO KREDITO SUTARTIES ASPEKTAI	8
1.1. Vartojimo kredito sutarties samprata	8
1.2. Vartojimo kredito sutarties vieta sutarčių teisėje	17
1.2.1. Vartojimo sutarties ir vartojimo kredito sutarties santykis	17
1.2.2. Vartojimo kredito sutarties atribojimas nuo paskolos sutarties	20
1.3. Vartojimo kredito sutarties teisinis reglamentavimas	22
2. VARTOJIMO KREDITO SUTARTIES SUDARYMAS	27
2.1. Vartojimo kredito davėjų pagrindinių pareigų vykdymas	27
2.1.1. Kredito davėjo informavimo pareigos įgyvendinimas ir reikšmė vartojimo kredito sutarties sudarymui	28
2.1.2. Vartojimo kredito gavėjo mokumo vertinimas ir jo probleminiai aspektai	35
2.2. Vartojimo kredito sutarčių reklama ir jos ypatumai	41
2.3. Vartojimo kredito sutarties turinys bei nesąžiningos sutarties sąlygos	46
3. VARTOJIMO KREDITO SUTARTIES NUTRAUKIMO YPATUMAI	55
3.1. Vartojimo kredito davėjo teisės nutraukti vartojimo kredito sutartį įgyvendinimas	55
3.2. Kredito gavėjo teisės atsisakyti bei nutraukti vartojimo kredito sutartį įgyvendinimas	58
IŠVADOS	63
LITERATŪROS SĄRAŠAS	65
ANOTACIJA	71
ABSTRACT	72
SANTRAUKA	73
SUMMARY	74
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	75

IVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas. Kiekvieną dieną sparčiai augantis ir vis labiau didėjantis vartotojiškumas skatina įvairių naujų finansinių procesų ir naujovių kūrimąsi, o patys vartotojai turi platų finansinių paslaugų pasirinkimo spektrą. Didėjantis vartojimo poreikis, paskatino kurtis ir plėstis finansinį sektorių bei didinti vartojimo kreditų pasiūlą, kuri suteikia vartotojui galimybę integruotis bei vartojimo kredito sutarčių pagrindu naudotis asmeninio, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti. Vartojimo kreditavimo rinka nuolat kinta ir tobulėja, tradicines bankų ar kredito unijų teikiamas vartojimo paskolas papildė nauji skolinimo instrumentai, tarp kurių populiarūs ir žinomi – mažieji vartojimo kreditai (dažnai vadinami „greitieji kreditai“), pasižymintys aukšta palūkanų norma ir lengvu prieinamumu¹. Pagal Lietuvos banko renkamus statistinius duomenis, išmokėtų mažųjų vartojimo kreditų skaičius 2013 m. gruodžio mėn. 31 d. - 249108 vnt., o 2015 m. kovo mėn. 31 d. išmokėtų kreditų skaičius siekia net 267943 vnt.², todėl mažieji vartojimo kreditai yra neatsiejama vartojimo kreditavimo dalis. Visų rūšių vartojimo kreditų suteikimo skaičius kiekvienais metais sparčiai didėja, tai patvirtina tokie Lietuvos banko duomenys: 2013 m. gruodžio 31 d. kreditų gavėjams suteikti 722000 vnt.³, 2014 m. gruodžio 31 d. – 784000 vnt.⁴, 2015 m. birželio 30 d. – 852000 vnt.⁵. Tokie skaičiai rodo, kad vartojimo kreditas – tai labai sparčiai populiarėjantis finansinis instrumentas, kuriam būdingi šie privalumai:

1. Kredito gavėjas laikinai suteiktomis finansinėmis lėšomis gali patenkinti savo asmeninius poreikius;
2. Šiai paskolos rūšiai nereikalaujamas nekilnojamo turto įkeitimas;
3. Praktiškai bei palankūs vartojimo kredito gavėjui vartojimo kreditų gražinimo terminai;
4. Pakankamai lengvas šių kreditų suteikiamumas.

Nepaisant įvardintų vartojimo kredito sutarties privalumų, naujausi Lietuvos banko renkami statistiniai duomenys ir patikrinimų metu surinkta informacija rodo didėjančias problemas vartojimo kreditų rinkoje. Viena iš esminių problemų – gausus vartotojų

¹Paulius Astromskis, „Mažoji vartojimo kreditavimo sandorių reguliavimo modelis“ (daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, 2014), 10,

<http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:6079599/datastreams/MAIN/content>.

² Lietuvos bankas: vartojimo kredito rinkos apžvalga 2015 m., žiūrėta 2015-09-17, https://www.lb.lt/n20287/vartojimo_kreditu_statistika_skelbimui_20150331.pdf.

³ Lietuvos bankas: vartojimo kredito rinkos apžvalga 2014 m., žiūrėta 2015-09-17, https://www.lb.lt/vartojimo_kredito_rinkos_apzvalga_2014_m.

⁴ *Ibid.*

⁵ Vartojimo kredito rinkos apžvalga 2015 m. I pusmetis, žiūrėta 2015-09-17, https://www.lb.lt/n25919/2015_09_09_vartojimo_kreditai.pdf.

įsiskolinimas. Gausiai didėjant vartotojų pradelstų mokėjimų skaičiui, kartu didėja ir vartojimo kredito davėjų inicijuojami klientų turto areštai, kurių skaičius padidėjo net 12 kartų (2013 m. pradžioje tokių areštų buvo 629, o šiemet 2015 m. liepos 1 d. turto areštų skaičius šoktelėjo net iki 7849)⁶. Lietuvos banko duomenimis, auga skolinimasis vis didesnėmis sumomis, pvz. kreditų didesnių nei 290 Eur 2015 m. liepos 1 d. paimta net 67 % daugiau nei pernai tuo pačiu metu⁷, tokie skaičiai rodo didžiulę vartojimo kreditų paklausą ir populiarumą Lietuvoje. Pagrindinis teisės aktas Lietuvoje, reguliuojantis vartojimo kreditų suteikimo tvarką – Lietuvos Respublikos Vartojimo kredito įstatymas⁸ (toliau–Vartojimo kredito įstatymas). Atsižvelgiant į egzistuojančias problemas vartojimo kreditų rinkoje, įstatymų leidėjui pateiktas ir priimtas Vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 pakeitimo ir įstatymo papildymo projektas⁹ (toliau - Įstatymo projektas), kuriuo siekiama - „reguluoti vartojimo kredito rinką taip, kad vartojimo kredito davėjai skolintų, o vartojimo kredito gavėjai skolintųsi atsakingai, vartojimo kredito sutarčių reklama būtų aiški ir neklaidinanti, o už Vartojimo kredito įstatymo pažeidimus būtų taikoma pažeidimui proporcinga atsakomybė“¹⁰. Darbe bus ištiriamas vartojimo kredito sutarties institutas bei dabartinis jo teisinis reglamentavimas, tačiau bus skiriamas didelis dėmesys Įstatymo projekte įtvirtintų pakeitimų ir papildimų analizei bei įvertinimui, kurie ir atskleidžia darbo temos aktualumą.

Tyrimo problema. 2011 m. balandžio 1 dieną įsigaliojo Vartojimo kredito įstatymas, kurio paskirtis – nustatyti vartojimo kredito teikimo sąlygas Lietuvoje. Stipriai šoktelėjęs turto areštų skaičius bei didžiuliais tempais didėjantis vartojimo kreditų ėmimas byloja apie problemas vartojimo kredito rinkoje. Teisinio reglamentavimo trūkumas sąlygoja vartojimo kredito davėjų piktnaudžiavimą. Vartojimo kredito įstatyme įtvirtintos esminės kredito davėjų pareigos: (i) informacijos kredito gavėjui suteikimo pareiga bei (ii) tinkamas kredito gavėjo mokumo įvertinimas. Pavyzdžiai praktikoje rodo, kad kredito davėjai dažnai pateikia klaidingą, neišsamią, netikslią informaciją kredito gavėjui, taip vartotoją suklaidinant ir suteikiant galimybę jam priimti neteisingą finansinį įsipareigojimą. Didėjančiam bendram vartotojų įsiskolinimui įtakos

⁶Vartojimo kredito rinkos apžvalga 2015 m. I pusmetis, žiūrėta 2015-09-17, https://www.lb.lt/n25919/2015_09_09_vartojimo_kreditai.pdf.

⁷ Lietuvos bankas: įstatymu nesugriežtinus reguliavimo, problemų mastas greitųjų kreditų rinkoje tik didės, žiūrėta 2015-09-17, https://www.lb.lt/lietuvos_bankas_istatymu_nesugrieztinus_reguliavimo_problemu_mastas_greituju_kreditu_rinkoje_tik_dides.

⁸ „Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. 146, 6830 (2011).

⁹ „Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40 straipsnių pakeitimo, trečiojo ir penktojo skirsnių pavadinimo pakeitimo, 1,2 priedų pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹, 14¹, 21¹, 22¹, 22², 23¹, 25¹ · penktuoju skirsniu įstatymo projektas,“ nr. XIIP, 3370 (2015),

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1081273.

¹⁰ *Ibid.*

turi ir nepakankamai išsamus vartotojų kreditingumo vertinimas¹¹, taip nesustabdant vartotojų nuo netikslingų kreditų skolinimosi.

Vartotojų interesai dažnai pažeidžiami kredito davėjams įtraukiant nesąžiningas sutarties sąlygas į vartojimo kredito sutartis. Vartojimo kreditų gavėjai susiduria su vartojimo kredito sutartyje nurodytų sąlygų palankiu aiškinimu stipresnės šalies naudai, taip pažeisdami vartotojų teises. Sudarant vartojimo kredito sutartį dažniausiai naudojamos standartinės sąlygos, kurios nėra derinamos su vartotoju, todėl „vartotojas yra priverstas priimti jam primetamas stipraus kontrahento siūlomas sutarties sąlygas arba apskritai atsisakyti sutarties“¹². Siekiant užtikrinti vartotojo interesų apsaugą privalomos teisės normos, kurios saugotų ir gintų vartotoją, kaip silpnesniąją šių teisinių santykių šalį. Lietuvos Respublikos Konstitucijos¹³(toliau – Konstitucijos) 46 str. 5 d. nurodoma, kad valstybė gina vartotojo interesus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) nurodo, kad „su vartotojų teisių apsauga susijusiuose ginčiuose neretai peržengiamos privačių santykių ribos, o vartotojų teisių gynimas vertintinas kaip viešasis interesas, svarbus ne tik pačiam vartotojui, bet ir didelei visuomenės daliai“¹⁴. Vartojimo sutarties šalių interesų pusiausvyra turi būti teisinga ne tik vartotojui, bet ir verslininkui¹⁵, todėl atitinkamai ir vartotojai privalo veikti apdairiai ir laikytis prisiimtų sutartinių įsipareigojimų. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, vartojimo kredito sutartiniuose santykiuose privalo būti užtikrinamas vartojimo kredito sutartinių santykių dalyvių interesų derinimas ir pusiausvyra, tuomet vartojimo kredito sutarties institutas veiks efektyviai, sutarties šalys realizuos užsibrėžtus tikslus ir bus užtikrinama vartotojų teisių apsauga.

Vartojimo kredito rinkos reglamentavimo trūkumas sudaro prielaidas vartojimo kredito davėjų piktnaudžiavimui. Stipresnės šalies piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi lemia klaidingą kredito gavėjo vartojimo kredito sutarties sudarymą, o kartais ir nepasitikėjimą vartojimo kredito sutarčių institutu, todėl tokia situacija Lietuvos vartojimo kredito rinkoje sudaro darbe nagrinėjamos temos problematiškumą.

Tyrimo objektas – vartojimo kredito sutartis.

¹¹ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40 straipsnių pakeitimo, trečiojo ir penktojo skirsnų pavadinimo pakeitimo, 1,2 priedų pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹, 14¹, 21¹, 22¹, 22², 23¹, 25¹ penktuoju skirsniu įstatymo projekto, žiūrėta 2015-09-07, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1046922.

¹² „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2011 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje nr. 2S-1483-656/2011.“

¹³ „Lietuvos Respublikos Konstitucija,“ *Valstybės žinios*, nr. 33, 1014 (1992).

¹⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2011 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje nr. 3K-3-397/2011.“

¹⁵ „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2014 m. liepos 29 d. nutartis civilinėje byloje nr. 2A-257-431/2014.“

Darbo naujumas. Pagrindines vartojimo kreditavimo įžvalgas suformavo užsienio šalių teoretikai: Bernadette Kamleitner¹⁶, Erich Kirchler¹⁷, Erik Hoelsl¹⁸. Lietuvoje tik nuo 2011 m. balandžio 1 dienos įsigaliojo Vartojimo kredito įstatymas, kuriame įtvirtinti vartojimo kredito sutarties pagrindai, vartojimo kredito suteikimo sąlygos, vartojimo kredito davėjo ir gavėjo teisės ir pareigos, kredito gavėjo mokumo vertinimo kriterijai, ginčų nagrinėjimo tvarka. Pažymėtina, kad įsigaliojus Vartojimo kredito įstatymui, normos, reglamentuojančios vartojimo kredito sutarties institutą ir įtvirtintos Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse¹⁹(toliau - CK) t.y. 6. 877 – 6. 891 neteko galios. Doc. dr. Dangutės Ambrasienės ir prof. Egidijaus Baranausko ir kt. išleistame vadovėlyje „Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis: ketvirtoji laida“ - pateikiama vartojimo kredito sutarties samprata, elementai, turinys, sutarties atsisakymas ir nutraukimas. Vartojimo kreditų rinka sparčiai kinta ir tobulėja, patys vartotojai intensyviai naudojami šia finansine paslauga, o vartojimo kredito instituto ypatumai bei problematika ypač aktuali tema šiandieninėje visuomenėje, tačiau praktiškai nėra analizuota civilinės teisės doktrinoje. Pažymėtina, kad tik Pauliaus Astromskio disertacijoje „Mažąjo vartojimo kreditavimo sandorių reguliavimo modelis“ išanalizuotas mažąjo vartojimo kreditavimo instituto reguliavimas bei šio instituto santykis su žmogaus teisėmis. Iki šios dienos nėra visapusiškai ištirtas ir išanalizuotas vartojimo kredito sutarties institutas, vartojimo kredito sutarties teisinis reglamentavimas bei jo problematika, todėl darbe identifikuojamos dažniausiai kylančios problemos vartojimo kredito rinkoje, kurios atskleidžiamos analizuojant šiuo metu galiojančius teisės aktus bei teismų praktiką.

Darbo reikšmė. Šiuo darbu siekiama išanalizuoti vartojimo kredito sutarties institutą bei jo teisinį reglamentavimą, kurio ištyrimas yra ypatingai svarbus atskleidžiant šio instituto ypatumus bei problematiką. Darbe plačiai analizuoti Lietuvos teisės aktai bei teismų praktika, Europos Sąjungos direktyvos, Lietuvos banko šaltiniai, reglamentuojantys vartojimo kredito sutarties įgyvendinimą Lietuvoje. Darbe atlikus tyrimą, identifikuojamos pagrindinės problemos vartojimo kredito rinkoje, todėl, tikimasi, kad šiame darbe nagrinėjami klausimai, taps pagrindu naujiems tyrimams atlikti.

Darbe atliekamo tyrimo tikslas – išanalizuoti vartojimo kredito sutarties institutą, nustatant, ar šios sutarties įgyvendinimas Lietuvoje yra veiksmingas, atskleidžiant pagrindinius

¹⁶ Kamleitner, B. et al, Credit Use: *Psychological Perspectives on a Multifaceted Phenomenon*. International Journal of Psychology, Vol. 47, No. 1, (2012):1-27.

¹⁷ Kirchler E., *Consumer credit use: A process model and literature review*. *Revue Europeenne de Psychologie Appliquee/European Review of Applied Psychology*, 57-4 (2007): 267-283.

¹⁸ *Supra note 16*.

¹⁹ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *Valstybės žinios*, nr. 74, 2262 (2000).

vartojimo kredito sutarties sudarymo, nutraukimo ypatumus ir praktinius probleminius aspektus, bei įvertinti esminius Įstatymo projekte siūlomus pakeitimus vartojimo kredito rinkoje.

Siekiant įgyvendinti užsibrėžtą tikslą, darbe keliami tokie **uždaviniai**:

1. Teorinės analizės pagalba, atskleisti vartojimo kredito sutarties sampratą, teisinio reglamentavimo raidą Lietuvoje bei nustatyti šios sutarties vietą sutarčių teisėje;
2. Analizuojant vartojimo kredito sutarties teisinį reglamentavimą, identifikuoti pagrindines problemas vartojimo kreditų rinkoje;
3. Atskleisti vartojimo kredito sutarties nutraukimo ypatumus;
4. Įvertinti svarbiausius Įstatymo projekte siūlomus pakeitimus bei papildymus.

Tyrimo metodika. Magistro baigiamojo darbo tikslui pasiekti ir uždaviniams įgyvendinti naudojami šie mokslinio tyrimo metodai:

1. **Lyginamasis metodas**, kuris taikytas lyginant vartojimo kredito sutartį reglamentuojančias teisės normas su tokių normų realiu taikymu praktikoje, taip atskleidžiant problemas vartojimo kredito rinkoje.
2. **Dokumentų analizės metodas** taikytas analizuojant Lietuvos Respublikos įstatyminius bei poįstatyminius norminius aktus, užsienio valstybių teisės aktus, teisės doktriną bei teismų praktiką.
3. **Sisteminės analizės metodas** taikytas, siekiant atskleisti vartojimo kredito sutarties paskirtį, nustatant šios sutarties vietą sutarčių teisėje.
4. **Lingvistinis metodas** taikytas atskleidžiant vartotojo, vartojimo kredito sutarties, paskolos bei reklamos sąvokas, vartojimo kredito sutarties tikslą, teisės normų turinį.
5. **Apibendrinimo metodas** taikytas išanalizuotai medžiagai apibendrinti, formuluojant išvadas, teikiant pasiūlymus skyrių ir poskyrių pabaigose bei išvadose.

Tyrimo šaltiniai. Siekiant atskleisti pasirinktą darbo temą bus aptariami ir analizuojami užsienio valstybių teisės aktai, Lietuvos Respublikos teisės aktai, Europos Sąjungos direktyvos, mokslinės monografijos, aktualūs teismų sprendimai bei Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos (toliau – VVTAT) nutarimai. Darbe remiamasi Pauliaus Astromskio disertacija „Mažajo vartojimo kreditavimo sandorių reguliavimo modelis“, kurioje plačiai išnagrinėtas mažajo vartojimo kreditavimo sandorių instituto reguliavimas bei santykis su žmogaus teisėmis. Darbe bus analizuojami Lietuvos Banko šaltiniai (nutarimai, apžvalgos, statistiniai duomenys, gairės), kurių pagrindu atskleidžiama vartojimo kredito sutarties problematika bei ypatumai. Darbe bus analizuojami ir pateikiami užsienio autorių moksliniai darbai, susiję su vartojimo kredito sutarties teisiniais santykiais.

Tyrimo struktūra. Darbą sudaro įvadas, kuriame aptariamas pasirinktos temos aktualumas ir naujumas, tyrimo pagrindinis tikslas bei įgyvendintini uždaviniai, nurodoma hipotezė bei tyrimo metodika. Toliau darbe pateikiama dėstomoji dalis, kuri skaidoma į tris pagrindinius skyrius. Pirmoji darbo dalis skirta vartojimo kredito sutarties sampratai ir specifikai atskleisti, vartojimo kredito sutarties instituto teisinio reglamentavimo bei jo vystymosi dinamikos Lietuvoje aptarimui bei vartojimo kredito sutarties vietos sutarčių teisėje nustatymui. Antrojoje darbo dalyje analizuojama vartojimo kredito sutarties sudarymo stadija, siekiant nustatyti, kaip vykdomos esminės vartojimo kreditų davėjų pareigos, taip atskleidžiant šių pareigų vykdymo ypatumus bei problematiką. Šioje dalyje nustatomi dažniausi kreditų davėjų pažeidimai, reklamuojant vartojimo kreditą. Šioje darbo dalyje atskleidžiama vartojimo kredito sutarties turinio problematika, susijusi su nesąžiningų sąlygų įtraukimu į vartojimo kredito sutartis bei nustatomos dažniausiai pasitaikančios nesąžiningos sąlygos vartojimo kredito sutartyse, analizuojant VVTAT nutarimus ir teismų praktiką. Paskutinėje darbo dalyje aptariama vartojimo kredito sutarties sutartinių santykių pabaiga, atskleidžiant šios stadijos ypatumus bei problematiką.

Ginamieji baigiamojo darbo teiginiai:

1. Vartojimo kredito sutartis yra efektyvi ir paklausi finansinė paslauga, kuria vartotojas gali patenkinti savo asmeninius, ūkio, šeimos poreikius, tačiau, siekiant šios sutarties tikslingo įgyvendinimo, būtina užtikrinti šių santykių dalyvių interesų derinimo pusiausvyrą.
2. Vartojimo kredito įstatyme įtvirtintų teisės normų įgyvendinimas praktikoje neužtikrina efektyvaus vartojimo kredito sutarties veikimo, o tai sąlygoja praktinių problemų vartojimo kredito rinkoje atsiradimą.

1. BENDRIEJI VARTOJIMO KREDITO SUTARTIES ASPEKTAI

Vartojimo kredito sutarties sampratos, jos pagrindinių bruožų analizė bei šios sutarties vietos sutarčių teisėje nustatymas yra svarbus momentas, siekiant atskleisti vartojimo kredito sutarties specifiką bei pagrindinius sutarties elementus. Pažymėtina, kad šiame skyriuje analizuojamas vartojimo kredito sutarties teisinio reglamentavimo raida bei jos vystymosi dinamika Lietuvoje, taip atskleidžiant dabartinio vartojimo kredito sutarties teisinio reguliavimo pagrindus, kurie įtvirtinti Vartojimo kredito įstatyme.

1.1. Vartojimo kredito sutarties samprata

Žodis „kreditas“ kildinamas iš lotynų kalbos žodžio „credere“, reiškiančio „tikėti“ ir „creditum“ - „patikėta“²⁰. Net ir žodžio kilmė parodo, jog kredito išdavimas tai - pasitikėjimo ženklas. Kreditai gali būti paskolos ir kitokie atidedamojo mokėjimo metodai, leidžiantys vartotojams ir firmoms pirkti prekes, paslaugas, žaliavas, medžiagas, taip patenkinant savo poreikius. Kreditas – „tai santykiai tarp kreditoriaus ir besiskolinančiojo, atsiradę dėl paskolintos vertės judėjimo atgal“²¹. Dažnai kreditas traktuojamas, kaip ekonominiai piniginiai santykiai, susiję su įmonių, organizacijų ir gyventojų laikinai laisvų pinigų kaupimu ir tiksliniu jų teikimu atlygintinumo ir gražintinumo pagrindais. Anglų racionalaus kreditavimo principai nusakomi sutrumpinimu CAMPARI:

- *Charakter* – kliento charakteristika, t.y. asmeninės savybės;
- *Ability* – sugebėjimas sugrąžinti paskolą;
- *Margin* – išduodamos paskolos marža, svarbu su kokiomis palūkanomis išduodama paskola;
- *Purpose* – tikslas, kuriam bus panaudoti gauti pinigai;
- *Amount* – paskolos dydis;
- *Repayment* – paskolos sugrąžinimo sąlygos;
- *Insurance* – rizikos, susijusios su paskolos nesugrąžinimu, draudimas²².

²⁰ Kazys Kuzavinis, *Lotynų – lietuvių kalbos žodynas* (Vilnius: mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996):206.

²¹ Olga Buckiūnienė, *Įmonių finansai* (2002):125.

²² *Ibid.*, p.127.

Šie kreditavimo principai akcentuoja, kokius kriterijus vertina kreditorius suteikdamas kreditą bei atskleidžiamos sąlygos, kurių visumai esant, suteikiamas kreditas.

Sutartis yra viena iš populiariausių sandorių rūšių, kurios paskirtis – reguliuoti asmenų tarpusavio santykius nurodant galimo ir privalomo elgesio ribas, taip pat atitinkamų įsipareigojimų nevykdymo teises pasekmes²³. CK 6.154 straipsnio 1 dalyje nurodoma: „sutartis yra dviejų ar daugiau asmenų susitarimas sukurti, pakeisti ar nutraukti civilinius teisinius santykius, kai vienas ar keli asmenys įsipareigoja kitam asmeniui ar asmenims atlikti tam tikrus veiksmus, o šie įgyja reikalavimo teisę“. Pažymėtinas ir CK 6.159 straipsnis, kuriame nurodomi sutarties elementai, kurių pakanka sutarties galiojimui - veiksnių šalių susitarimas, o įstatymų nustatytais atvejais – ir sutarties forma. Iš CK 6.154 ir 6.159 straipsniuose pateiktos sutarties apibrėžties darytina išvada, kad esminis sutarties požymis ir svarbiausias sutarties galiojimo elementas yra šalių susitarimas (*consensus ad idem*)²⁴. Taigi šalys gali laisvai sudaryti sutartis ir reguliuoti savo santykius, kol jų veiksmai nepažeidžia privalomųjų teisės normų, neprieštarauja teisei ir moralei²⁵. Tokia ir yra sutarties laisvės principo esmė, kuri atskleidžia Konstitucijos 46 str. 1 d. įtvirtintą asmens ūkinės laisvės ir iniciatyvos idėją. Vartojimo kredito sutartys sudaromos prisijungimo būdu, naudojant standartines sutarčių sąlygas, kurios nėra individualiai aptariamoms, todėl vartotojas yra priverstas priimti jam primetamas stipraus kontrahento siūlomas sutarties sąlygas arba atsisakyti sutarties. Atsižvelgiant į tai, sutartyse su vartotoju, negali būti remiamasi vien sutarties laisvės principu, būtinos teisės normos, saugančios silpnesniąją šalį šiuose sutartiniuose santykiuose. Būtent tokiu būdu siekiama atkurti derybinės galios pusiausvyrą, kuri prarandama, kai viena iš sutarties šalių yra stipresnė²⁶ bei tokiai situacijai esant atsirado pagrindas valstybei įsikišti į sutartinius santykius ir ribojant sutarties laisvės principą, nustatyti specialų vartojimo sutarčių teisinį reglamentavimą.

Vadovaujantis CK 6.160 str. pateiktu sutarčių skirstymu – viena iš sutarčių grupių yra vartojimo sutartys. Vartojimo kredito sutartis yra viena iš vartojimo sutarčių, todėl tikslinga atskleisti vartojimo sutarties instituto pagrindinius tikslus bei reikšmę. Vartojimo sutarties sąvoka įtvirtinta CK 6.228¹ str. 1 d., kuriame nurodoma, kad „vartojimo sutartimi verslininkas įsipareigoja perduoti vartotojui prekes nuosavybės teise arba suteikti paslaugas vartotojui, o vartotojas įsipareigoja priimti prekes ar paslaugas ir sumokėti jų kainą“. Pažymėtina, kad vartojimo sutarties sąvoka taip pat įtvirtinta Vartotojų teisių apsaugos įstatyme, kuriame

²³ Dangutė Ambrasienė et al, „Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis: ketvirtoji laida“, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas (2006).

²⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3-3K-103/2013.“

²⁵ Dainis Švirinas, „Civilinės teisės ir konkurencijos teisės normų sąveika“, *Jurisprudencija*: 28,20 (2002):46.

²⁶ Danguolė Bublienė, „Silpnesnės šalies apsaugos principo įgyvendinimas kontroliuojant nesąžiningas vartojimo sutarčių sąlygas“, *Jurisprudencija*: 9, 99(2007):42

nurodoma: „vartojimo sutartis - prekių ar paslaugų įsigijimo sutartis, su pardavėju ar paslaugų teikėju sudaroma su vartotojo verslu ar profesija nesusijusiu tikslu, t. y. vartotojo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti“²⁷. LAT praktikoje suformuoti esminiai požymiai, kuriuos atitinkanti sutartis kvalifikuojama kaip vartojimo: (i) Prekes ar paslaugas įsigyja vartotojas - fizinis asmuo; (ii) Fizinis asmuo prekes ar paslaugas perka savo asmeniniams poreikiams; (iii) Prekes ar paslaugas teikia verslininkas (fizinis ar juridinis asmuo, veikiantis verslo tikslais)²⁸. Pažymėtina, jog kiekvienu atveju kvalifikuojant sutartį kaip vartojimo, reikia nustatyti šių požymių visumą, tuomet sutartis kvalifikuojama kaip vartojimo ir jai taikomas specialus vartotojų teisių apsaugos reglamentavimas. Kadangi vartojimo sutarčių teisės normos taikomos vartojimo kredito sutarties institutui, todėl darytina išvada, jog sutartis gali būti kvalifikuojama kaip vartojimo kredito tuomet, kai ji atitinka ne tik tokiai sutarčių rūšiai, bet ir bendruosius vartojimo sutartims keliamus reikalavimus²⁹, kurie plačiau aptariami skyriuje „Vartojimo sutarties ir vartojimo kredito sutarties santykis“.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, įsigaliojus Vartojimo kredito įstatymui, normos, įtvirtintos CK 6.887 – 6.891, neteko galios. CK liko įtvirtintas 6. 886 str., kuriame nurodoma vartojimo kredito sutarties samprata, kuri yra analogiškai pateikiama Vartojimo kredito įstatyme. Vartojimo kredito įstatymo 1 str. 16 d. nurodoma, kad „vartojimo kredito sutartimi vartojimo kredito davėjas suteikia arba įsipareigoja suteikti vartojimo kredito gavėjui vartojimo kreditą atidėto mokėjimo, paskolos forma arba kitu panašiu finansiniu būdu, išskyrus sutartis dėl nuolatinio tos pačios rūšies paslaugų teikimo ar tos pačios rūšies prekių tiekimo, kai vartojimo kredito gavėjas už teikiamas paslaugas ar tiekiamas prekes moka dalimis jų teikimo ar tiekimo metu“³⁰. Kaip ir kiekvienai sutarčiai, vartojimo kredito sutartį sudarydamos šalys siekia tam tikrų tikslų. Iš pateiktos vartojimo kredito sutarties definicijos, galima išskirti esminius šios sutarties požymius bei tikslus. Lingvistiškai analizuojant vartojimo kredito sutarties apibrėžimą, matyti, jog vienas iš šios sutarties bruožų turi sąsają su vartotojo teisių apsaugos institutu, kadangi suteikiamo kredito pagrindu tenkinami asmeniniai kredito gavėjo (vartotojo) interesai. Vartojimo kredito sutarties tikslas yra vartotojo asmeninių poreikių tenkinimas, o tai suponuoja faktą, kad kartu turi būti ir užtikrinama vartotojo, kaip silpnesnės šalies, teisių apsauga. Pritartina doc. Dr. Linos Novikovienės nuomonei, kad „vartojimo sutarties pagrindas – silpnesnės sutarties šalies doktrina, kadangi tarp verslininko ir derybininko susiklosto nelygiavertės derybinės pozicijos ir

²⁷ „Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas,“ *Valstybės žinios*, nr. 12,488 (2007).

²⁸ „Lietuvos Aukščiausio Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje nr. 3K-3-500/2014.“

²⁹ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2011 m. *praktikos civilinėse bylose aktualijos*, žiūrėta 2015-10-02, <http://www.lat.lt/lt/teismu-praktika/lat-praktika/aktuali-praktika-iki-2015/aktuali-praktika-civilinese-bylose.html> .

³⁰ „Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas,“ *Valstybės žinios*, nr. 146,6830(2011).

valstybė naudodama teisinius instrumentus turi nustatyti papildomas priemones ginant silpnesnę sutarties šalį vartotoją³¹. LAT formuojamoje praktikoje nurodoma, kad „atsižvelgiant į šalių padėties nelygiavertiškumą, vartojimo sutarties institutas grindžiamas silpnesniosios sutarties šalies teisinės apsaugos doktrina, pagal kurią siekiama užtikrinti vartotojo, kaip silpnesniosios sutarties šalies, teisių ir teisėtų interesų apsaugą ir atkurti vartotojo ir verslininko interesų derinimo pusiausvyrą“³².

Kitas šios sąvokos bruožas, pasižymi ekonominiu pobūdžiu - kredito gavėjas už suteiktą vartojimo kreditą atsiskaito atidėto mokėjimo, paskolos forma arba kitu panašiu finansiniu būdu. Apibendrinant, vartojimo kredito gavėjas sudarydamas sutartį patenkina savo asmeninius poreikius, atitinkamai ir kredito davėjas, suteikdamas vartojimo kreditą, ateityje gaus pajamas už sulytą finansinį įsipareigojimą, todėl abi šalys, sudarydamos sutartį, gaus naudą. Kredito davėjas, kaip stipresnioji šių santykių šalis, turi užtikrinti vartotojo teisių apsaugą, o vartotojas turi priimti apgalvotą sprendimą, kokį finansinį įsipareigojimą pasirinkti.

Įdomu pažymėti tai, kad Airijos Vartojimo kredito įstatyme³³ vartojimo kredito sutartis laikoma sutartimi, pagal kurią kreditorius suteikia arba įsipareigoja suteikti vartotojui kreditą atidėto mokėjimo, paskolos, grynujų pinigų arba kitu panašiu finansiniu susitarimu. Didžiojoje Britanijoje vartojimo kredito sutartimi traktuojama sutartis, pagal kurią kreditorius suteikia arba įsipareigoja suteikti kredito gavėjui suteikti vartojimo kreditą paskolos, grynujų pinigų, atidėto mokėjimo ar panašia finansine paslauga³⁴. Kaip matyti iš pateiktų palyginimų vartojimo kredito sutarties apibrėžčių, jų definicijos yra panašios, įvardijant tiek vartojimo kredito subjektus, tiek vartojimo kredito suteikimo formas pačioje vartojimo kredito sutarties sampratoje.

Vienas svarbiausių privatinės teisės principų – *pacta sunt servanda* (CK 6.38, 6.59 straipsniai), todėl nereikia, kad „vartotojai gali naudotis įstatymo jiems suteiktomis vartotojų teisių apsaugos priemonėmis, siekdami nesąžiningai išvengti laisva valia prisiimtų prievolių vykdymo“³⁵. Jei iš turimų įrodymų matyti, kad skolininkas sistemingai laiku nevykdo prievolių, o skolininko, nors ir saugomo vartotojams taikomų papildomų teisinių apsaugos mechanizmų, ir kreditoriaus teisių bei pareigų įgyvendinimo požiūriu skolininkui netenka neproporcingai griežta

³¹Lina Novikoviėnė „Vartojimo sutarties sampratos probleminiai aspektai“, žiūrėta 2015-10-02, https://www.mruni.eu/mru_lt/dokumentai/katedros/verslo_teises_katedra/Konferencijos/2012_10_18%20Vartotoju_teisiu_apsaugos_teisiniai_aspektai_Europos_Sajungoje/Novikoviene_Vartojimo%20sutarties%20samprata.pdf.

³² Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga II. *Teismų praktika*, Nr. 33 (2010), žiūrėta 2015-10-02, <http://www.lat.lt/lt/teismu-praktika/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos.html>.

³³ *Consumer Credit Act*, no. 24 (1995), žiūrėta 2015-10-02, <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1995/act/24/enacted/en/print#sec1>.

³⁴ United Kingdom *Consumer Credit sourcebook* (2015), žiūrėta 2015-10-02, <https://www.handbook.fca.org.uk/handbook/CONC.pdf>.

³⁵ „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-136-343/2015.“

prievolių vykdymo našta, teismas turi teisinį pagrindą tenkinti kreditoriaus pareiškimą nepaisydamas sutarties kvalifikavimo kaip vartojimo fakto³⁶. Vartojimo kredito sutarties atžvilgiu pabrėžtinai sažiningumo principas, kadangi vartotojas dėl patirties, specialių žinios stokos turi palyginti mažesnes galimybes tinkamai įgyvendinti savo interesų apsaugą³⁷, todėl kredito davėjas turi nepažeisti įstatyme įtvirtintų normų ir užtikrinti vartotojo teisių apsaugą.

Tęsiant toliau, svarbu nustatyti vartojimo kredito sutarties dalyką, kadangi įstatymų leidėjas, priimdamas Vartojimo kredito įstatymą, sukonkretino ir pateikė sąrašą, kuriame įtvirtintos išimtys. Vartojimo kredito sutarties dalyku gali būti ne tik pinigai, bet ir daiktai arba paslaugos. Vartojimo kredito įstatymo 3 str. 2 d. pateikia išimtinių sutarčių sąrašą, kurioms netaikomos Vartojimo kredito įstatymas:

- 1) kredito sutartims, užtikrintoms nekilnojamojo turto įkeitimu;*
- 2) kredito sutartims, kurių paskirtis – įgyti arba išlaikyti nuosavybės teises į žemę arba į esamą ar projektuojamą statinį;*
- 3) kredito sutartims, kurių bendra suteikiamo kredito suma viršija 75 000 eurų sumą;*
- 4) nuomos ar išperkamosios nuomos sutartims, kai šiose sutartyse ar atskiroje sutartyje nenustatyta pareiga įsigyti sutarties objekto;*
- 5) kredito sutartims, pagal kurias darbdavys, kai kreditavimas yra antrinė veikla, suteikia darbuotojams kreditą be palūkanų arba už mažesnę negu rinkoje vyraujanti bendros vartojimo kredito kainos metinę normą ir kurios nėra siūlomos visuomenei;*
- 6) kredito sutartims, kurios sudaromos su finansų maklerio įmonėmis arba kredito įstaigomis siekiant leisti investuotojui įvykdyti sandorį, susijusį su viena ar daugiau Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatyme nurodytų finansinių priemonių, jei kreditą suteikianti įstaiga/įmonė pati yra tokio sandorio dalyvė;*
- 7) kredito sutartims, kurios yra sudarytos pagal susitarimą, pasiektą teisme arba viešojo administravimo institucijoje;*
- 8) kredito sutartims, kurios yra susijusios su nemokamai atidėtu esamos skolos mokėjimu;*
- 9) kredito sutartims, kuriomis reikalaujama, kad kredito gavėjas savo skolinių įsipareigojimų vykdymą užtikrintų daikto įkeitimu, perduodant jį kredito davėjui;*
- 10) kredito sutartims, pagal kurias teisės aktų numatytais atvejais, kai siekiama bendro intereso, tam tikrai ribotai visuomenės daliai suteikiamas kreditas taikant mažesnę negu rinkoje vyraujanti palūkanų normą arba visai nemokant palūkanų, arba kitomis sąlygomis, kurios būtų*

³⁶ „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-136-343/2015.“

³⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2014 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-114/2014.“

palankesnės kredito gavėjui negu rinkoje vyraujančios sąlygos, ir taikant ne didesnę negu rinkoje vyraujanti palūkanų normą;

11) sąskaitos kreditavimo sutartims, kai toks kreditas turi būti grąžinamas per vieno mėnesio laikotarpį³⁸.

Remiantis įstatymo leidėjo pateiktu išimčių sąrašu, svarbu paminėti svarbiausius momentus. Visų pirma, įstatymų leidėjas šiuo sąrašu atskiria vartojimo kredito sutartis nuo sutarčių, kurios yra užtikrinamos hipoteka. Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas įtvirtina maksimalią kredito ėmimo sumą - 75 000 eurus, tačiau sąrašė nėra nurodoma minimali vartojimo kredito suteikimo suma, vadinasi į vartojimo kredito instituto teisinį reguliavimą įtraukiami ir mažieji („greitieji“) vartojimo kreditai. Atkreiptinas dėmesys, kad iki Vartojimo kredito įstatymo priėmimo, CK 6. 886 str. nereguliavo kreditų, kurių suma mažesnė nei 1000 litų. Mažųjų vartojimo kreditų reguliavimo įtvirtinimas yra būtinybė Lietuvos teisinėje sistemoje, kadangi mažieji vartojimo kreditai tapo neatsiejama vartojimo kreditavimo dalimi. Vadovaujantis statistiniais duomenimis, vartotojai dažniausiai skolinasi mažas sumas (iki 115 Eur (400 Lt.))³⁹. Mažųjų vartojimo kreditų populiarumą ir paklausą vartojimo kredito rinkoje pagrindžia tokie Lietuvos banko renkami statistiniai duomenys:

- 2012 m. gruodžio mėn. 31 d. Lietuvoje mažųjų vartojimų kreditų, kurių suma neviršijo 1000 litų, buvo suteikta 224 000 vnt.⁴⁰
- 2013 m. gruodžio mėn. 31 d. Lietuvoje mažųjų vartojimo kreditų suteikta 249110 vnt.⁴¹
- 2014 m. gruodžio mėn. 31 d. Lietuvoje mažųjų vartojimo kreditų suteikta 257000 vnt.⁴²
- 2015 m. vien pirmajame pusmetyje išmokėta 267 943 vnt. mažųjų vartojimo kreditų⁴³.

Greitųjų kreditų įtraukimas į Vartojimo kredito įstatymą tai - tikslingas įstatymo leidėjo žingsnis, kadangi mažieji vartojimo kreditai tapo neatsiejama vartojimo kredito sutarties instituto dalimi, todėl jų teisinis reguliavimas yra būtinas, taip užtikrinant vartotojų teisių apsaugą. Iš

³⁸ „Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. 146, 6830 (2011).

³⁹ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40 straipsnių pakeitimo, trečiojo ir penktojo skirsnų pavadinimo pakeitimo, 1,2 priedų pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹, 14¹, 21¹, 22¹, 22², 23¹, 25¹ penktuoju skirsniu įstatymo projekto, žiūrėta 2015-10-02,

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1046922.

⁴⁰ Lietuvos bankas, vartojimo kredito rinkos apžvalga, žiūrėta 2015-10-02,

https://www.lb.lt/vartojimo_kredito_rinkos_apzvalga_2012_m.

⁴¹ Lietuvos bankas, vartojimo kredito rinkos apžvalga, žiūrėta 2015-10-02,

https://www.lb.lt/n20287/vartojimo_kredito_rinkos_apzvalga_2013.pdf.

⁴² Lietuvos bankas, vartojimo kredito rinkos apžvalga, žiūrėta 2015-10-02,

https://www.lb.lt/vartojimo_kredito_rinkos_apzvalga_2014_m.

⁴³ Lietuvos bankas, vartojimo kredito rinkos apžvalga, žiūrėta 2015-10-02,

https://www.lb.lt/n20287/vartojimo_kreditu_statistika_skelbimui_20150331.pdf.

pateiktų Lietuvos banko statistinių duomenų matyti, jog sparčiai didėja mažųjų vartojimo kreditų ėmimas, tokį vartotojų pasirinkimą lemia keletas priežasčių. Visų pirma, vartotojai dažniausiai dėl savo finansinės padėties linkę skolintis iš jiems lengviausiai prieinamų šaltinių. Vartotojai, neįvertinę galimos rizikos, skubotai priima netikslingą sprendimą, kurio pasekmės finansiškai gali būti itin nuostolingos. Kreditoriai šiuo atveju gali išnaudoti vartotojo silpnybes ir padėties sunkumą, „siekiant sudaryti sandorį dėl santykinai brangaus kreditavimo“⁴⁴. Vartotojai neturi tiek žinių bei pakankamo finansinio raštingumo lygio, kad galėtų priimti pagrįstą ir racionalų sprendimą sudaryti vartojimo kredito sutartį⁴⁵. Tokios pozicijos laikosi ir Pasaulio bankas nurodydamas, kad „žemas vartotojų finansinis raštingumas sudaro prielaidas ekonominiams pažeidimams, todėl svarbu, kad kiekviena valstybė įgyvendintų vartotojų finansinį švietimą arba užtikrintų aukšto lygio vartotojų teisių apsaugos sistemą“⁴⁶. Atsižvelgiant į tai kas išdėstyta, kiekvienoje teisinėje valstybėje privalo efektyviai veikti vienas iš nurodytų faktorių. Vartotojai, turintys pakankamai informacijos ir žinantys esmines savo teises bei pareigas, yra svarbi rinkos drausminimo priemonė finansų sektoriuje, skatinanti finansų įstaigas konkuruoti teikiant finansinius pasiūlymus ir paslaugas, bei nepiktnaudžiauti vartotojų žinių neturėjimu, o vartotojams finansiniai sugebėjimai padeda suprasti informaciją ir priimti rizikos bei naudos santykiu grįstus sprendimus, kurie optimizuoja jų finansinę gerovę⁴⁷, todėl vartotojų finansinis švietimas turėtų būti, kuo didesne apimtimi, įgyvendinamas kiekvienoje valstybėje. Svarbu pažymėti, kad vienas iš VVTAT 2015-2018 metų strategijos pagrindinių tikslų – vartotojų ir verslininkų švietimo gerinimas⁴⁸, tokiu įtvirtinimu atskleidžiant vartotojų ir verslininkų švietimo būtinybės užtikrinimą Lietuvoje.

Tęsiant mintį dėl vartojimo kredito sutarties ypatumų, svarbu pažymėti, kad vartojimo kredito sutartis pasižymi vartojimo kredito sutarties šalių specifika. Vartojimo kredito įstatymo 2 d. 15 p. apibrėžia vartojimo kredito sutarties šalis, t.y. vartojimo kredito gavėją ir vartojimo kredito davėją. „Vartojimo kredito gavėjas, tai fizinis asmuo, kuris siekia sudaryti ar sudaro vartojimo kredito sutartį asmeninoms, šeimos, namų ūkio, bet ne verslo ar profesinėms reikmėms“⁴⁹. Kaip matyti iš vartojimo kredito gavėjo apibrėžties, vartotojui, kaip vartojimo

⁴⁴ Paulius Astromskis, „Mažoji vartojimo kreditavimo sandorių reguliavimo modelis“ (daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, 2014), 60,

<http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:6079599/datastreams/MAIN/content>.

⁴⁵ Braspenning Jurgen, Mak, V. *Errare humanum est: Financial Literacy in European Consumer Credit Law*. Netherlands: Tilburg Law School (2012): 308.

⁴⁶ Vartotojų teisių apsaugos ir finansinio raštingumo diagnostinė apžvalga. I dalis: Pagrindinės išvados ir rekomendacijos, žiūrėta 2015-10-02, <http://www.vvtat.lt/index.php?3976257261>.

⁴⁷ *Supra note 44*, p. 60.

⁴⁸ Valstybinės vartotojų teisių apsaugos 2015-2018 metų strategijos projektas, žiūrėta 2015-10-02, http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1016598&p_fix=n&p_gov=n.

⁴⁹ „Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. 146, 6830 (2011).

kredito sutarties šaliai, nustatomi du požymiai: pirma, tai fizinis asmuo ir antra, jis veikia su verslu ar profesija nesusijusiu tikslu, t.y. siekdamas tenkinti tik savo asmeninius, šeimos ar savo namų ūkio poreikius. Europos Sąjungos teisės aktuose įtvirtinti analogiški vartotojo apibrėžimai, pavyzdžiui, 1993 m. balandžio 5 d. Direktyvoje 93/13/EEB dėl nesąžiningų vartojimo sutarčių (toliau – 1993 m. Direktyva),⁵⁰ vartotoją apibrėžia kaip bet kokį fizinį asmenį, kuris sudaro sutartį tikslais, neusijusiais su jo verslu ar profesija. Sudarydami vartojimo kredito sutartis, vartotojai yra silpnesnioji šalis šiuose sutartiniuose santykiuose. Pritartina doc. Dr. Lina Novikovienės nuomonei, kad „vartotojų teises ginančios normos nustato didesnes jų teisių apsaugos garantijas palyginti su kitais civilinės apyvartos dalyviais, todėl vartotojo sąvoka įgija ne tik teorinę, bet ir praktinę reikšmę“⁵¹. Vartotojai kaip silpnesnė sutartinių santykių šalis „yra išskirti remiantis abstrakčiais, formaliais požymiais, laikantis išankstinės nuostatos, kad tam tikromis aplinkybėmis visi asmenys yra silpnesnė šalis, kitaip tariant, yra ekonomiškai silpnesni, mažiau patyrę, turintys mažiau informacijos“⁵² todėl ypač pabrėžiamas teisinio tikrumo principas, kuris turi užtikrinti kitos šalies interesus, tačiau verslininkui privalu žinoti, kokias normas jis turi taikyti ir kokios pareigas turi vykdyti, siekiant užtikrinti efektyvią vartotojo teisių apsaugą.

Vartojimo kredito įstatymo 2 str. 13 d. nurodoma, kad „vartojimo kredito davėjas- tai asmuo, išskyrus fizinį asmenį, kuris verslo tikslais teikia arba įsipareigoja suteikti vartojimo kreditus“. Pažymėtina, kad Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. balandžio 23 d. direktyva 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių⁵³, panaikinanti Tarybos direktyvą 87/102/EEB (Toliau – 2008 m. Direktyva) galioja ir yra taikoma kreditoriamas - tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims. 2008 m. Direktyvoje nurodoma, kad nacionalinė teisė gali įtvirtinti apribojimą, pagal kurį kreditus teikti gali tik juridinis asmuo. Kaip matyti iš Vartojimo kredito įstatyme pateiktos vartojimo kredito davėjo apibrėžties, Lietuvoje vartojimo kreditus gali teikti tik juridiniai asmenys. Lietuvos bankas pateikia viešąjį vartojimo kredito davėjų sąrašą Lietuvoje. Šiuo metu jame nurodomi 153 vartojimo kredito davėjai⁵⁴, veikiantys visoje Lietuvoje. Apibendrinant pažymėtina, kad vartojimo kredito davėju gali būti tik juridinis asmuo,

⁵⁰ Council Directive 93/13/EEB of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts//Official Journal,L, 1993, Nr. 95.

⁵¹ Lina Novikovienė, „Theoretical and practical issues of consumer’s conception“, *Jurisprudence* 4, 122(2010):293.

⁵² Bublienė D. Silpnesnės šalies apsaugos principo įgyvendinimas kontroliuojant nesąžiningas vartojimo sutarčių sąlygas. *Jurisprudencija* 9,99 (2007):42.

⁵³ Council Directive 2008/48/EB of 23 April 2008 on credit agreements for consumers and repealing Council Directive 87/102/EEC, žiūrėta 2015-10-02,

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:133:0066:0092:EN:PDF>.

⁵⁴ Lietuvos banko viešasis vartojimo kredito davėjų sąrašas, žiūrėta 2015-10-02,

https://www.lb.lt/viesasis_vartojimo_kredito_daveju_sarasas.

kuris privalo būti įrašytas į viešąjį vartojimo kredito davėjų sąrašą, kurį tvirtina ir pateikia priežiūros institucija - Lietuvos bankas.

Tęsiant toliau, svarbu pažymėti, kad Įstatymo projektu praplečiama vartojimo kredito sutarties šalių sąvoka, nurodant, kad „vartojimo kredito sutarties šalys – vartojimo kredito gavėjas ir vartojimo kredito davėjas arba tarpusavio skolinimo platformos operatorius, tarpusavio skolinimo atveju – tarpusavio skolinimo platformos operatorius, paskolos davėjas ir vartojimo kredito gavėjas“⁵⁵. Europoje sparčiai populiarėja tarpusavio skolinimo veikla (angl. Peer-to-peer lending), kai vartotojams per tam tikslui sukurtą internetinę platformą suteikiama galimybė skolinti ir skolintis pinigus tarpusavyje. Tarpusavio skolinimo veikla itin populiarėjantis skolinimo ir investavimo būdas, kuomet skolininkai ir besiskolinantys yra fiziniai asmenys, o tarpusavio skolinimo platforma yra tik tarpininkė tarp jų. Šios veiklos užuomazgos pastebimos ir Lietuvoje. Lietuvos bankas identifikuoja atvejus, kai Lietuvos vartotojams yra siūloma pasinaudoti šių platformų teikiamais pranašumais lyginant su vartojimo kredito davėjais ir pasiskolinti lėšas per platformą, todėl į Lietuvos banką kreipiasi subjektai, kurie aktyviai išreiškia norą steigti skolinimo platformas Lietuvoje. Tarpusavio skolinimas Jungtinėje Karalystėje atsirado prieš dešimtmetį, JAV – prieš aštuonerius metus, o mūsų kaimyninėje Estijoje – prieš šešerius metus bei sėkmingai funkcionuoja. Įdomu pažymėti tai, kad pirmoji Lietuvoje pradėjo veikti jungtinio finansavimo platforma „Savy“, kuri 2015 m. kovo mėn. jau buvo suteikusi 212 tūkst. eurų vertės paskolų⁵⁶. Neseniai tarpusavio skolinimosi veiklą pradėjo ir dar viena finansavimo platforma - „FinBee“. Lietuvoje veikia šios dvi skolinimosi platformos, tačiau jų veikla teisiškai nėra reglamentuota. Autorės nuomone, nors tokia veikla savo esme atitinka vartojimo kreditų teikimo veiklą, egzistuoja teisinio vertinimo problematika – platformų kūrėjai patys nustato, kokiais įstatymais turi vadovautis, nėra teisiškai apibrėžtas pačių tarpusavio skolinimo platformų statusas, pareigos, atsakomybė, nutraukimo pagrindai ir kiti svarbūs aspektai. Lietuvos bankas nurodo, kad Vartojimo kredito įstatymas turėtų būti taikomas neatsižvelgiant į vartojimo kreditų teikimo būdą ar priemones. Tačiau nesant teisiniam reguliavimui, iškraipoma vartojimo kreditų rinka, formuojama skirtinga verslo praktika bei nėra užtikrinama vartotojų apsauga. „Siekiant suvaldyti tarpusavio skolinimo veiklos keliamą riziką vartotojams ir potencialią grėsmę lygiavertėms konkurencinėms sąlygoms rinkoje“⁵⁷, Įstatymo

⁵⁵ Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40 straipsnių pakeitimo, trečiojo ir penktojo skirsnių pavadinimo pakeitimo, 1,2 priedų pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹, 14¹, 21¹, 22¹, 22², 23¹, 25¹ penktuoju skirsniu įstatymo projektas, Nr. XIIP, 3370 (2015), http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1081273.

⁵⁶ „Tarpusavio skolinimo platformos – „šalia“ įstatymo?“, *Lietuvos žinios*, kovo 13, 2015, <http://lzinios.lt/lzinios/Ekonomika/tarpusavio-skolinimo-platformos-salia-istatymo-/198419>.

⁵⁷ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto, žiūrėta 2015-10-02, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1046922.

projekte įtvirtintas tarpusavio skolinimo veiklos teisinis reglamentavimas. Autorės nuomone, įtvirtinti tarpusavio skolinimo veiklos reglamentavimą Vartojimo kredito įstatyme būtų progresyvus žingsnis Lietuvos vartojimų kreditų rinkoje, kadangi tarpusavio skolinimosi veikla Europos Sąjungos narėse veikia jau ilgą laiką, Lietuvoje veikia jau dvi finansavimo platformos, todėl teisinio reglamentavimo nebuvimas užkerta kelią spratesniam šios inovacijos vystymuisi ir nesuteikia vartotojams teisinės apsaugos garantijų.

1.2. Vartojimo kredito sutarties vieta sutarčių teisėje

Vartojimo kredito sutartis viena iš vartojimo sutarčių rūšių, todėl tikslinga aptarti pagrindinius vartojimo sutarties instituto bruožus ir reikšmę vartojimo kredito sutarties institutui. Vartojimo kredito sutartiniai santykiai savo prigimtimi panašūs į paskolos sutartinius santykius, todėl šiame poskyryje akcentuojami esminiai požymiai, atibojantys vartojimo kredito bei paskolos sutartis.

1.2.1. Vartojimo sutarties ir vartojimo kredito sutarties santykis

CK 6.160 str. 1 d. sutartys skirstomos į tam tikras rūšis, o vartojimo sutartys yra išskiriamos iš kitų sutarčių. Vartojimo sutarties sampratą įtvirtinta CK 6.228¹ str. 1 d., kuriame nurodoma, kad „vartojimo sutartimi verslininkas įsipareigoja perduoti vartotojui prekes nuosavybės teise arba suteikti paslaugas vartotojui, o vartotojas įsipareigoja priimti prekes ar paslaugas ir sumokėti jų kainą“. Anksčiau, vartojimo sutarties samprata buvo įtvirtinta CK 1.39 str. 1 d., kuriame „vartojimo sutartimi laikoma sutartis dėl prekių ar paslaugų įsigijimo, kurią fizinis asmuo (vartotojas) su prekių ar paslaugų pardavėju (tiekiu) sudaro su vartotojo verslu ar profesija nesusijusiu tikslu, t. y. vartotojo asmeniniam, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti“⁵⁸, tačiau nuo 2013 m. gruodžio 19 d. ši norma neteko galios. Įstatymų leidėjui papildant CK šeštosios knygos II dalį XVIII¹ skyriumi, vartojimo sutarties instituto normos perkeltos į šį skyrių. Vartojimo sutarties instituto įtvirtinimas naujame skyriuje rodo didėjančią vartotojų teisių apsaugos reikšmę.

Tęsiant mintį dėl vartojimo sutarties sampratos, svarbu pažymėti, jog vartojimo sutarties dalykas – verslo ir namų ūkio prekių ir paslaugų mainai⁵⁹. Vartojimo sutarties dalykas yra apibūdinamas per vartojimo elementą⁶⁰, todėl kiekvienu atveju būtina šį elementą nustatyti. Vartojimo sutarties dalykas nėra kvalifikuojantysis tokios sutarties požymis, todėl

⁵⁸ „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. XII, 700(2013).

⁵⁹ Didžiulis Laurynas, Sakalauskienė - Navickaitė Ieva. „Vartojimo sutarčių kvalifikavimo problemos“, *Justitia* 2,74 (2010): 87.

⁶⁰ *Ibid*, p. 89.

vartojimo sutartys gali būti įvairios (vartojimo pirkimo - pardavimo, vartojimo rangos, vartojimo nuomos, vartojimo kredito), tačiau kiekvienu atveju svarbu tokios sutarties tinkamas identifikavimas.

LAT formuojamoje praktikoje ne kartą nurodė vartotojų teisių apsaugos instituto tikslą - „remiantis specialiais teisiniais instrumentais atkurti sutarties šalių pusiausvyrą ir taip užtikrinti vartotojo, kaip silpnesniosios šalies, teisių ir teisėtų interesų apsaugą, kuri užtikrinama taikant bendrąsias vartotojų teisių apsaugos normas, leidžiančias sutartį priskirti prie vartojimo sutarčių grupės apskritai ir sudarančias pagrindą taikyti bendrąsias vartotojų teisių apsaugos priemones ir specifines, tik atskiroms vartojimo sutarčių rūšims būdingas nuostatas bei specialius konkrečiai vartojimo sutarčių rūšiai būdingus silpnesniosios sutarties šalies teisių gynimo būdus“⁶¹. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad vartojimo sutartiniai santykiai kvalifikuojami dviem lygiais: (i) pagal bendruosius vartojimo sutarties požymius, kurie sudaro pagrindą taikyti bendrąsias vartojimo sutarčių apsaugos normas; (ii) kvalifikavus sutartį, kaip atskirą vartojimo sutarties rūšį, tokioms sutartims be bendrųjų vartojimo sutarčių instituto normų taikomos ir specialūs, tik tai sutarties rūšiai būdingi silpnesnės šalies teisių gynimo būdai.

Vartojimo sutartys iš kitų sutarčių yra išskiriamos atsižvelgiant į šios sutarties šalių, t.y. vartotojo ir verslininko, ypatumus. Norint sutartį kvalifikuoti kaip vartojimo būtina identifikuoti sutarties šalis (vartotoją ir prekių (paslaugų) tiekėją) bei nustatyti, kokio tikslo, sudarydama sutartį, siekia viena sutarties šalių – vartotojas⁶². Vartotojo sąvoka įtvirtinta CK 6. 228¹ str. 2 d., kuriame nurodoma, kad „vartotojas fizinis asmuo, su savo verslu, prekyba, amatu ar profesija nesusijusiais tikslais (vartojimo tikslais) siekiantis sudaryti ar sudarantis sutartis“. Lingvistiškai išanalizavus minėtą sąvoką, galime išskirti požymius, kuriuo turi atitikti asmuo, kad jį būtų galima įvardinti vartotoju: (i) vartotojas – fizinis asmuo; (ii) specifinis vartojimo tikslas.

Vartotojas, kaip sutarties šalis, dėl objektyvių priežasčių – informacijos, patirties, laiko stokos ir kitų panašių aplinkybių yra akivaizdžiai nelygiavertėje padėtyje su kita sutarties šalimi – pardavėju ar paslaugų teikėju, todėl vartojimo sutarties institutas yra grindžiamas silpnesnės sutarties šalies teisinės apsaugos doktrina. Vartotojo požymiai nustatomi remiantis formaliais kriterijais. Verta pažymėti, kad pasak doc. Dr. D. Bublienės – „formalieji kriterijai suponuoja abstrakčią prezumpciją, kad tie asmenys, kurie sudaro sutartį ne verslo tikslais, laikomi silpnais ir neturinčiais pakankamai žinių“⁶³. Tokiai nuomonei pritaria ir doc. Dr. L. Novikovienė pažymėdama, kad „vartotojai išskiriami remiantis abstrakčiais, formaliais požymiais, laikantis

⁶¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-149-706/2015.“

⁶² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-187-611/2015.“

⁶³ Bublienė Danguolė. *Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė*. Monografija, Vilnius (2009): 85.

išankstinės nuostatos, kad tam tikromis aplinkybėmis visi fiziniai asmenys yra silpnesnė šalis, o tokie dalykai kaip asmens žinios, patirtis – nevertinami⁶⁴. Pastebėtina, kad praktikoje galimi atvejai, kai vartotojas gali būti atitinkamos srities specialistas ir turėti daugiau žinių tam tikroje situacijoje negu įprastai, todėl kiekvieną kartą turėtų būti vertinama konkreti situacija, o ne remiamasi vien abstrakčiais, formaliais požymiais.

Verslininko sąvoka nurodoma CK 6.228¹ str. 2 d. - „fizinis asmuo arba juridinis asmuo ar kita organizacija, ar jų padalinys, savo prekybos, verslo, amato arba profesijos tikslais siekiantys sudaryti ar sudarantys sutartis, įskaitant asmenis, veikiančius verslininko vardu arba jo naudai“. Verslininkas vartojimo santykiuose yra stipresnė šalis dėl įvairių priežasčių – verslininkas galimai užsiima tam tikra veikla ir žinos tos veiklos specifiką bei ypatumus, ši sutarties šalis dažnai yra parengusi standartines sutarties sąlygas (nors dėl sąlygų ir deramasi individualiai), diktuoja tam tikras sutarčių sąlygas ir kt⁶⁵. Verslininku vartojimo sutartyse gali būti tiek fizinis, tiek juridinis asmuo, atitinkantis verslo tikslais vykdomos veiklos požymį.

Apibendrinant išskirtini šie pagrindiniai LAT praktikoje suformuoti vartojimo sutarčių požymiai: (i) Prekes ar paslaugas įsigyja vartotojas - fizinis asmuo; (ii) Fizinis asmuo prekes ir paslaugas įsigyja ne dėl savo ūkinės komercinės ar veiklos, o savo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti; (iii) Prekes ar paslaugas teikia verslininkas. Taigi sutartys, kurios identifikuojamos pagal minėtus požymius, turi būti kvalifikuojamos kaip vartojimo sutartys ir joms turi būti taikomos specialus vartojimo sutarčių teisinis reglamentavimas. Vartotojų teisių apsaugos svarbą ir reikšmę ne vienoje byloje yra pažymėjęs LAT nurodydamas, kad „vartotojų gynimas yra prioritetinga valstybės ekonominės ir socialinės politikos dalis, konstitucinis valstybės ūkio tvarkymo principas, o vartotojų gynimas vertintinas kaip viešas interesas“⁶⁶. Kiekvieno vartotojo interesas svarbus ne tik pačiam vartotojui, bet ir visai visuomenei.

Vartojimo kredito sutartis yra viena iš vartojimo sutarčių, taigi jai taikomos vartojimo sutarčių reglamentavimas, numatytas CK XVIII¹ skyriuje, kurios aukščiausiu lygmeniu įtvirtintos Konstitucijos 46 str. 5 d., kurioje nurodoma, kad valstybė gina vartotojo interesus. Ši nuostata yra viena iš pamatinių Lietuvos ūkio tvarkymo principų bei yra įgyvendinama per žemesnės galios teisės normų sistemą. Poreikį apginti silpnesniosios sutarties šalies teises ir teisėtus interesus lemia tai, kad tiek Europos Sąjungos, tiek nacionaliniai teisės aktai įtvirtina padidintą vartotojo teisių apsaugą ir numato, kad vartojimo sutartims greta bendrųjų sutarčių teisės taisyklių taikomos specialiosios, užtikrinančios didesnę vienos iš sutarties šalių – vartotojo

⁶⁴ Novikovienė, Lina. *Kai kurie vartotojo sampratos aspektai*. Mokslo darbų rinkinys „Vartotojų teisių apsaugos teisiniai aspektai Europos Sąjungoje“, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas (2011):26.

⁶⁵ *Supra note* 52, p. 42.

⁶⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2008 m .spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-536/2008.“

– teisių apsaugą, taisyklės, kurios užtikrina aukščiausio lygio apsaugos standartus. Kiekvienu atveju, kvalifikuojant vartojimo kredito sutartį, būtina nustatyti ne tik šiai sutarčiai būdingus požymius, bet ir nustatyti bendrus vartojimo sutartims būdingus požymius. Svarbu pažymėti, kad XVIII¹ skyriuje nustatytas nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse draudimas ir sąžiningumo kontrolė, tai yra specialusis tik vartojimo sutartims taikomas įstatymas CK normų, įtvirtinančių bendruosius sąžiningumo reikalavimus, atžvilgiu⁶⁷. Į CK 6. 228⁴ str. reguliavimo apimtį patenka standartinės sutartys, standartinės sutarčių sąlygos bei kitos sąlygos, kurioms vartotojas neturėjo galimybės daryti įtakos tokių sąlygų turiniui ir jos nebuvo individualiai aptartos. Kai sutarčiai sudaryti naudojamos standartinės ar standartinės sutarčių sąlygos, jas pateikianti šalis privalo atskleisti informaciją, kad sutartis sudaroma pagal iš anksto parengtas standartinės sutarties sąlygas ir privalo suteikti galimybę kitai šaliai su jomis tinkamai susipažinti. Nesąžiningų sąlygų kontrolės instituto paskirtis – atkurti sutarties šalių derybinę pusiausvyrą, kartu užtikrinant sutarčių laisvės principo įgyvendinimą, taip apsaugant vartotoją. Sudarant vartojimo kredito sutartį, dažnai į sutarties turinį kredito davėjas įtraukia nesąžiningas sąlygas, todėl detalesnė šio instituto analizė bus pateikiama kituose darbo skyriuose.

1.2.2. Vartojimo kredito sutarties atribojimas nuo paskolos sutarties

Vartojimo kredito sutarties nuostatos įtvirtintos CK XLIII skyriuje „Paskola“. Teisės literatūroje terminai „skolinimasis“ ir „kreditavimas“ dažnai naudojami apibūdinant tą patį santykį. Atkreiptinas dėmesys, kad paskolos sutartiniai santykiai savo prigimtimi yra artimi kredito sutarčiai. Paskolos sutarties sąvoka įtvirtinta CK 6.870 str. 1 d. nurodoma, kad „paskolos sutartimi viena šalis (paskolos davėjas) perduoda kitos šalies (paskolos gavėjo) nuosavybėn pinigus arba rūšies požymiais apibūdintus suvartojamuosius daiktus, o paskolos gavėjas įsipareigoja grąžinti paskolos davėjui tokią pat pinigų sumą (paskolos sumą) arba tokį pat kiekį tokios pat rūšies ir kokybės kitų daiktų bei mokėti palūkanas, jeigu sutartis nenustato ko kita“. Paskolos sutartis yra viena iš civilinių teisinių kreditavimo formų. Pažymėtina, kad paskolos sutartis yra realinė, t.y. sutartis galioja tik nuo to momento, kai sutarties dalykas – pinigai arba rūšies požymiais apibūdinamų suvartojamieji daiktai perduoti paskolos gavėjui. LAT formuojamoje praktikoje nurodo, kad „esminiai paskolos elementai yra paskolos dalyko perdavimas paskolos gavėjo nuosavybėn ir paskolos gavėjo įsipareigojimas grąžinti tokią pat pinigų sumą ar kiekį daiktų“⁶⁸. Kiekvienu konkrečiu atveju sprendžiant, ar buvo sudaryta paskolos sutartis, pirmiausia nustatomas pinigų (daiktų) perdavimo (neperdavimo) pagal sutartį

⁶⁷ „Vilkaviškio rajono apylinkės teismo 2015 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-133-831/2015.“

⁶⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje nr. 3K-3-5/2014.“

faktas. Kadangi paskolos sutartis yra realinė, tai vienas iš esminių bruožų skiriančių ją nuo vartojimo kredito sutarties. Vartojimo kredito sutartis yra konsensualinė ir laikoma sudaryta, kai sutarties šalys raštu susitarė dėl esminių sutarties sąlygų, t.y. aptarė sutarties dalyką (vienos šalies pareigą suteikti kitai sutarties šaliai kreditą, bei kredito prašančios šalies pareigą kreditą priimti). Remiantis tuo, kas išdėstyta, vienas iš esminių paskolos ir vartojimo kredito sutarties skirtumų yra juridinė prigimtis: paskolos sutartis - realinė, o vartojimo kredito - konsensualinė.

Lingvistiškai išanalizavus įstatymo pateiktą paskolos sutarties apibrėžtį - paskolos sutarties dalyku gali būti ne tik pinigai bet ir rūšies požymiais apibūdinti suvartojamieji daiktai. Priešingai nei paskolos sutartyje, vartojimo kredito sutarties dalykas dažniausiai yra pinigai, kuriuos gauna vartojimo kredito gavėjas. Lietuvos Respublikos įstatymai numato, kad paskolos sutartis gali būti tiek atlygintinė, tiek ir neatlygintinė. Tai antrasis esminis šios sutarties bruožas, identifikuojantis šią sutartį ir skiriantis ją nuo vartojimo kredito sutarties. CK 6.872 str. 3 d. įtvirtintos dvi svarbios prezumpcijos. Pirmoji prezumpcija numato, kad jeigu paskolos sutarties dalykas yra rūšies požymiais apibūdinti suvartojamieji daiktai (pavyzdžiui, statybinės medžiagos), tai preziumuojama, kad paskolos sutartis yra neatlygintinė, jeigu šalys sutartyje nėra nurodžiusios kitaip. Tai reiškia, kad jeigu šalys tokioje paskolos sutartyje neaptarė, ar ši sutartis atlygintinė ar ne, tuomet nustatoma, kad ji yra neatlygintinė. Antroji prezumpcija numato, kad jeigu paskolos sutarties dalykas yra pinigai, tai preziumuojama, kad paskolos sutartis yra atlygintinė. Jeigu šalys tokioje paskolos sutartyje neaptarė, ar ši paskolos sutartis atlygintinė ar ne, tuomet preziumuojama, kad ši sutartis yra atlygintinė, ir paskolos davėjas turi teisę reikalauti atlyginimo iš paskolos gavėjo. Paskolos sutarties atlygintinumo prezumpcija gali būti paneigta byloje nustatčius, kad paskolos sutarties šalys susitarė, jog paskola suteikiama neatlygintinai⁶⁹. LAT formuojamoje praktikoje nurodoma, kad „kreditoriaus reikalavimas sumokėti palūkanas už pinigų skolinimą sutartyje nustatytu terminu laikomas kaip reikalavimas prievolę įvykdyti natūra, t. y. sumokėti įstatyme ar šalių sutartyje nustatytą mokesį už naudojimąsi paskolos suma – palūkanas (CK 6.213 straipsnio 1 dalis, 6.872 straipsnis) ir tokios palūkanos laikomos minimalių kreditorių nuostolių atlyginimu“⁷⁰, todėl priešingai nei paskolos sutartyje, vartojimo kredito sutartis visais atvejais yra atlygintinė, tai dar vienas bruožas atibojantis šias sutartis. Pažymėtina, kad paskolos sutartis gali būti sudaryta tarp bet kurių civilinės teisės subjektų, t.y. tike tarp fizinių, tiek juridinių asmenų. Vartojimo kredito sutartis pasižymi šalių specifika, nes kredito davėjas gali būti tik juridinis asmuo, kuris yra įrašytas į vartojimo kredito davėjų sąrašą.

⁶⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje nr. 3K-3-400/2011.“

⁷⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje 3K-3-272-378/2015.“

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, daroma išvada, kad vartojimo kredito sutartis skiriasi nuo paskolos prigimtiniais skirtumais ir yra atskiros bei savarankiškos sutarties rūšys.

Šiame poskyryje atskleidžiami svarbiausi (dėl darbo ribotumo) vartojimo sutarties instituto požymiai bei specifika, kurių išsamesnė analizė bus tęsiama tolimesniuose darbo skyriuose „Vartojimo kredito sutarties turinio analizė ir nesąžiningos sutarties sąlygos“ bei „Vartojimo kredito sutarties nutraukimo ypatumai“. Šiame poskyryje nustatyti esminiai požymiai, kuriais atribojamos vartojimo kredito ir paskolos sutartys.

1.3. Vartojimo kredito sutarties teisinis reglamentavimas

Analizuojant vartojimo kredito sutarties sampratą bei reikšmę būtina iširti šios sutarties vystymosi dinamiką bei reglamentavimo ypatumus Lietuvoje. Pažymėtina, jog pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis vartojimo kredito sutartį, yra Vartojimo kredito įstatymas, tačiau svarbu išanalizuoti kitus teisės aktus, turėjusius įtakos dabartiniam vartojimo kredito sutarties tesiniui reglamentavimui įtvirtinti.

Iki naujojo CK priėmimo galiojęs 1964 m. liepos 7 d. civilinis kodeksas nebuvo įtvirtinęs vartojimo kredito sutarties teisinio reguliavimo. Vartojimo kredito sutarties instituto normos buvo įtvirtintos tik naujame 2001 m. CK. Bendroji Lietuvos sutarčių teisė yra tiesiogiai įvardijama kaip inkorporuojanti UNIDROIT Tarptautinių komercinių sutarčių principus⁷¹, todėl akcentuotina, jog rengiant naująjį civilinį kodeksą, buvo atsižvelgiama į kitų valstybių - Olandijos, Kanados Kvebeko provincijos kodeksų pavyzdžius, taip pat ir kitus tarptautinius dokumentus. Teisinis reguliavimas nebeatitiko iš esmės pasikeitusių ekonominių sąlygų, nepakankamai ginami kreditorių interesai, vartotojų teisės, todėl ruošiant naujojo civilinio kodekso dalį, skirtą sutarčių teisei, didžiausią įtaką padarė Kodekso rengimo metu pasirodę UNIDROIT principai⁷², kurie „laikomi vieni iš moderniausių sutarčių teisės bendrosios dalies reguliavimo modelių, ir kurių analizė svarbi kiekvienos valstybės įstatymų leidėjui, galvojančiam apie sutarčių teisės modernizavimą“⁷³, suderinimą. Atsižvelgiant į tai, naujojo kodekso rengėjai išskyrė vartojimo kredito sutartį kaip atskirą ir savarankišką institutą. Bendrosios vartojimo kredito sutarties nuostatos ir jų ypatumai įtvirtinti CK XLIII skyriaus trečio skirsnio 6. 886 – 6. 891 straipsniuose. Šios normos taikomos tiek, kiek jos neprieštaruja specialiosioms taisyklėms. Naujajame CK įtvirtinta vartojimo kredito sutarties samprata,

⁷¹ Valentinas Mikelėnas, Aiškinamasis raštas dėl Civilinio kodekso šeštosios knygos, žiūrėta 2015-09-24, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=100914&p_query=&p_tr2=.

⁷² UNIDROIT *principles of International Commercial Contracts*, žiūrėta 2015-09-24 <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/blackletter2004.pdf>.

⁷³ *Supra note 71*.

nustatyta šios sutarties forma ir turinys, kredito gavėjo teisės bei įtvirtinti vartojimo kredito sutarties nutraukimo pagrindai. Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, jog UNIDROIT principai padarė ir daro įtaką tiek Lietuvos teisės doktrinai, teisėkūrai ir teismų praktikai⁷⁴.

Be pagrindinių CK normų būtina paminėti dar vieną teisės aktą – Lietuvos Respublikos vyriausybės 2001 m. sausio 25 d. nutarimą dėl bendros vartojimo kredito kainos metinės normos apskaičiavimo tvarkos⁷⁵, kuris priimtas vadovaujantis tuo metu galiojusi Lietuvos Respublikos vartotojų teisių gynimo įstatymo⁷⁶ 24 str. 7 dalimi. Šiame nutarime detalai reglamentuojama kredito davėjo vartotojui teikiamo vartojimo kredito prekėms ir paslaugoms pirkti bendros vartojimo kredito kainos metinės normos apskaičiavimo nuostatos.

Vadovaujantis 2008 m. Direktyvos nuostatomis bei sparčiai kintant ir tobulėjant vartojimo kredito rinkai, atsirado poreikis ir būtinybė, kadangi pagal 2008 m. Direktyvos nuostatas valstybėms narėms privaloma perkelti šios direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę bei įstatyminiu lygmeniu įtvirtinti vartojimo kredito sutarties reglamentavimą, kuris nustatytų vartojimo kreditų suteikimo tvarką ir kartu užtikrintų vartotojų teisių apsaugą. 2009 m. spalio 6 d. buvo pateiktas Vartojimo kredito įstatymo projektas⁷⁷, kuriuo siekiama perkelti 2008 m. Direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę. Įstatymo leidėjas 2010 m. gruodžio 23 d. priėmė Vartojimo kredito įstatymą, kuris įsigaliojo 2011 m. balandžio 1 d. Šiuo įstatymu nustatytas teisinis reguliavimas visų subjektų, kurie teikia vartojimo kreditus Lietuvoje. Vartojimo kredito įstatymu siekiama įgyvendinti 2008 m. Direktyvos nuostatas, kuriomis numatoma reguliuoti vartojimo kreditus Europos Sąjungos šalyse bei apginti vartotojo, kaip silpnesnės šių teisinių santykių šalies, interesus. Vartojimo kredito įstatymu ypač griežtinama vartojimo kreditų suteikimo tvarka, o ypač - informacijos suteikimo vartotojui sąlygos bei vartojimo kreditavimo reklamai keliamų reikalavimų sąlygos. Įstatyme įtvirtinta kredito davėjo pareiga suteikti informaciją kredito gavėjui bei suteikti protingą terminą, per kurį vartotojas galėtų susipažinti su jam pateikta informacija ir priimtų teisingą sprendimą, kokią vartojimo kredito rūšį jam pasirinkti. Įstatyme įtvirtinta labai svarbi kredito gavėjui teisė - gražinti vartojimo kreditus anksčiau laiko.

Vis labiau augantis vartotojiškumas ir sparčiai besivystanti vartojimo kredito rinka reikalauja detalaus ir aiškaus teisinio reglamentavimo. Atsižvelgiant į tai, kad įstatymas priimtas,

⁷⁴ Tadas Žukas, „UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų ir Europos sutarčių teisės principų recepcija Lietuvoje: trečiasis recepcijos etapas ir Šveicarijos patirtis“, Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos, *Justitia*, Vilnius (2007):133.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas „Dėl bendros vartojimo kredito metinės normos apskaičiavimo tvarkos patvirtinimo“, nr. 82 (2001), žiūrėta 2015-09-18, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=119519&p_tr2=2.

⁷⁶ „Lietuvos Respublikos vartotojų teisių gynimo įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. 94, 1833(1994).

⁷⁷ „Vartojimo kredito įstatymo projektas“ Nr. XIP, 1315 (2009), http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=356105.

inkorporuojant 2008 m. Direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę, taip užtikrinama ir kuriama vieninga Europos Sąjungos teisinė sistema. Priėmus Vartojimo kredito įstatymą, kartu buvo priimtas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimų įstatymas⁷⁸, kuriuos normos, įtvirtintos CK 6. 887 – 6. 891 straipsniuose, neteko galios. Taigi pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis vartojimo kredito suteikimo tvarką yra Vartojimo kredito įstatymas.

Kaip jau minėta anksčiau, Vartojimo kredito įstatymas priimtas, inkorporuojant 2008 m. Direktyvos nuostatas, todėl svarbi pagrindinių Europos Sąjungos direktyvų, turėjusių didžiausią įtaką Lietuvos vartojimo kredito sutarties institutui, analizė bei reikšmė.

Direktyva yra antrinis Europos Sąjungos teisės aktas, o pačios direktyvos esminė charakteristika yra pateikta Europos Bendrijos steigimo sutarties⁷⁹ 249 straipsnyje. Direktyva apibūdinama kaip privaloma kiekvienai valstybei narei, kuriai ji yra skirta, siekiant direktyvoje nustatytų tikslų, bet nacionalinei valdžiai paliekama teisė pasirinkti atitinkamas direktyvos įgyvendinimo formas ir būdus. Išskiriamos dvi pagrindinės Europos Sąjungos direktyvos, reglamentuojančias vartojimo kredito sutarties institutą: (i) Europos Parlamento ir Tarybos 1986 m. gruodžio 22 d. direktyva dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su vartojimo kreditu, suderinimo 87/102/EEB (toliau – 1986 m. Direktyva);⁸⁰ bei (ii) Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. balandžio 23 d. direktyva 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių⁸¹, panaikinanti Tarybos direktyvą 87/102/EEB. 1986 m. Direktyva priimta siekiant suderinti valstybių narių įstatymus bei jų lydimuosius teisės aktus, susijusius su vartojimo kredito teikimu. Šioje direktyvoje įtvirtintos pagrindinės sąvokos, susijusios su kreditu: vartotojas, kreditorius, kredito sutartis, bendra kredito kaina (Direktyvos 1 str.), įvardijamos sutartys, kurioms netaikomos šios direktyvos nuostatos (Direktyvos 2 str.). 1986 m. Direktyvoje įtvirtinta vartojimo kredito sutarties sudarymo tvarka, akcentuojama vartotojo informavimo pareiga (Direktyvos 6 str.), pabrėžiamos vartotojo teisės (Direktyvos 10 str., 11 str.) bei valstybių narių pareigos (Direktyvos 12 str., 14 str.). Išanalizavus šios direktyvos nuostatas, akivaizdu, jog ji pagrįsta minimaliu suderinimu tarp valstybių narių. Ši direktyva įtvirtino vartojimo kredito sudarymo pagrindus, akcentavo vartotojo teises bei valstybių narių pareigas, tačiau paliko laisvę valstybėms narėms įgyvendinti aukštesnio lygio reikalavimus, taip neužtikrinant vieningos ir bendros sistemos vartojimo kredito suteikimo srityje. Kiekvienai valstybei suteikta laisvė griežtinti vartojimo kredito suteikimo sąlygas, atsžvelgiant į savo vidaus rinkas, taip nesukuriant

⁷⁸ „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.886 straipsnio pakeitimo ir 6.887, 6.888, 6.889, 6.890, 6.891 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas,” *Valstybės žinios*, Nr. XI, 1254 (2011).

⁷⁹ Europos Sąjungos sutarties ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos (2010/C 83/01).

⁸⁰ Council Directive 87/102/EEC of 22 December 1986 for the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit, žiūrėta 2015-09-23, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:31987L0102>.

⁸¹ *Supra note 53*.

bendros Europos Sąjungos sistemos vartojimo kredito suteikimo bei išdavimo srityse. Tęsiant mintį, Direktyva priimta 1986 m. ir nuo jos priėmimo vartojimo kredito rinka sparčiai vystėsi, išaugo finansinių paslaugų pasiūla vartotojams bei vartotojų perkamoji galia, taip suteikiant vartotojui galimybę naudotis vartojimo kreditais vis didesniems savo poreikiams tenkinti. Akivaizdu, jog atsirado poreikis keisti direktyvos nuostatas, nes ši direktyva nebeatsipindi dabartinio vartojimo kredito teisinio reguliavimo. Europos Bendrijos komisija 2002 m. pateikė Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su vartojimo kreditu, suderinimo, nutraukianti Direktyvos 87/102/EB galiojimą ir keičianti Direktyvą 93/13/EB, kurios tikslas įvesti naujas nuostatas vartojimo kredito reguliavime: įvesti susietojo kredito sąvoką, peržiūrėti metinės normos apskaičiavimo metodą, skirti dėmesį reikalavimams, keliamiems informavimui prieš pasirašant sutartį ir susijusiam su sutartimi, įvesti supaprastintas taisykles tam tikroms kredito sutarčių rūšims ir panaikinti tam tikras nuostatas, kurios jau apima Bendrijos teisės aktus arba kurios pakankamai aptariamoms nacionaliniu lygiu⁸². Atsižvelgiant į tai, 2008 m. balandžio 23 d. buvo priimta 2008 m. Direktyva. Šios direktyvos normos inkorporuotos į Lietuvos teisę ir perkeltos į Vartojimo kredito įstatymą. Vienas iš pagrindinių 2008 m. Direktyvos tikslų užtikrinti bendros ir vieningos praktikos vystimą tarp valstybių narių vartojimo kredito srityje. Direktyva yra visiškai suderinimo, siekiant užtikrinti, kad visi Bendrijos vartotojai naudotųsi aukštu ir vienodu jų interesų apsaugos lygiu, taip siekiant sukurti tikrą vidaus rinką⁸³. Iki šios direktyvos priėmimo kiekviena valstybė narė turėjo laisvę griežtinti vartojimo kredito išdavimo sąlygas pagal savo valstybės rinką, o taip nebuvo kuriama vieninga Europos Sąjungos sistema, reguliuojanti vartojimo kredito teisinius santykius. Pagrindiniai Vartojimo kredito direktyvos tikslai pagrindinių vartojimo kreditavimo nuostatų harmonizavimas visoje Europos Sąjungoje bei užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį, todėl ši direktyva yra pilno suderinamumo, paliekant valstybėms narėms teisę nustatyti skirtingą reguliavimą tose srityse, kuriose direktyva leidžia daryti išimtis, ar kurių ji nereguliuoja.

Tęsiant toliau, svarbu pažymėti, kad Lietuvos bankas, atlikdamas finansų rinkos priežiūrą, turi teisę leisti teisės aktus ir rekomendacijas dėl prižiūrimų finansų rinkos dalyvių veiklos ir priežiūros⁸⁴. Lietuvos bankas, siekdamas įgyvendinti tinkamą priežiūrą, yra išleidęs ne vieną svarbų aktą (Lietuvos banko vartojimo kredito teikimo gaires, Finansinių paslaugų reklamos gaires, Vartojimo kredito gavėjų mokumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo

⁸² Europos Bendrijos Komisijos pakeistas pasiūlymas, Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su vartojimo kreditu, suderinimo, nutraukianti Direktyvos 87/102/EB galiojimą ir keičianti Direktyvą 93/13/EB; KOM(2004)747, žiūrėta 2015-09-21, http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/fin_serv/cons_directive/credit_cons_lt.pdf.

⁸³ *Supra note 53*.

⁸⁴ „Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas,“ *Valstybės žinios*, nr. 28, 890 (2001).

taisykles), kuriais siekiama paaiškinti vartojimo kreditų rinkai keliamų reikalavimų taikymą ir, detalizuoja, kaip reikia įgyvendinti reikalavimus, įtvirtintus Vartojimo kredito įstatyme. Įvardintų aktų detali analizė bus atliekama tolimesniame darbo skyriuje „Vartojimo kredito sutarties sudarymas“.

Apibendrinant šio skyriaus nuostatas, vartojimo kredito sutartis yra viena iš vartojimo sutarčių, todėl jai taikomas specialus vartojimo sutarčių teisinis reglamentavimas bei specialūs vartojimo kredito gavėjo, kaip silpnesnės šių santykių šalies, gynimo būdai įtvirtinti Vartojimo kredito įstatyme. Išanalizavus Lietuvos banko statistinius duomenis, kurie rodo didžiulę mažųjų vartojimo kreditų paklausą, daroma išvada, kad mažieji vartojimo kreditai yra neatsiejama vartojimo kreditavimo dalimi, o jų teisinis reglamentavimas yra svarbus, siekiant užtikrinti efektyvų vartojimo kredito sutarties veikimą bei vartotojų teisių apsaugą. Vartojimo kredito sutarties institutas palyginus naujas Lietuvos teisės sistemoje, kadangi vartojimo kredito sutartį reglamentuojančios normos įtvirtintos tik 2000 m. CK. Sparčiai kintančiai vartojimo kredito rinkai, didžiausią įtaką padarė 2008 m. Direktyva, kuri grįsta maksimaliu suderinamumu tarp valstybių narių, todėl jos nuostatos tiesiogiai perkeltos į Vartojimo kredito įstatymą, kuris yra pagrindinis teisės aktas, nustatantis kreditų teikimo veiklą Lietuvoje.

2. VARTOJIMO KREDITO SUTARTIES SUDARYMAS

Šioje darbo dalyje analizuojant Lietuvos banko šaltinius (apžvalgas, statistinius duomenis, gaires), teismų praktiką bei kitus teisės aktus, reglamentuojančius vartojimo kredito sutarties institutą, identifikuojamos pagrindinės problemos vartojimo kredito rinkoje. Vartojimo kredito davėjo pagrindinės pareigos yra: (i) tinkamos, aiškios informacijos pateikimas vartojimo kredito gavėjui prieš sudarant vartojimo kredito sutartį ir informacijos suteikimas, susijęs su vartojimo kredito sutartimi bei (ii) tinkamas vartotojo kreditingumo įvertinimas. Šioje dalyje ištiriamas teisinis reglamentavimas, susijęs su šių kredito davėjo pareigų vykdymu, taip atskleidžiant pagrindines problemas, susijusias su šių pareigų įgyvendinimu praktikoje. Šiame skyriuje atskleidžiama vartojimo kredito sutarties reklamos samprata, išanalizuojamas teisinis reglamentavimas, nustatantis reklamai keliamų kriterijų visumą bei identifikuojamos dažniausių pažeidimų rūšys, reklamuojant vartojimo kreditą. Skyrius užbaigiamas vartojimo kredito sutarties turinio analize, pateikiant praktinius pavyzdžius, kuriuose nustatomas vartojimo kredito davėjų nesąžiningumas, įtraukiant nesąžiningas sąlygas į vartojimo kredito sutarties turinį, todėl šiame skyriuje ištirimas nesąžingų sąlygų kontrolės institutas, analizuojant teismų praktiką bei VTTAT nutarimus.

2.1. Vartojimo kredito davėjų pagrindinių pareigų vykdymas

Pažymėtina, kad „vartotojo teisė į informaciją yra viena pagrindinių klasikinių vartotojų teisių, „kurios įgyvendinimas yra svarbus ne tik vartotojų apsaugos, bet ir efektyvios konkurencijos aspektu“⁸⁵. Vartojimo kredito davėjo pareiga užtikrinti aiškios, teisingos, išsamios informacijos apie siūlomą kreditą suteikimą vartojimo kredito gavėjui, nepažeidžiant jo teisėtų interesų. Vartojimo kredito davėjo pareiga tinkamai įvertinti kredito gavėjo kreditingumą, tačiau, atsižvelgiant į didelį vartotojų įsiskolinimą, kyla klausimas, ar ši pareiga vykdoma tinkamai? Lietuvos banko duomenimis, vartojimo kredito davėjai dažniausiai vadovaujasi vartotojo pateikta pakankama informacija, netikrinant tų duomenų atitinkamose duomenų bazėse bei motyvuojant tuo, kad vartotojo pateikta informacija ir duomenys yra pakankami sprendimui dėl vartojimo kredito suteikimo priimti. Siekiant užtikrinti atsakingą skolinimą ir skolinimąsi, svarbu užtikrinti tinkamus reikalavimus dėl vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo, todėl

⁸⁵ Danguolė Bublienė, „Vartotojų teisė į informaciją pagal naująjį vartotojų teisių direktyvos pasiūlymą: žingsnis pirmyn?“, *Jurisprudencija* 18,4 (2011): 1593.

svarbu išanalizuoti visą teisinį reglamentavimą, kuriuo vadovaujamosi, vertinant vartojimo kredito gavėjo mokumą, įvertinant Įstatymo projekte nurodomus pakeitimus ir papildymus, susijusius su vartotojo kreditingumo vertinimo reikalavimais. Kredito davėjo pareigų tinkamas įgyvendinimas yra pagrindas vartojimo kredito sutarties sudarymui, todėl atitinkamai neskaidrus ir netinkamas šių kredito davėjų pareigų vykdymas sudaro prielaidas neigiamoms pasekmės vartojimo kreditų rinkoje.

2.1.1. Kredito davėjo informavimo pareigos įgyvendinimas ir reikšmė vartojimo kredito sutarties sudarymui

Ikisutartinių santykių stadija yra pagrindas vartojimo kredito sutarties sudarymui, kadangi vartojimo kredito sutartis bus realizuojama tik tuomet, jei šių teisinių santykių šalys suderins savo valią bei interesus. Vartotojui apsispręsti rinkos sąlygomis - reikalinga išsami informacija⁸⁶. Vartojimo kredito davėjo pareiga pateikti vartotojui siūlomo kredito sąlygas bei atskleisti visą informaciją, susijusią su šia finansine paslauga, atsižvelgiant į vartotojo poreikius bei įvertinant vartotojo mokumo galimybes. Vartotojo teisė į informaciją yra glaudžiai susijusi su vartotojo teise būti apgintam nuo nesąžiningų sutarties sąlygų⁸⁷, nustatant stipresnės šių santykių šalies pareigą teikti vartotojui informaciją ne tik sudarant sutartį, bet ir prieš sutarties sudarymą. Pažymėtina, jog 2015-2018 metų Valstybinės vartotojų teisių apsaugos strategijos projekte pabrėžiamas vienas iš tikslų – „vartotojų informuotumo gerinimas“⁸⁸, tokio tikslo įtvirtinimas parodo tinkamos informacijos pateikimo vartotojui svarbą ir reikšmę.

Pirmiausia, svarbu išskirti įstatymo leidėjo normas, nustatančias kredito davėjo pareigą suteikti informaciją vartotojui bei įtvirtinančias reikalavimus, tokios informacijos pateikimui:

- *Vartojimo kredito įstatymo 6 str. 1 d.* įtvirtinta kredito davėjo pareiga suteikti protingą terminą vartotojui susipažinti su vartojimo kreditu susijusią informaciją iki vartojimo kredito sutarties sudarymo bei atsižvelgiant į vartotojo prioritetus, pateiktą informaciją pateikti kredito gavėjui informaciją, kurią palyginęs, atitinkamai galėtų priimti pagrįstą sprendimą dėl finansinio pasiūlomo priėmimo arba atsisakymo;
- *Vartojimo kredito įstatymo 5 str. 2 d.* nurodoma informacija, kuri turi būti pateikta standartinės informacijos formoje: (i) Kredito rūšis; (ii) Bendroji informacija, susijusi su vartojimo kredito davėju; (iii) Bendra vartojimo kredito suma ir išmokėjimo sąlygos;

⁸⁶ Pavelas Ravluševičius, „Vartotojų teisių apsaugos ypatumai Europos Sąjungos ir Lietuvos teisėje“, *Jurisprudencija* 9, 99 (2007): 49.

⁸⁷ *Supra note* 85, p. 1593.

⁸⁸ Valstybinės vartotojų teisių apsaugos 2015-2018 metų strategijos projektas, žiūrėta 2015-10-14, http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1016598&p_fix=n&p_gov=n.

- (iv) Vartojimo kredito sutarties sudarymo laikotarpis ir vartojimo kredito grąžinimo terminas; (v) Vartojimo kredito palūkanų norma ir jos taikymo sąlygos; (vi) Bendros vartojimo kredito kainos metinė norma; (vii) Vartojimo kredito sutarties nutraukimo sąlygos ir tokio nutraukimo įgyvendinimo tvarka; (viii) Įmokų dydis, jų mokėjimo periodiškumas; (xi) Netesybų ar palūkanų apskaičiavimo tvarka, mokėjimų nevykdymo teisinės pasekmės; (x) Informacija apie mokamas išlaidas ar taikomus mokesčius; (xi) Laikotarpis, kuriuo vartojimo kredito davėjas įsipareigoja pagal ikisutartinę informaciją.
- *Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 3 str. 1 d. 3 p.* įtvirtinta vartotojo teisė gauti teisingą ir visapusišką informaciją valstybine kalba apie parduodamas prekes bei teikiamas paslaugas;
 - *CK 6.228⁶ str.* įtvirtina bendruosius vartotojų teisės į informaciją reikalavimus;
 - *CK 6.228⁷ str.* įtvirtina vartotojų teisę į informaciją, kai sudaromos nuotolinės sutartys ir ne prekybos patalpose sudaromos sutartys;
 - *CK 6. 163 str. 4 d.* nurodoma, kad sutarties šalys privalo atskleisti viena kitai joms žinomą informaciją, turinčią esminės reikšmės sutarties sudarymui.

Įstatymų leidėjas siekia užtikrinti, jog kredito gavėjas gautų tinkamą, išsamią, aiškia ir teisingą informaciją iš kredito davėjo, bei tokių normų įtvirtinimas yra silpnesnės šalies apsaugos garantas. Pažymėtina, kad tokių normų įtvirtinimu siekiama ne tik apsaugoti vartotojo teises, bet ir tokių normų įtvirtinimas lems, jog vartotojas ikisutartinėje šių teisinių santykių stadijoje tinkamai įvertins kreditorių teikiamus finansinius pasiūlymus, atsižvelgdamas į savo finansinę padėtį ir priims apgalvotą sprendimą, kokią vartojimo kredito sutartį pasirašyti būtų tikslingiausia. Visapusiškos, aiškios informacijos suteikimas yra pagrindas vartotojui apsispręsti dėl finansinio įsipareigojimo. Pažymėtina, kad „riziką, kad neaiškiai surašytą sutartį prisijungimo būdu sudaręs vartotojas ją netiksliai suvoks ir įvykdys, turi prisiimti verslininkas, paslaugos teikėjas, pasiūlęs sutarties sąlygas ir atskleidęs visą informaciją, susijusią su vartojimo kredito suteikimu“⁸⁹. Kreditavimo paslaugos atveju vartotojui priėmus netinkamą pasiūlymą, finansinės pasekmės gali būti itin nuostolingos bei vartojimo kredito gavėjas dėl nesugrąžinto kredito rizikuoja savo turtu. Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas nurodo, kad „viena pagrindinių vartotojo teisių - gauti aiškia, suprantamą, teisingą ir išsamia informaciją“⁹⁰, o tokiai informacijai keliami reikalavimai, yra vartotojo teisių apsaugos garantas, kurio užtikrinimas yra kredito davėjo pareiga. Vartotojas turi būti informuojamas apie paslaugą kuo geriau ir aiškiau,

⁸⁹ „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2013 m. liepos 24 d. nutartis byloje Nr. 2A-289-431/2013.“

⁹⁰ „Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. II-1029-815/2011.“

jam turi būti pateikiama tiksli informacija apie prekės ar paslaugos savybes, kainą ir sutarties sąlygas⁹¹, taip suteikiant vartotojams galimybę ne tik geriau suvokti savo teises bei pareigas, bet ir didesnė tikimybė, kad vartotojas priims teisingą sprendimą ir pasirinktą tikslingą finansinį išsipareigojimą.

Kredito gavėjas yra silpnesnioji šalis vartojimo kredito sutartiniuose santykiuose, todėl kredito davėjo pareiga suteikti visą reikiamą ir teisingą informaciją, taip užtikrinant vartotojo teisių apsaugą. Europos Teisingumo Teismas ne vienoje byloje pabrėžė silpnesnės šalies apsaugos principą vartotojui, kaip ekonomiškai silpnesnei ir mažiau patyrusiai šaliai teisiniuose reikaluose negu kita – komercinė sutarties šalis, kuri yra ekonomiškai stipresnė bei labiau patyrusi. Kredito davėjas išmano savo sritį, žino vartojimo kredito sutarčių ypatumus bei specifika, todėl atitinkamai jis yra ekonomiškai stipresnė šalis šiuose santykiuose. Vartotojas turi mažiau informacijos, jis analizuoja kredito davėjo pateikiamą informaciją bei sutarties sąlygas, atsižvelgiant į tai, kredito davėjas turi pateikti išsamią, suprantamą, teisingą informaciją, kuri padėtų vartotojui, kaip ekonomiškai silpnesnei ir mažiau patirties teisės srityje turinčiai sutarties šaliai⁹², priimti teisingą sprendimą. Kadangi vartotojas traktuojamas kaip silpnesnė, mažiau informacijos, žinių turinti šalis, todėl tikslinga atskleisti „vidutinio vartotojo“ sampratą ir kokia apimtimi šis standartas yra taikomas vartojimo kredito sutartiniuose santykiuose.

„Vidutinis vartotojas tai hipotetinis visų vartotojų vidurkis, kurio pagrindu yra vertinamas suteiktos informacijos poveikis konkrečiam vartotojo ekonominiam elgesiui“⁹³. „Vidutinio vartotojo“ (*angl. average consumer, pranc. consommateur moyen, vok. Durchschnittverbraucher*) standartas yra Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje suformuluota koncepcija, bendraja prasme reiškianti protingai gerai informuotą, protingai atidų ir apdairų vartotoją⁹⁴. Įvardinti kriterijai yra vertinami konkrečiais atvejais, ar pripažinti vartotoją protingai gerai informuotą, atidžiu bei apdairiu. Pažymėtina, kad „vidutinio vartotojo“ sąvoka yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatyme (toliau – NKVVDĮ), kuriame vidutinis vartotojas apibrėžiamas „kaip pakankamai informuotas, protingai atidus ir apdairus, atsižvelgiant į socialinius, kultūrinius ir kalbinius veiksnius“⁹⁵. Svarbu pažymėti pagrindines NKVVDĮ normas, kurios turi tiesioginę

⁹¹ Danguolė Bublienė, „Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė“ Monografija (Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2009): 197.

⁹² Europos Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-464/1. Johann Gruber v. Bay Wa AG (2005), žiūrėta 2015-10-14, <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=49857&pageIndex>.

⁹³ Navickaitė- Sakalauskienė I. Vidutinio vartotojo standartas: pagalba ar papildomas apsunkinimas ginant vartotojų teises?, *Jurisprudencija* 3,4 (2011):1375.

⁹⁴ *Supra* note 93, p. 1376.

⁹⁵ „Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. 6, 212(2008).

sąsają su vidutinio vartotojo standartu. NKVVDĮ nurodoma klaidinančių veiksmų samprata – „klaidinantys apgaulingos informacijos pateikimas arba toks informacijos, kuri nors ir faktiškai tiksli, tačiau dėl vieno arba kelių išvardytų elementų apgauna arba gali apgauti vidutinį vartotoją, pateikimas, kuriuo vartotojas gali būti ar yra skatinamas priimti tokį sprendimą dėl sandorio, kurio jis kitomis aplinkybėmis nebūtų priėmęs“.⁹⁶ Svarbu pažymėti ir tai, kad atsižvelgiant į informacijos perdavimo priemonių ribotumą - „klaidinančiu informacijos neatskleidimu laikomi ir tokie veiksmai, dėl kurių vidutinis vartotojas skatinamas arba gali būti skatinamas priimti tokį sprendimą dėl sandorio, kurio kitomis aplinkybėmis jis nebūtų priėmęs“ (NKVVDĮ 6 str. 1 d.). Iš šių įstatymo leidėjo įtvirtintų nuostatų matyti, jog vidutinio vartotojo sąvoka turi glaudų ryšį su tinkamu vartotojo informavimu. Vartotojų teises ginančios normos nustato didesnes jų teisių apsaugos garantijas, todėl iš šių aukščiau išdėstytų normų, matyti, kad vien vartotojo „skatinimas“ prilyginamas vartotojo klaidinimui, todėl užtektų nustatyti vartotojo skatinimo tikimybę ir tokia informacija būtų pripažįstama klaidinančia bei pažeidžiančia vartotojų teises.

Tęsiant mintį, svarbu pažymėti, kad pagal suformuotą Europos Sąjungos Teisingumo Teismų praktiką, nustatinėjant vidutinio vartotojo standartą, analizuojami du pagrindiniai dalykai: (i) informacijos, kurią būtina suteikti vartotojui, kiekis; (ii) vidutinio vartotojo atidumo laipsnis. LAT formuojamoje praktikoje nurodoma, kad „vidutinio vartotojo atidumo laipsnis konkrečiomis prekių ar paslaugų savybėmis gali būti skirtingas atsižvelgiant į tam tikras prekių ar paslaugų rūšis, tačiau ekonominis vidutinio vartotojo elgesys dažniausiai siejamas su bendru įspūdžiu apie tam tikrą prekę ar paslaugą, jos savybes, kainą ar panašiai, o pati vidutinio vartotojo sąvoka siejama būtent su gautos informacijos suvokimu, o ne gebėjimu tą informaciją gauti“⁹⁷. Apibendrinus, darytina išvada, kad bendrasis standartas yra vertinamas pagal skirtingas situacijas, kurių pagrindinis kriterijus yra konkretaus vartotojo atidumo laipsnis. Vartojimo kredito sutarčiai būdingas specifinis turinys, kurio standartines sąlygas nustato kredito davėjas, todėl vartotojai, sudarydami vartojimo kredito sutartis, yra labiau pažeidžiami, nes vartotojas turi arba sutikti su kredito davėjo siūlomomis sąlygomis, arba atsisakyti sutarties. Šiuose sutartiniuose santykiuose „atidaus bei protingo“ vartotojo kriterijus yra silpnesnis, o tai suponuoja faktą, jog kredito davėjo pareiga pateikti vartotojui kuo išsamesnę informaciją bei visus reikalingus paaiškinimus, susijusius su vartojimo kredito sutartimi, siekiant nepažeisti vartotojo teisių.

Įstatymų leidėjas įtvirtino kredito davėjo informavimo pareigą, siekiant maksimaliai nustatyti informacijos teikimą ikisutartinėje sutarties sudarymo stadijoje bei užtikrinti silpnesnės

⁹⁶ „Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas,“ *Valstybės žinios*, nr. 6, 212(2008).

⁹⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-659/2013.“

šalies interesų apsaugą, tačiau praktiniai šių normų įgyvendinimo pavyzdžiai rodo, kad kredito davėjai dažnai piktnaudžiauja savo padėtimi ir pateikia klaidinančią, neišsamią, nepakankamai aiškią informaciją. Vienoje iš vartojimo kredito sutarčių, kredito davėjas įtvirtino tokią sąlygą bendrųjų sąlygų tekste:

„Pagal sutarties 9.1 punktą, jei pasibaigus paskolos grąžinimo terminui paskolos gavėjas negrąžina paskolos davėjui paskolos ar jos dalies ir (arba) nesumoka paslaugos mokesčio ir (ar) jo dalies, jis įsipareigoja mokėti paskolos davėjui 1,3 proc. dydžio baudą už naudojimąsi paskolos davėjo lėšomis nuo laiku paskolos davėjui negrąžintos pinigų sumos už kiekvieną uždelstą dieną, tačiau šis baudos mokėjimas neatleidžia paskolos gavėjo nuo kitų įsipareigojimų vykdymo, baudų skaičiavimas ir (ar) sumokėjimas nepanaikina paskolos gavėjo pareigos atlyginti visus paskolos davėjo nuostolius.“⁹⁸

LAT konstatavo, kad sutarties sąlygoje, kuri yra įtvirtinta 9.1 punkte, pateikta klaidinanti baudos apibrėžtis. Teismas konstatavo, kad ieškovas neatsižvelgė į vartojimo kredito sutarties ypatumus, neįvertino tokio pobūdžio sutarčių aiškinimo taisyklių specifikos, ginčo sutarties sąlygų painumo ir dėl to pačiam kredito davėjui, pasiūliusiam sutarties sąlygas, tenka rizika dėl sąžiningai klystančio vartotojo. Svarbu pažymėti, kad „informacija klaidinančia gali būti pripažįstama ne tik tada, kai nustatomas klaidinimo faktas, bet ir tada, kai nustatoma klaidinimo tikimybė“⁹⁹.

Tęsiant mintį dėl tinkamos informacijos pateikimo vartotojui, svarbu pažymėti Lietuvos banko priežiūros tarnybos patvirtintas Vartojimo kredito teikimo gaires¹⁰⁰ (toliau – Gairės), kurios parengtos, atsižvelgiant į Lietuvos vartojimo kreditų teikimo praktikoje kylančius klausimus. Ypatingas dėmesys Gairėse skiriamas vartojimo kredito gavėjo mokumo vertinimo sistemai bei vartotojui pateikiamos informacijos tinkamumo užtikrinimui. Gairėse akcentuojama, kad kredito davėjas turi atsižvelgti į kiekvieno vartojimo kredito gavėjo atidumo ir informacijos supratimo lygį, todėl kiekvieną kartą svarbu įvertinti, kiek ir kokios informacijos bei paaiškinimų reikia pateikti konkrečiam vartojimo kredito gavėjui, kad jis galėtų įvertinti, ar vartojimo sutartis atitinka jo poreikius bei finansinę būklę. Atsižvelgiant į tai, kad kiekvieno vartojimo kredito gavėjo atidumo bei informacijos lygis yra skirtingas, todėl kredito davėjas kiekvienu konkrečiu atveju turi nuodugniai įvertinti konkretaus vartotojo žinių bei supratimo lygį, finansinę būklę bei vartotojo poreikius. Paaiškinimai teikiami vartojimo kredito gavėjui turi būti išsamūs, nurodant, kad „tokie paaiškinimuose neturėtų būti iš sisteminio konteksto ištraukiami pavieniai

⁹⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-578/2012.“

⁹⁹ „Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. II-1029-815/2011.“

¹⁰⁰ Lietuvos banko priežiūros tarnybos Vartojimo kredito teikimo gairės, Nr. 241, 69 (2015), žiūrėta 2015-10-14, <http://www.lb.lt/vartojimo-kredito-teikimo-gaires>.

teiginiai, kurie pateikiami kaip esminiai pranašumai, tačiau kita esminė dalis praleidžiama, pavyzdžiui: kredito davėjas pabrėžia vartojimo kredito gavėjui informaciją, susijusią su mažą vartojimo kredito palūkanų norma, tačiau nutyli apie kitus mokesčius, susijusius su vartojimo kredito sutartimi¹⁰¹.

Svarbu pažymėti, kad Gairėse išskiriama, kokią informaciją, susijusią su vartojimo kredito sutartimi, kredito davėjas turėtų išsamiai paaiškinti vartojimo kredito gavėjui:

- „vartojimo kredito gavėjo teisę atsisakyti sutarties bei grąžinti vartojimo kreditą anksčiau laiko;
- kiek konkrečiai pagal vartojimo kredito sutartį vartojimo kredito gavėjas turės mokėti (nurodant bendrą vartojimo kainą, periodines įmokas ir pan.);
- kaip tam tikros sąlygos gali paveikti vartojimo kredito kainą;
- vartojimo kredito sutarties sąlygas, kurios gali turėti neigiamą poveikį vartojimo kredito gavėjui;
- pasekmes, jei vartojimo kredito gavėjas nevykdytų įsipareigojimų pagal vartojimo kredito sutartį¹⁰².

Tokios informacijos išsamus pateikimas vartotojui yra ypatingai svarbus, kadangi vartojimo kredito gavėjui painiausia informacija, susijusi su vartojimo kredito kaina, netesybomis ar kompensacinėmis palūkanomis. Atsižvelgiant į tai, kredito davėjas privalo vartojimo kredito sutartyje laikytis Vartojimo kredito įstatymo 11 str. 2 d. 6 p. nustatyto reikalavimo „vartojimo kredito sutartyje aiškiai ir glaustai nurodyti informaciją apie vartojimo kredito palūkanų normą bei jos taikymo sąlygas ir įtvirtintos nuostatos aiškiai atskleisti pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais mokamas netesybas ar kompensacines palūkanas ir jų apskaičiavimo tvarką¹⁰³. Vartojimo kredito kaina gali nuolat kisti dėl palūkanų normos už suteiktą kreditą, todėl kredito davėjas turi tokią informaciją kredito gavėjui paaiškinti kuo išsamiau, nurodant ir kaip tam tikros sąlygos gali paveikti vartojimo kredito kainą.

Nors Vartojimo kredito įstatyme bei kitų teisės aktų nuostatose imperatyviai nurodomas informavimo pareigos vykdymas bei Gairėse išsamiai detalizuojama, kaip ši pareiga turėtų būti vykdoma, kredito davėjai dažnai piktnaudžiauja savo padėtimi ir pateikia neišsamią, netikslią, nepakankamą informaciją vartotojui. Galime daryti prielaidą, jog tokiam kreditų davėjų piktnaudžiavimui įtakos turi Vartojimo kredito įstatyme numatytų baudų dydis. Vartojimo kredito įstatymo 34 str. 1 d. nustatyti baudų dydžiai neleidžia pasiekti poveikio priemonės tikslų

¹⁰¹ *Supra note 100, p. 4.*

¹⁰² *Ibid, p. 6-7.*

¹⁰³ „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-552-798/2015.“

– „nubausti pažeidėją ir atgrasyti jį bei kitus vartojimo kredito rinkos dalyvius nuo naujų teisės pažeidimų“¹⁰⁴. Vartojimo kredito įstatymo 42 str. nurodoma, kad už Vartojimo kredito įstatymo pažeidimus priežiūros tarnyba gali skirti nuo 1000 iki 30000 litų baudą. Jeigu nėra nei lengvinačių nei sunkinančių aplinkybių, skiriamas nustatytos sankcijos vidurkis t.y. 15000 (4344 EU) suma. Autorės nuomone, tokia suma dideles pajamas iš vartojimo kreditų suteikimo gaunantiems kredito davėjams yra nedidelė bei nereikšminga, tačiau smulkias pajamas gaunantiems kredito davėjams tokia suma yra neproporcingai didelė, todėl būtų tikslinga detalizuoti baudos skyrimo nuostatas bei skiriant baudos dydį atsižvelgti į papildomus kriterijus, pavyzdžiui, skiriant baudą, atsižvelgti į metines vartojimo kredito davėjo veiklos pajamas. Vienas iš alternatyvių problemos sprendimo būdų - padidinti baudos dydžius kreditų davėjams. Manytina, kad tuomet bus sąžiningesnis ir skaidresnis kredito davėjų pareigų vykdymas

Apibendrinant, pažymėtina, kad vispusiškos, aiškios, tikslios informacijos atskleidimas bei „tinkamas vartotojo informavimas, t.y. visų privalomų duomenų atskleidimas, yra fundamentinis veiksnys vartojimo kredito santykiuose bei viena iš apskritai svarbiausių priemonių, skirtų stiprinti vartotojų teisių apsaugą finansinių paslaugų teikime“¹⁰⁵. Nors teisinis reglamentavimas, susijęs su informacijos suteikimu vartojimo kredito gavėjui, Lietuvos teisinėje sistemoje yra pakankamai detalai sureglamentuotas, vadovaujantis naujausia Lietuvos banko apžvalga, kuri rodo, kad dažnas pažeidimas vartojimo kredito rinkoje yra kredito gavėjų netinkamas informavimas sudarant vartojimo kredito sutartį. Tokie pažeidimai sąlygoja klaidingą vartotojo finansinio įsipareigojimo priėmimą. Rengiant Gaires, buvo konsultuotasi ir diskutuota su rinkos dalyviais ir jų asociacijomis bei vartotojų teisių gynimo organizacijomis, todėl jose įtvirtinti paaiškinimai yra aktualūs ir naudingi kreditų davėjams praktikoje įgyvendinant Vartojimo kredito įstatymo nuostatas. Deja Gairės yra rekomendacinio pobūdžio, todėl, kreditoriams nėra privaloma, vertinant vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, remtis Gairėse įtvirtintomis nuostatomis. Manytina, kad padidinus Vartojimo kredito įstatyme nustatytus baudų dydžius bei nustatant papildomus kriterijus, į kuriuos turėtų būti atsižvelgiama skiriant baudą, tokio reguliavimo įtvirtinimas užtikrintų atsakingesnę ir skaidresnę vartojimo kredito davėjo pareigų vykdymą.

¹⁰⁴ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40 straipsnių pakeitimo, trečiojo ir penktojo skirsnų pavadinimo pakeitimo, 1,2 priedų pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹, 14¹, 21¹, 22¹, 22², 23¹, 25¹ penktuoju skirsniu įstatymo projekto, žiūrėta 2015-10-25, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1046922.

¹⁰⁵ Vartotojų teisių apsaugos ir finansinio raštingumo diagnostinė apžvalga. I dalis: Pagrindinės išvados ir rekomendacijos, žiūrėta-2015-10-25, http://siteresources.worldbank.org/INTECAREGTOPPRVSECDEV/Resources/Lithuania_CP_Vol1_Lt.pdf.

2.1.2. Vartojimo kredito gavėjo mokumo vertinimas ir jo probleminiai aspektai

Vartojimo kredito davėjo pareiga yra visapusiškai įvertinti vartojimo kredito gavėjo mokumą ikisutartinėje vartojimo kredito sutarties sudarymo stadijoje. Vartojimo kredito gavėjo mokumo vertinimas yra grįstas atsakingo kreditavimo principu, kuris užtikrina vartotojų apsaugą nuo per didelių finansinių įsipareigojimų, kredito davėjui tikrinant vartotojų kreditingumą bei atsižvelgiant į vartotojo pateikiamus duomenis. Vartojimo kredito gavėjų mokumo vertinimo ir atsakingo skolinimosi pagrindinis tikslas – „skatinti atsakingą vartojimo kredito davėjų skolinimo praktiką bei tinkamai įvertinti vartojimo kredito gavėjų mokumą“¹⁰⁶. Pažymėtina, kad 2008 m. Direktyvoje nurodoma, kad vartojimo kredito davėjai turi siekti ne skatinti vartotojus imti kuo daugiau kreditų, o suteikti visą jiems reikiamą informaciją ir užtikrinti jų teises prieš imant kreditą nuodugniai apsvarstyti sprendimą¹⁰⁷. Siekiant užtikrinti atsakingo skolinimo sistemos sėkmingą veikimą, būtinas kredito davėjo objektyvus ir pagrįstas sprendimas dėl kredito gavėjo mokumo, kadangi – „atsakingu skolinimu, laikoma tokia vartojimo kredito davėjų vykdoma skolinimo veikla, kai, teikiant vartojimo kreditus, laikomasi tam tikrų nuostatų, sudarančių prielaidas tinkamai įvertinti vartojimo kredito gavėjo mokumą ir užkertančių vartojimo kredito gavėjui galimybę prisiimti pernelyg didelę finansinių įsipareigojimų naštą“¹⁰⁸.

Lietuvos bankas naujausioje apžvalgoje nurodo, jog vienas iš dažniausių kredito davėjo pažeidimų yra kredito gavėjų netinkamas mokumo vertinimas¹⁰⁹. Lietuvos banko duomenimis, vartojimo kredito davėjams dažniausiai pakanka paties vartotojo pateiktų ne visada išsamių duomenų, pastarųjų netikrinant atitinkamose duomenų bazėse, nurodant, kad „vartotojo pateikta informacija ir duomenys jiems buvo pakankami sprendimui dėl vartojimo kredito suteikimo priimti“¹¹⁰. Toks kredito davėjų piktnaudžiavimas sąlygoja kredito gavėjo netinkamo finansinio įsipareigojimo priėmimą, kurio pasekmė – gausus vartotojų įsiskolinimas. Siekiant užtikrinti sėkmingai funkcionuojančią atsakingo skolinimo ir skolinimosi sistemą, svarbu užtikrinti aiškius reikalavimus vartojimo kredito gavėjų kreditingumui vertinti.

Visų pirma, svarbu išanalizuoti Lietuvos banko valdybos nutarimą dėl vartojimo kredito gavėjų mokumo vertinimo (toliau - Atsakingojo skolinimo taisyklės), kadangi tai pagrindinis teisės aktas, reguliuojantis ir detalai įtvirtinantis taisykles, nustatančias vartojimo kredito gavėjo

¹⁰⁶ „Lietuvos banko valdybos nutarimas Nr. 03-62 „Vartojimo kredito gavėjų mokumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo taisyklės“,“ *Valstybės žinios*, nr. 30-1519 (2013).

¹⁰⁷ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Direktyvos 2008/48/EEB dėl vartojimo kredito sutarčių įgyvendinimo, žiūrėta 2015-10-12, http://ec.europa.eu/consumers/rights/docs/ccd_implementation_report_lt.pdf.

¹⁰⁸ *Supra note* 106, p. 1.

¹⁰⁹ Lietuvos banko vartojimo kredito rinkos apžvalga. I pusmetis, žiūrėta 2015-10-12, https://www.lb.lt/n25919/2015_09_09_vartojimo_kreditai.pdf.

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 įstatymo projekto Aiškinamasis raštas, žiūrėta 2015-10-12, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1046922.

mokumui įvertinti. Šių taisyklių analizė ypatingai aktuali, kadangi Įstatymo projekte siūloma tiesiogiai perkelti esminius kreditingumo vertinimo reikalavimus į Vartojimo kredito įstatymą. Išanalizavus Atsakingojo skolinimo taisykles, išskirtini esminiai mometai, kurie yra pagrindas kredito gavėjo mokumui vertinti:

1. „Vartojimo kredito davėjas laikosi atsakingojo skolinimo principo, jeigu sudarant vartojimo kredito sutartį vartojimo kredito gavėjo vidutinės kredito dalinio gražinimo ir palūkanų įmokos, apskaičiuojamos padalijus visų kredito gražinimo ir palūkanų sumą iš kredito trukmės, pagal visus įsipareigojimus finansų įstaigoms, dydis sudaro ne daugiau kaip 40 proc. vartojimo kredito gavėjo tvarių pajamų;
2. Vartojimo kredito davėjas privalo įvertinti visus objektyviai numanomus reikšmingus veiksnius, atsižvelgdamas į vartojimo kredito gavėjo pateiktą ir vartojimo kredito davėjui prieinamą informaciją, galinčius turėti įtakos vartojimo kredito gavėjo mokumui, ypač tokius kaip tvarios vartojimo kredito gavėjo pajamos, jo kredito istorija, pajamų kitimo potencialas;
3. Skolinimas grindžiamas (atsižvelgiama į istorinius duomenis, ekonomikos cikliškumą) visų vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito ir kitas sutartis su finansų įstaigomis vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykio ribojimu;
4. Vartojimo kredito gavėjo mokumo vertinimas, remiantis tuo metu turima informacija, turi būti pagrįstas prielaida, kad vartojimo kredito gavėjas galės vykdyti prisiimtus finansinius įsipareigojimus visą vartojimo kredito sutarties laikotarpį;
5. Kredito gavėjai, kurių pajamos gali gerokai kisti arba dėl kurių pajamų tvarumo abejojama, vertinami konservatyviau.“¹¹¹

Lietuvos bankas pakankamai detalai įtvirtina taisykles, kurios grindžiamos atsakingojo skolinimo principu bei tinkamu vartojimo kredito gavėjų mokumo vertinimu, tačiau dėl įtvirtintų nuostatų, kyla keletas neaiškumų ir pastebėjimų. Visų pirma: „<...>kiekvieną kartą, kai norima reikšmingai padidinti bendrą vartojimo kredito sumą, vartojimo kredito davėjas atnaujina turimą informaciją apie vartojimo kredito gavėją ir iš naujo vertina jo mokumą“ - kyla klausimas, kaip turėtų būti vertinamas „reikšmingas“ vartojimo kredito sumos didinimas. Pažymėtina, jog nei nuostatose, nei kituose teisės aktuose nėra šio žodžio apibrėžties, tad akivaizdu, jog kilus ginčui tarp šalių, kiekviena iš jų šią sąvoką gali interpretuoti ir vertinti savaip. Atkreipiamas dėmesys ir į šią taisyklę - „Kredito gavėjai, kurių pajamos gali gerokai kisti arba dėl kurių pajamų tvarumo abejojama, vertinami konservatyviau“. Lingvistiškai

¹¹¹ *Supra note* 106, P. 2-3.

analizuojant tokios taisyklės įtvirtinimą, vėl kyla klausimas dėl žodžio „konservatyviau“, kadangi kiekvienas subjektas gali jį traktuoti savaip.

Atsakingojo skolinimo nuostatų įtvirtinimu siekiama skatinti tinkamą ir tikslingą vartotojo mokumo vertinimą, tačiau sparčiai augantis vartojimo kreditų ėmimas bei ūmus pradelstų įsiskolinimų skaičius, byloja apie kredito davėjų neišsamų ir atsainų kredito gavėjų mokumo vertinimą, todėl daroma išvada, kad reikia griežtinti taisykles, įtvirtinančias atsakingojo skolinimo principus. Lietuvos banko valdyba 2015 m. gegužės 28 d. priėmė nutarimą dėl Lietuvos banko valdybos 2011 m. rugsėjo 1 d. nutarimo „Dėl atsakingojo skolinimo nuostatų“ pakeitimo¹¹², kuris įsigaliojo nuo 2015 m. lapkričio 1 d. Šiame nutarime atsakingojo skolinimo nuostatos yra papildytos naujais skyriais bei principais. Pastebėtina, kad atsižvelgiant į problemas vartojimo kredito rinkoje, dar labiau griežtinami reikalavimai, vertinant kredito gavėjo kreditingumą, nurodoma vartojimo kredito gavėjo teisių apsaugos svarba bei finansų sistemos stabilumo siekiamybė vartojimo kredito sutartiniuose santykiuose. Atsakingojo skolinimo nuostatų pakeitimas ir jų išdėstymas naujoje redakcijoje tai apgalvotas priežiūros tarnybos žingsnis, siekiant užtikrinti atsakingesnio skolinimo principus Lietuvos vartojimo kreditų rinkoje. Svarbu išskirti esminius pakeitimus, įtvirtintus nutarime:

1. *Praplėstas subjektų ratas.* Nuostatai taikomi Lietuvos Respublikos bankams, užsienio bankų filialams, Centrinei kredito unijai ir kredito unijoms, išskyrus, kai šie asmenys veikia kaip vartojimo kredito davėjai pagal Vartojimo kredito įstatymą.
2. *Naujų atsakingo skolinimo principų įtvirtinimas.* Skolinimas grindžiamas debt-to-income principu, loan-to-value ratio principu. Skolinimo procesas ir skolinimo sąlygos grindžiamos gebėjimu greitai reaguoti į kintančias kredito gavėjo mokumo aplinkybes.
3. Priimant sprendimą dėl kredito suteikimo atsižvelgiama į ne mažiau kaip šešių paskutinių mėnesių tvarių pajamų vidurkį ir įvertinamas ilgalaikis pajamų tvarumas.
4. *Įtvirtinti nauji skyriai.* Nuostatos papildytos nauju III skyriumi „Kredito ir įkeisto turto vertės santykis“, kuriame akcentuoti maksimalaus kredito, skirto nekilnojamam turtui įsigyti arba statyti, dydžio ir įkeičiamo įsigyjamo arba statomo nekilnojamojo turto rinkos vertės arba kainos, atsižvelgiant į mažesnę, santykis. Nurodomi atvejai, kada santykis gali būti didinamas. Taip pat nuostatos papildytos nauju skyriumi „Informacija, teikiama kredito gavėjui“, kuriame nurodoma suteikiamo kredito apskaičiavimo tvarka, susijusi su kredito suteikimu kintamosiomis palūkanų normomis bei užsienio valiuta, kuri grįsta rizikomis – nepalankiu palūkanų normos šoku ir užsienio valiutos kurso pokyčiais.

¹¹² Lietuvos banko valdybos nutarimas Nr. 03,90 dėl Lietuvos banko valdybos 2011 m. rugsėjo 1 d. nutarimo Nr. 03-144 „Dėl atsakingojo skolinimo nuostatų“ pakeitimo (2015).

5. *Nustatyta kredito trukmė. Kredito suteikimo trukmė negali viršyti 30 metų.*
6. *Kredito gavėjo mokumo vertinimas grindžiamas atsargiu ir pamatuotu kredito gavėjo galimybių grąžinti kreditą ilguoju laikotarpiu vertinimu.*

Sparčiai tobulėjanti ir kintanti vartojimo kredito rinka reikalauja aiškaus, griežto teisinio reguliavimo, todėl šių nuostatų pakeitimas bei papildymas - tai teigiamas priežiūros tarnybos žingsnis, siekiant užtikrinti veiksmingesnę bei atsakingesnę skolinimo principų sistemą Lietuvoje. Remiantis Lietuvos banko duomenis - 2015 m. birželio 30 d. išieškoti perduota 136, 4 tūkst. vartojimo kredito sutarčių: išieškoti teismo būdu jų perduota 61,3 tūkst. (46 proc. daugiau, palyginti su tokiu pačiu laikotarpiu pernai), o ikiteisiniu būdu – 75,1 tūkst. (11 proc. daugiau nei pernai)¹¹³, tokie skaičiai rodo neatsakingą skolinimą ir skolinimasi. Tokių skaičių mastas suponuoja faktą, jog kreditų davėjai netinkamai vertina kredito gavėjų kreditingumą. Lietuvos smulkiųjų vartojimo kreditų asociacijos prezidentas Liutauras Valickas pažymi: „Atsakingo skolinimo nuostatos vartojimo kredito rinkoje tarsi pamiršamos“¹¹⁴.

Vartojimo kredito įstatyme įtvirtinta kredito davėjo pareiga tinkamai įvertinti kredito gavėjo mokumą, tačiau svarbu pažymėti ir Lietuvos banko patvirtintas Gaires, kuriose nurodomi paaiškinimai, kaip kreditoriai turėtų įgyvendinti šios pareigos vykdymą praktikoje. Gairėse nurodoma, jog kreditų davėjas privalo užtikrinti visokeriopą bei objektyviais duomenimis pagrįstą vartojimo kredito gavėjo mokumo vertinimą kiekvienu atveju. Jeigu vertinant vartojimo kredito gavėjo mokumą, nustatoma, jog, remiantis tuo metu turima informacija, vartojimo kredito gavėjas nėra pajėgus vykdyti finansinių įsipareigojimų visą vartojimo kredito sutarties laikotarpį, vartojimo kreditas neturi būti suteiktas. Vartojimo kredito davėjas, tinkamai neįvertinęs vartojimo kredito gavėjo mokumo, atsako Vartojimo kredito įstatymo 34 straipsnyje nustatyta tvarka. Atsižvelgiant į perduotus bylų skaičius, ieškovai tokiose bylose yra kredito davėjai, kurie dėl pradelstų įsipareigojimų sutarties nevykdymo, atsakomybę grindžia kredito gavėjų nesąžiningumu. LAT formuojamoje praktikoje nurodo, kad „kredito institucijos, kaip profesionalūs rinkos dalyviai, kurių pagrindinis verslas yra kreditų (paskolų) teikimas, privalo tinkamai vertinti galimybę įvykdyti prisiimtus įsipareigojimus, todėl jie privalo prisiimti kilusią verslo riziką ir galimai neigiamas pasekmes, susijusias su netinkamu finansinių įsipareigojimų vykdymu, o fizinio asmens finansinis neišprusimas negali būti laikomas asmens

¹¹³ Lietuvos bankas: įstatymu nesugriežtinus reguliavimo, problemų mastas greitųjų kreditų rinkoje tik didės, žiūrėta 2015-10-12,

<https://www.lb.lt/lietuvos-bankas-istatymu-nesugrieztinus-reguliavimo-problemu-mastas-greituju-kreditu-rinkoje-tik-dides>.

¹¹⁴ Mažųjų kreditų teikėjai pritaria griežtesniam reguliavimui, *BNS spaudos centras*, <http://sc.bns.lt/view/item.php?id=180148>.

nesąžiningumu¹¹⁵. Pastebėtina, kad Vartojimo kredito įstatymo 8 str. 1 d. pareigą laikytis atsakingojo skolinimo principo, surinkti visą pakankamą informaciją ir įvertinti vartojimo kredito gavėjo mokumą yra nustatyta vieninteliam subjektui – vartojimo kredito davėjui, todėl „mokumo vertinimo našta negali būti perkeliama vartojimo kredito gavėjui“¹¹⁶.

Atkreiptinas dėmesys, jog Gairėse, priežiūros tarnyba pažymi, kad vartojimo kredito davėjas siekdamas visapusiškai bei teisingai įvertinti kredito gavėjo kreditingumą, turėtų atsižvelgti į įvairias vartojimo kredito gavėjo mokumui vertinti reikalingas informacijos rūšis ir šaltinius, kurie turėtų apimti: „ (i) vartojimo kredito gavėjo kredito istoriją; (ii) vartojimo kredito gavėjo pajamas patvirtinančius dokumentus ar šaltinius; (iii) vartojimo kredito gavėjo finansinius įsipareigojimus ir ir kitas išlaidas patvirtinančius dokumentus; (iv) vartojimo kredito gavėjo kredito reitingą; (v) duomenų bazių patikrinimo rezultatus; (vi) vartojimo kredito gavėjo pateiktą informaciją“¹¹⁷. Toks sąrašas nėra baigtinis, todėl kiekvienu konkrečiu atveju kredito davėjas turi nuspręsti, kokius būdus ir priemones pasirinkti, siekiant priimti pagrįstą, motyvuotą ir teisingą sprendimą dėl vartojimo kredito gavėjo mokumo, o ne vadovautis kredito gavėjo pateikta pakankama informacija, kuri nėra pagrįsta jokiais objektyviais duomenimis.

Tęsiant mintį dėl kredito gavėjo mokumo vertinimo, svarbu pažymėti, jog Vartojimo kredito 8 str. 1 d. nurodoma, kad vartojimo kredito gavėjo kreditingumas vertinimas, remiantis pakankama informacija, kurią pateikia kredito davėjas. 2008 m. Direktyvoje nurodoma, jog valstybės narės turi užtikrinti, kad, prieš sudarant kredito sutartį, kreditorius įvertintų vartotojo kreditingumą, atitinkamais atvejais remdamasis iš vartotojo gauta pakankama informacija ir prireikus atlikęs patikrinimą atitinkamoje duomenų bazėje¹¹⁸. Vartojimo kredito įstatyme nurodytos „pakankamos informacijos“ sąvoka turėtų būti suprantama – „kaip duomenų ir informacijos apie vartojimo kredito gavėjo finansinę padėtį visuma, apimanti ir tam tikrus įrodymus bei vartojimo kredito gavėjo finansinę padėtį pagrindžiančius dokumentus“¹¹⁹. Pažymėtina, kad dauguma Europos Sąjungos valstybių nepateikia ir nedetalizuoja „pakankamos informacijos“ sampratos. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės Vartojimo kredito gairėse (Consumer Credit sourcebook)¹²⁰ nurodoma, kad vartotojo kreditingumas vertinamas, gavus pakankamą informaciją iš vartotojo bei kredito agentūros, tais atvejais, kai to reikia. Atsižvelgiant į

¹¹⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-342-248/2015.“

¹¹⁶ *Supra note 100, p. 10.*

¹¹⁷ *Ibid, p. 11.*

¹¹⁸ Council Directive 2008/48/EB of 23 April 2008 on credit agreements for consumers and repealing Council Directive 87/102/EEC, žiūrėta 2015-09-17,

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:133:0066:0092:EN:PDF>.

¹¹⁹ *Supra note 100, p. 9.*

¹²⁰ *United Kingdom Consumer Credit sourcebook (2015)*, žiūrėta 2015-09-17, <https://www.handbook.fca.org.uk/handbook/CONC.pdf>.

vartotojų įsiskolinimo mastą, Lietuvoje šios informacijos sąvoka turi būti detalizuojama įstatyme, tuomet kredito davėjai negalės patys spręsti, kokia informaciją traktuoti pakankama.

Vartojimo kredito įstatymo 8 str. 1 d. nurodoma, kad „kredito davėjo pareiga įvertinti vartojimo kredito gavėjo mokumą remiantis iš vartojimo kredito gavėjo gauta pakankama informacija ir prireikus mokumui vertinti naudojamose duomenų bazėje atlikti patikrinimą, gavus raštišką sutikimą“. Šiuo momentu svarbu pažymėti, kad Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme (toliau – Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas) nurodoma, kad „asmens duomenys gali būti perduoti kitiems duomenų valdytojams tik gavus jų subjekto raštišką sutikimą“¹²¹ su nuoroda į kitus teisės aktus. Vadinasi, vartojimo kredito davėjui negavus raštiško sutikimo gauti ir valdyti kredito gavėjo duomenis, bus pažeidžiami Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas bei Vartojimo kredito įstatymas. Kredito gavėjui nedavus raštiško sutikimo yra užkertamos kredito davėjo galimybės maksimaliai įvertinti kredito gavėjo mokumą. Manytina, jog įstatymų leidėjui įtvirtinus privalomą vartojimo kredito davėjo pareigą surinkti visus dokumentus, reikalingus ir susijusius su vartojimo kredito gavėjo pajamomis bei įsipareigojimais, taip suteikiant galimybę kredito davėjui valdyti kredito gavėjo asmens duomenis, būtų kur kas efektyvesnis būdas ir priemonė, užtikrinanti didesnę vartotojų apsaugą.

Kredito davėjas tikrina kredito gavėjo duomenis duomenų bazėje ne kiekvieną kartą, o tik tuo atveju, kai kredito davėjas mano, kad tokia informacija reikalinga sprendimui priimti. Vartojimo kredito davėjas, matydamas, kad sprendimui priimti užtenka informacijos, kurią pateikia vartotojas, nors tokia informacija nėra pagrįsta jokiais objektyviais dokumentais, priima sprendimą dėl vartojimo kredito suteikimo. Pažymėtina, kad ne visi, o tik tam tikra dalis vartojimo kredito davėjų (bankai, kredito įstaigos) turi galimybę naudotis Lietuvos banko tvarkomos Paskolų rizikos duomenų bazės duomenimis¹²². Atkreipiamas dėmesys, kad kredito davėjai naudojami duomenų bazėmis ne tiesiogiai, o pateikdami užklausą Lietuvos bankui. Vartojimo kredito teikimo gairėse pažymima, kad tais atvejais, kai vartojimo kredito gavėjo pateiktų įrodymų ar pagrindžiančių dokumentų nepakanka įsitikinti informacijos tikrumu, vartojimo kredito davėjui atsiranda pareiga vartojimo kredito gavėjo pateiktą informaciją patikrinti mokumui vertinti naudojamose duomenų bazėse ir, išanalizavus bei palyginus, visus gautus duomenis, padaryti objektyvią išvadą, tačiau atsižvelgiant į tokį gausų vartotojų

¹²¹ „Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. 63, 1479(1996).

¹²² Aiškinamasis raštas Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40 straipsnių pakeitimo, trečiojo ir penktojo skirsnų pavadinimo pakeitimo, 1,2 priedų pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹, 14¹, 21¹, 22¹, 22², 23¹, 25¹, penktuoju skirsniu įstatymo projekto, žiūrėta 2015-10-27, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1046922.

įsiskolinimų mastą, darytina išvada, kad kreditų davėjai neišsamiai vertina vartotojo kreditingumą.

Apibendrinant, vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimas Lietuvoje grindžiamas atsakingo kreditavimo principu, o esminiai mokumo vertinimo kriterijai įtvirtinti Lietuvos banko nutarime „Vartojimo kredito gavėjų mokumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo taisyklės“. Atsižvelgiant į gausų vartotojų įsiskolinimą, galime daryti prielaidą, kad toks vartotojų įsiskolinimas yra neišsamaus vartotojo kreditingumo vertinimo pasekmė. Įstatymo projekte siūlomas reikšmingas pakeitimas, kuriuo vertinant kredito gavėjo mokumą, kredito davėjas turi remtis kredito gavėjo pateikta informacija bei atlikti patikrinimą registruose ir valstybės bei kitose informacinėse sistemose arba pagrįsti vartojimo kredito gavėjo pateiktą informaciją kitais objektyviais dokumentais. Tokio griežtesnio teisinio reglamentavimo įtvirtinimas reikštų, kad vartojimo kredito davėjai negalės be išlygų vadovautis vartojimo kredito gavėjų pateikiamais duomenimis be jų pagrindimo dokumentų ar patikrinimo atitinkamose registruose ir informacinėse sistemose. Kaip jau buvo minėta anksčiau, pagal naujausius Lietuvos banko duomenis, vienas iš dažniausių kredito davėjo pažeidimų yra netinkamas kredito gavėjo mokumo vertinimas, todėl tokio reguliavimo įtvirtinimas būtų veiksminga priemonė, kuri apsaugotų kreditų gavėjus nuo netikslingų kreditų ėmimo ir įpareigotų kredito davėją tinkamai, išsamiai vertinti vartotojo mokumo galimybes ir priimti pagrįstą sprendimą. Taip pat svarbu pažymėti, kad atsakingą skolinimą ir skolinimąsi sustiprintų ir nekredituotinių asmenų sąrašo reglamentavimas. Teisiškai reglamentavus tokią galimybę, atitinkamai būtų įtvirtinta vartojimo kredito davėjų atsakomybė už asmenų, įtrauktų į minėtą sąrašą, kreditavimą. Tokios galimybės įtvirtinimas turėtų teigiamą poveikį vartojimo kredito rinkoje, nes taip būtų mažinamas vartotojų įsiskolinimo skaičius Lietuvoje.

2.2. Vartojimo kredito sutarčių reklama ir jos ypatumai

„Reklama yra kalba. Ji yra reglamentuojama, nes ji dažnai yra efektyvi kalba.“

J.I. Richards

Vartojimo kredito sutarčių reklama yra vienas iš svarbių veiksnių, turinčių įtaką vartotojo apsisprendimui, kokį finansinį įsipareigojimą pasirinkti. Vartojimo kredito sutarčių reklamos mastai neabejotinai daro didelę įtaką žmonių elgesiui ir pritraukia vartotojus, kurie susigundo galimybe savo poreikius tenkinti nedelsiant ir neatsižvelgiant į savo finansines galimybes. Kaip jau buvo minėta ankstesniuose skyriuose, 2015 m. pirmuoju pusmečiu net 12 kartų padidėjo turto areštų skaičius Lietuvoje – „tokių areštų skaičių galimai sąlygoja intensyviai

reklamuojami vartojimo kreditai¹²³. Siekiant nustatyti vartojimo kredito sutarčių reklamos problematiškumą, pirmiausia tikslinga išanalizuoti vartojimo kredito sutarties reklamos teisinį reglamentavimą, taip atskleidžiant reklamos reikšmę ir įtaką vartojimo kredito sutarties sudarymui.

Vartojimo kredito įstatymo 4 strp. 1 d. nurodoma, kad „vartojimo kredito sutarties reklamoje, kurioje nurodoma palūkanų norma arba bet kokios su vartojimo kreditu susijusios išlaidos, privalo būti aiškiai, glaustai ir pastebimai nurodyta standartinė informacija“¹²⁴. Lingvistiškai išanalizavus vartojimo kredito reklamos definiciją, išskirtini esminiai kriterijai:

1. Aiškumo, glaustumo, pastebimumo kriterijai;
2. Standartinės informacijos pateikimo kriterijus bei šios informacijos turinio įtvirtinimo reikalavimas.

Pažymėtina, jog Vartojimo kredito įstatymo 4 str. 1 d. nurodoma detali standartinės informacijos turinio sandara: „(i) fiksuotoji ir (arba) kintamoji vartojimo kredito palūkanų norma ir informacija apie išlaidas, įtrauktas į bendrą vartojimo kredito kainą, (ii) bendra vartojimo kredito suma, (iii) bendros vartojimo kredito kainos metinė norma, (iv) vartojimo kredito sutarties trukmė ir vartojimo kredito grąžinimo terminas, (v) prekių ar paslaugų kaina, (vi) bendra vartojimo kredito gavėjo mokama suma ir dalinių mokėjimų suma.“¹²⁵ Remiantis tuo, kas išdėstyta, reklamos kontrolė apsiriboja patikrinimu, ar reklamoje, kurioje nurodoma palūkanų norma arba bet kokios su vartojimo kreditu susijusios išlaidos, pateikiama visa standartinė informacija įtvirtinta Vartojimo kredito įstatymo 4 str. 1 d., tačiau įstatymas nereglementuoja reklamų, kuriose nenurodomos jokios išlaidos, taip suteikiant galimybę kredito davėjų piktnaudžiavimui.

Be specialiųjų vartojimo kredito reklamai taikytinų normų, įtvirtintų Vartojimo kredito įstatyme, vartojimo kredito reklamai yra taikoma ir kituose teisės aktuose nustatyta reklamos reglamentavimo sistema. Reklama turi būti padori ir teisinga bei aiškiai atpažįstama¹²⁶. Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo (toliau – Reklamos įstatymas) 5 str. 4 d. nurodoma, kai reklamoje vartotojui pateikiamas komercinis pasiūlymas, tokiu atveju esmine laikoma Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatyme nustatyta informacija - „vartotojams privalu nurodyti pagrindines produkto savybes, komercinės veiklos subjekto rekvizitai, galutinė produkto kaina ir jos apskaičiavimo būdus ir kt“¹²⁷. Svarbu pažymėti, kad

¹²³ Centrinės hipotekos įstaigos pranešimas „Nemokūs greitųjų kreditų mėgėjai rizikuoja netekti savo turto“, *Juristo patarimai* nr. 2(2015):58.

¹²⁴ „Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr.146, 6830 (2011).

¹²⁵ *Ibid.* .

¹²⁶ „Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. 641, 937(2000).

¹²⁷ „Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. 6, 212 (2008).

rašytiniam ir garsiniam reklamos tekstui taikomi ir Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo¹²⁸ nustatyti reikalavimai.

Nepaisant imperatyvių įstatymo leidėjo normų įtvirtinimo, praktikoje dažnai nustatomi atvejai, kai kreditų davėjai pateikia tokius finansinius pasiūlymus, kurie prilyginami klaidinančiai bei netinkamai reklamai. Tęsiant mintį, tikslinga atskleisti klaidinančios reklamos sampratą, pateikiant tokios reklamos pavyzdžius. Reklamos įstatymo 2 str. 3 d. nurodoma klaidinančios reklamos samprata – „reklama, kuri bet koku būdu, įskaitant ir jos pateikimo būdą, klaidina arba gali suklaidinti asmenis, kuriems ji skirta arba kuriuos ji pasiekia, ir kuri dėl savo klaidinančio pobūdžio gali paveikti jų ekonominę elgesį arba kuri dėl šių priežasčių pakenkia ar gali pakenkti kito asmens galimybėms konkuruoti“. Atsižvelgiant į tokią klaidinančios reklamos definiciją, galime išskirti pagrindinius klaidinančios reklamos bruožus: (i) tokia reklama klaidina arba gali suklaidinti; (ii) tokia reklama paveikia asmens ekonominę elgesį; (iii) tokia reklama pakenkia arba gali pakenkti asmenų konkurencijos galimybei.

Sprendžiant, ar reklama yra klaidinanti, atsižvelgiama į jos teisingumą, išsamumą ir ir pateikimo kriterijus (Reklamos įstatymo 5 str. 2 d.). Reklamoje pateikiami teiginiai yra neteisingi, jeigu reklamos davėjas negali pagrįsti šių teiginių teisingumo jos naudojimo metu. Kiekvienu konkrečiu atveju sprendžiama, ar pakanka reklamoje pateikiamų teiginių teisingumą, pagrindžiančių duomenų. Išsamumo kriterijus yra vienas svarbiausių kriterijų vertinant galimybę suklaidinti vartotoją¹²⁹, kadangi praktikoje dažniausiai susiduriama su neišsamios reklamos atvejais, kai reklamoje praleidžiama tam tikra dalis esminės informacijos. Vertinant, ar tam tikra informacija yra esminė, LVAT praktikoje laikomasi nuostatos, jog tai priklauso nuo to, ar tokia informacija konkrečiu atveju daro įtaką vartotojo ekonominiam elgesiui¹³⁰. Reklamos klaidingumo vertinimo požiūriu nebūtina nustatyti, jog reklama buvo paveiktas vartotojo ekonominis elgesys - reklamos klaidinantis pobūdis gali būti įrodytas ir tikėtinu poveikiu vartotojams, vertinant jį vidutinio vartotojo atžvilgiu¹³¹. Taigi vertinant, ar tam tikrais veiksmais buvo pažeistas Reklamos įstatymo 5 str. 1 d. įtvirtintas draudimas naudoti klaidinančią reklamą, būtina nustatyti bent vieną Reklamos įstatymo 5 str. 2 d. nurodytą kriterijų, apibūdinantį klaidinančią reklamą, ir įvertinti tą vidutinio reklamos vartotojo požiūriu¹³². Svarbu pažymėti, kad kiekvienu atveju Reklamos įstatymo 5 str. 2 d. 2 p. nustatyta, kad kai sprendžiama, ar

¹²⁸ „Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. 15,344(1995).

¹²⁹ Renata Tatol, „Klaidinanti reklama – vienas iš nesąžiningo konkuravimo būdų“, *Juristo patarimai*, Nr. 4(2014):22.

¹³⁰ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2010 m. rugsėjo 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-1184/2010.“

¹³¹ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-1235/2010.“

¹³² „Vilniaus apygardos administracinio teismo teisėjų kolegijos 2013 m. rugpjūčio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. I-3079-142/2013.“

reklama yra klaidinanti, atsižvelgiama į jos teisingumą, išsamumą ir pateikimo kriterijus, „t. y. inter alia reklamoje pateikiama informacija taip pat yra neišsami, jeigu neatskleidžiama, nuslepia arba neaiškiai, nesuprantamai, dviprasmiškai ar ne laiku pateikiama esminė informacija, kuri vidutiniam vartotojui reikalinga tam, kad jis galėtų priimti informacija paremtą sprendimą dėl sandorio, ir tuo vidutinis vartotojas skatinamas arba gali būti paskatintas priimti tokį sprendimą dėl sandorio, kurio jis kitomis aplinkybėmis nebūtų priėmęs“¹³³.

Be pagrindinių įvardintų įstatymų nuostatų, kurios įtvirtina reklamos teisinį reglamentavimą, svarbu pažymėti ir vieną poįstatyminį teisės aktą, tai Lietuvos banko patvirtintas „Finansinių paslaugų reklamos gairės“¹³⁴ (toliau – Reklamos gairės), kuriomis siekiama ugdyti pasitikėjimą finansų rinkai, užtikrinti vartotojų teisių apsaugą bei paaiškinti finansų reklamai keliamus teisės aktų reikalavimus. Šiomis gairėmis sukonkretinti Vartojimo kredito įstatyme įtvirtinti reklamai keliamus reikalavimai bei pažymėtina, jog gairės taikomos tiek dalykinės, tiek nedalykinės reklamos tipui. Reklamos gairėse nurodoma, kad vertinant, ar reklama yra klaidinanti, turi būti atsižvelgiama ne į tai, kaip reklamą vertina konkretus asmuo, o vadovaujamosi tuo, kaip tą „reklamą vertina tikslinės grupės, kurioms tokia reklama yra skirta ir kurias gali pasiekti bei vidutinis vartotojas, ir kaip tokia reklama paveikia vidutinio vartotojo elegesį, nurodant pavyzdį - jeigu reklama platinama radija ar televizijos kanalais, labai tikėtina, jog ją pamatys didžioji visuomenės dalis, todėl reklama turėtų būti aiškiai suprantama vidutiniam šios grupės nariui“¹³⁵. Reklamos gairėse pabrėžiamas nelygiaverčių šalių derinimo koncepcija, t.y. vartotojų bei verslo subjektų interesų derinimas, o pastariesiems suteikiama galimybė įvertinus teikiamų paslaugų rizikingumą patiems nuspręsti, kokią dalį informacijos, susijusios su teikiamomis finansinėmis paslaugomis, jie pateiks reklamoje. Šios nuostatos įtvirtinimas lemia, kad kredito davėjas turėtų pateikti ne tik finansinės paslaugos naudą, bet ir galimą riziką, kuri gali padėti vartojimo kredito gavėjui priimti tinkamą ir pagrįstą sprendimą dėl finansinio įsipareigojimo.

Dažnai kreditų davėjai reklamų tekstuose nurodo: „netaikomi jokie mokesčiai“ arba „jokių atsiskaitymo mokesčių“ , „netaikomi atsiskaitymo mokesčiai“ ir pan. Reklamos gairėse pabrėžiama, kad finansinė paslauga reklamoje gali būti apibūdinama kaip „nemokama“ arba „netaikomi jokie mokesčiai“ ar pan. tik tuo atveju, jei pats reklamos davėjas gali pagrįsti faktą, kad vartotojui nebus taikomi su finansiniu įsipareigojimu susiję atsiskaitymai. Svarbu pažymėti, kad Reklamos gairėse akcentuojami įspėjimų, standartinės informacijos bei kitos svarbios

¹³³ „Viniaus apygardos administracinio teismo teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. I-790-189/2014.“

¹³⁴ Finansinių paslaugų reklamos gairės, žiūrėta 2015-10-28, http://www.lb.lt/finansiniu_paslaugu_reklamos_gaires.

¹³⁵ *Supra note 134, p. 7.*

informacijos tekstui keliami reikalavimai: „jie turi būti pateikiami aiškiai, neužmaskuoti, nepaslėpti, įskaitomi, ne mažesnio dydžio, formato, ne mažiau ryškūs kaip kitas reklamos tekstas ir visada pateikiami kartu su reklama“¹³⁶. Reklamos gairėmis sukonkretinti ir detalizuojami Vartojimo kredito įstatyme įtvirtinti reklamai keliami reikalavimai, siekiant užtikrinti didesnę vartotojų teisių apsaugą nuo vartojimo kredito davėjo manipuliavimo vartotoju kaip silpnesne šių santykių šalimi.

Nepaisant reklamai keliamų reikalavimų įtvirtinimo, kreditų davėjai pažeidinėja imperatyvias įstatymų leidėjo normas. Lietuvos bankas, prižiūrintis, ar finansinės paslaugos reklamuojamos laikantis teisės aktų, per pusantrų metų (nuo 2014 m. iki 2015 m. vidurio) nustatė 31 netinkamos reklamos atvejį, iš jų 26 atvejai (84 proc.) susiję su vartojimo kreditu¹³⁷. Lietuvos bankas pažymi, „vienas iš dažniausių pažeidimų vartojimo kreditų rinkoje, tai pažeidimai reklamos srityje“¹³⁸. Tikslinga išskirti dažniausiai nustatomų pažeidimų požymius: (i) atskleidžiama ne visa būtina informacija apie vartojimo kredito kainą ir su juo susijusias išlaidas, (ii) svarbi informacija apie vartojimo kredito išlaidas pateikiama mažesniu, blankesniu šriftu nei kita reklamos informacija¹³⁹. Tokie duomenys rodo, jog reikia griežtinti vartojimo kredito sutarties reklamai keliamus reikalavimus. Kreditų davėjai nesilaiko imperatyvių įstatymų normų, piktnaudžiauja savo padėtimi bei pažeidinėja vartotojų interesus, taip kuriantys nepatikimą ir nesąžiningą vartojimo kreditų rinką.

Įstatymo projektu siūloma suteikti teisę Lietuvos bankui reklamos reikalavimus detalizuoti įstatymo įgyvendinamajame teisės akte, tuomet vartojimo kredito davėjams, nesilaikantiems nuostatų ir juos detalizuojančių įstatymo įgyvendinamojo teisės akto nuostatų, būtų taikoma Vartojimo kredito įstatyme nustatyta atsakomybė. Autorės nuomone, tokios teisės įtvirtinimas, būtų veiksminga priemonė, skatinanti kredito davėjus laikytis reklamai keliamų reikalavimų, nes kitu atveju grėstų atsakomybė numatyta Vartojimo kredito įstatyme.

Lietuvos bankas yra išreiškęs poziciją, kad papildomi reklamos reikalavimai Vartojimo kredito įstatyme yra būtini. Įstatymo projekte siūloma Vartojimo kredito įstatymo 4 str. nuostatas papildyti naujomis dalimis. Įstatymo projekte siūlomi tokie pakeitimai: (i) Lietuvos bankui siūloma suteikti teisę uždrausti skleisti neteisingą, klaidinančią ar neaiškią vartojimo kredito sutarčių reklamą ir prareikus įpareigoti jau paskleistą reklamą patikslinti ir (arba) paneigti; (ii) Lietuvos bankui siūloma suteikti teisę detalizuoti Vartojimo kredito įstatyme įtvirtintus reklamai

¹³⁶ *Supra note 134*, p. 13.

¹³⁷ Lietuvos bankas, „Finansinių paslaugų reklama: daugiausia pažeidimų, siūlant vartojimo kreditus“, žiūrėta 2015-10-28,

http://www.lb.lt/finansiniu_paslaugu_reklama_daugiausia_pazeidimu_siulant_vartojimo_kreditus.

¹³⁸ Lietuvos banko vartojimo kredito rinkos apžvalga 2015 m. I pusmetis, žiūrėta 2015-10-28,

https://www.lb.lt/n25919/2015_09_09_vartojimo_kreditai.pdf.

¹³⁹ *Supra note 138*.

keliamus reikalavimus; (iii) Įtvirtinti draudimą skleisti reklamą tam tikrose vietose bei drausti reklamuoti vartojimo kreditą asmenims iki 18 metų (pvz. ugdymo įstaigose, koncertų, sporto, lapdaros, teatro spektaklių, kino filmų ir videofilmų, visuomenės informavimo priemonėse, akcijose, konkursuose bei kituose renginiuose, skirtuose asmenims jaunesniems nei 18 metų)¹⁴⁰.

Apibendrinant pažymėtina, kad dažniausiai nustatomi pažeidimai reklamuojant vartojimo kreditą. Tokio pobūdžio pažeidimais vartojimo kredito davėjai dažniausiai siekia nuslėpti esminę informaciją, susijusią su vartojimo kredito kaina, taip siekdami pritraukti vartotoją sutarties sudarymui. Atkreiptinas dėmesys, kad „ypač jautrūs ir reklamos įtakai labiau linkę pasiduoti - jauni ir pagyvenę žmonės“¹⁴¹, todėl tokius asmenis kreditų bendrovės įtikina lengviausiai. Šiuo metu Lietuvos banko kompetencija prižiūrint vartojimo kreditų reklamą – vertinti, ar reklamoje pateikiama visa privaloma informacija. Įstatymo projekte siūloma didinti priežiūros institucijos įgaliojimus, įgyvendinant vartojimo kredito reklamos kontrolę. Autorės nuomone, Įstatymo projekte siūlomų reklamos ribojimų įtvirtinimu, būtų mažinamas reklamos poveikis vartotojui bei įpareigojimas kreditų davėjus klaidinančią, neteisingą reklamą paneigti, tai vienas iš galimai efektyvių būdų, kuriuo siekiama sumažinti reklamos pažeidimų skaičių Lietuvos vartojimo kredito rinkoje.

2.3. Vartojimo kredito sutarties turinys bei nesąžiningos sutarties sąlygos

Vartojimo kredito sutartis yra sudaroma prisijungimo būdu, naudojant standartines sutarties sąlygas, kurios nėra individualiai aptariamoms su vartotoju, todėl vartotojas turi priimti siūlomas vartojimo kredito sutarties sąlygas arba atsisakyti sudaryti vartojimo kredito sutartį. Standartinės sutarties sąlygų samprata įtvirtinta CK 6. 185 str. 1 d.: „Standartinėmis laikomos sąlygos, kurias bendram nevienkartiniam naudojimui iš anksto parengia viena šalis nederindama jų su kita šalimi ir kurios be derybų su kita šalimi taikomos sudaromose sutartyse“. Standartinėmis sąlygomis, laikomos tokios sąlygos: (i) tokias sąlygas iš anksto parengia viena sutarties šalis; (ii) Tokios sąlygos parengtos bendram, daugkartiniam naudojimui; (iii) sudarant tokią sutartį, svarbu užtikrinti sutarties šalių interesų pusiausvyrą ir sąžiningumo principo

¹⁴⁰ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40 straipsnių pakeitimo, trečiojo ir penktojo skirsnų pavadinimo pakeitimo, 1,2 priedų pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹, 14¹, 21¹, 22¹, 22², 23¹, 25¹, penktuoju skirsniu įstatymo projekto, žiūrėta 2015-10-28, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1046922.

¹⁴¹ Greitųjų kreditų bendrovės klaidina vartotojus, *Veidas*, balandžio 4, 2014, <http://www.veidas.lt/greituju-kreditu-bendroves-klaidina-vartotojus>.

laikymasi¹⁴². LAT praktikoje nurodoma, „kad vartotojų teisių apsauga yra konstitucinis valstybės ūkio tvarkymo principas, o su vartotojų teisių apsauga susijusiuose ginčiuose neretai peržengiamos privačių santykių ribos, o galiojantys teisės aktai ir teismų praktika patvirtina, jog ginčo, kilusio iš vartojimo sutarties, specifika silpnesniosios šalies gynimo interesais lemia teismo pareigą būti aktyviam procese“¹⁴³. Ginčą nagrinėjantis teismas turi pareigą vertinti ex officio vartojimo sutarčių sąlygų atitiktį sąžiningumo kriterijams (CK 6. 228⁴ str. prasme), taip atskleidžiant vartotojų teisių gynimo bylų specifika. Atsižvelgiant į tai kas išdėstyta, akcentuojama sąžiningumo principo svarba vartojimo kredito sutartiniuose santykiuose, kadangi „sutarčių sąlygų turinys nesąžiningumo požiūriu yra kontroliuojamas būtent vartojimo sutartyse ir tik standartinių ir individualiai nesuderėtų sąlygų kontekste“¹⁴⁴.

Vartojimo kredito įstatyme imperatyviai nurodyta vartojimo kredito sutarties forma - su vartojimo kredito gavėju sutartis turi būti sudaryta raštu patvarioje laikmenoje. Vartojimo kredito įstatymo 11 str. 2 d. imperatyviai įtvirtina ir detalizuoja vartojimo kredito sutarties turinį. Darytina išvada, kad išanalizavus vartojimo kredito sutarties privalomąsias sąlygas, jas galima suskirstyti į kelias grupes: (i) Organizacines sąlygas, kuriose turi būti nurodoma: kredito rūšis, vartojimo kredito šalių rekvizitai, vartojimo kredito sutarties trukmė bei numatomas vartojimo kredito grąžinimo terminas, prekė ar paslauga, kurios įsigijimui suteikiamas kreditas, bendra vartojimo kredito sutarties suma bei limitas, suteiktų lėšų išmokėjimo sąlygų forma, įmokų mokėjimo grafikas, netesybų apskaičiavimo tvarka, ginčo sprendimo ne teisme tvarka bei žalos atlyginimas; (ii) Vartojimo kredito kainą, nustatančios sąlygos: bendra kredito gavėjo mokama suma, vartojimo kredito palūkanų norma ir tokios normos apskaičiavimo sąlygos, bendros vartojimo kredito kainos metinė norma bei jos taikymo sąlygos, visos su vartojimo kredito sutartimi susijusios išlaidos, komisiniai mokesčiai, su vartojimo kredito sutartimi susijusių papildomų paslaugų išlaidos; (iii) Vartojimo kredito sutarties sąlygos, nustatančios vartojimo kredito sutartinių santykių pasibaigimo galimybes: vartojimo kredito gavėjo teisė grąžinti kreditą ankčiau nustatyto termino bei tokio grąžinimo tvarka, vartojimo kredito gavėjo teisė atsisakyti ir nutraukti sutartį bei tokio nutraukimo tvarka, vartojimo kredito davėjo teisė nutraukti vartojimo kredito sutartį.

Svarbu pažymėti, kad Įstatymo projekte siūloma papildyti Vartojimo kredito įstatymą 11¹ straipsniu, kuriame būtų įtvirtinti vartojimo kredito sutarties sudarymo ribojimai. Autorės nuomone tokie pakeitimai būtų ypatingai reikšmingi vartojimo kredito rinkoje. Įstatymo projekte

¹⁴² Valentinas Mikelėnas et al., *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: šeštoji knyga prievolių teisė* (Vilnius: Justitia 2007), 232-233.

¹⁴³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1157/2002, Nr. 3K-3-42/2014.“

¹⁴⁴ *Supra note* 48, p. 43.

siūloma įtvirtinti tokius ribojimus, sudarant vartojimo kredito sutartį: (i) negalima sudaryti sutarties su jaunesniu nei 18 metų asmeniu; (ii) negalima sudaryti sutarties su neveiksniu ar ribotai veiksniu asmeniu; (iii) vartojimo kredito sutarties negalima sudaryti nuo 22 iki 7 valandos¹⁴⁵. Tokių ribojimų įtvirtinimu siekiama apsaugoti kredito gavėjus, ypač tuos, kurie piktnaudžiauja sudarydami vartojimo kredito sutartis naktiniu laikotarpiu. Įdomu pažymėti tai, jog buvo svarstytas pasiūlymas panaikinti galimybę sudaryti vartojimo kredito sutartis naudojant nuotolinio ryšio priemones (telefoną, internetą)¹⁴⁶, kadangi didžioji dalis mažųjų vartojimo kreditų (net 87,22%) buvo suteikti būtent šiuo būdu. Tokiam siūlymui buvo nepritarta, kadangi siūlomi pakeitimai iš esmės paneigia galimybę sudaryti vartojimo kredito sutartis nuotoliniu būdu bei neatitinka galiojančio įstatymo nuostatų dėl vartojimo kredito sutarčių nuotoliniu būdu sudarymo ir prieštarauja 2008 m. Direktyvos nuostatoms.

Įstatymų leidėjas nustatė ir detalizavo vartojimo kredito sutarties turinį, nurodydamas, kokias sutarties sąlygas privalu įtraukti į vartojimo kredito sutarties tekstą, tačiau praktikoje pastebima kredito davėjo tendencija įtraukti nesąžiningas sąlygas į sutarties turinį. Vartojimo kredito sutartis yra finansinė paslauga, o „finansinės paslaugos yra itin palanki terpė tradiciniams vartotojų teisių pažeidimams, tokiems kaip nesąžiningos sutarčių sąlygos“¹⁴⁷. Pastebėtina, kad vis labiau dažnėjant vartotojų teisių pažeidimams, vis labiau siekiama užtikrinti vartotojų teisių apsaugą. Didžiausią įtaką nesąžiningų sąlygų sampratos suformavimui ir jų teisiniui įtvirtinimui padarė 1993 m. Direktyva, kurios vienas iš pagrindinių tikslų – minimalių reikalavimų suderinimas vartotojų teisių apsaugoje ir jų perkėlimas į nacionalinę teisę. Svarbu pažymėti, kad Direktyvos priede nurodytas pavyzdinis nesąžiningų sutarčių sąlygų sąrašas, kurį ES narės privalo perkelti į šalių nacionalinę teisę. Lietuvos teisėje nesąžiningų sąlygų sąrašas tiesiogiai perkeltas iš Nesąžiningų sąlygų direktyvos į CK 6. 188 str., kurio turinį įstatymo leidėjas perkėlė į CK XVIII¹ skyriaus „Vartojimo sutartys“ 6. 228⁴ str. CK 6.228⁴ str. 2 d. nurodoma, kad - „nesąžiningomis vartojimo sutarčių sąlygos, kurios šalių nebuvo individualiai aptartos ir kuriomis dėl sąžiningumo reikalavimo pažeidimo iš esmės pažeidžiama šalių teisių ir pareigų pusiausvyra vartotojo nenaudai“. Šio straipsnio 2 d. įtvirtintas nesąžiningų sąlygų sąrašas, kuris nėra baigtinis, o teismui suteikiama teisė pripažinti ir kitokias sąlygas nesąžiningomis (CK 6.228⁴ str. 3 d.). Vartotojas sudarydamas vartojimo kredito sutartį, realiai turi dvi galimybes:

¹⁴⁵ „Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40 straipsnių pakeitimo, trečiojo ir penktojo skirsnių pavadinimo pakeitimo, 1,2 priedų pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹, 14¹, 21¹, 22¹, 22², 23¹, 25¹ penktuoju skirsniu įstatymo projektas,“ nr. XIIP, 3370 (2015), žiūrėta 2015-10-20,

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1081273.

¹⁴⁶ Lietuvos Respublikos Seimo biudžeto ir finansų komiteto posėdžio protokolas Nr. 109,P,35 (2015), žiūrėta 2015-10-20, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1091603.

¹⁴⁷ Saulius Katuoka et al, *Vartotojų teisių apsauga Lietuvoje ir Europos Sąjungoje*: kolektyvinė monografija (Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2006):159.

sudaryti arba atsisakyti sutarties ir kreiptis į kitą finansinių paslaugų teikėją. Vartotojui sutikus su kredito davėjo pateikiamu standartiniu pasiūlymu, vartotojui yra primetamos sutarties sąlygos, o dažnai tokių sutarčių turinyje nustatomos nesąžiningos sąlygos, kurios gali iš esmės pažeisti vartotojo interesus.

Kiekvienu konkrečiu atveju sutarties sąlygų atitiktis bendriesiems sąžiningumo kriterijams yra vertinimos, ar tokios sutarties sąlygos yra skaidrios - ar sutarties sąlygos yra aiškios ir suprantamos vartotojui ir ar verslininkas pateikė vartotojui visą sutarčiai sudaryti reikšmingą informaciją, kadangi neskaidrios sutarties sąlygos negali būti laikomos sąžiningomis, nes vartotojas, kuris nesupranta sutarties ar neturi visos apsispręsti reikalingos informacijos, negali priimti tinkamo sprendimo¹⁴⁸. Pažymėtina, kad neskaidrumas yra pagrindas rinkos iškraipymams atsirasti¹⁴⁹, tačiau rinkoje efektyviai veikiant konkurencijai, būtent tai lemia vartotojo apsaugą nuo nesąžiningos verslininko veiklos. Nesąžiningų sąlygų įtraukimas į vartojimo kredito sutartis yra aktuali problema Lietuvoje, kadangi kredito davėjai vienašališkai parengdami vartojimo kredito sutartį, įtraukia į sutarties turinį nesąžingas sutarties sąlygas, kurios skirtos daugartiniam naudojimui, todėl nepanaikinus tokių sąlygų, preziumuojama, kad nukenčia visi vartotojai. Toliau skyriuje atliekama VVTAT nutarimų ir teismų praktikos analizė, siekiant nustatyti, kokie pažeidimai dažniausiai pasitaiko vartojimo kredito sutartyse.

Sudarant vartojimo kredito sutartis, pastebimi pažeidimai, kai kredito davėjas neteisingai arba nepakankamai aiškiai suformuluoja sąlygas, nustatančias vartojimo kredito sutarties kainą:

„<...>palūkanos (Bendra vartojimo kredito kaina) – Informaciniame lape ir/ar Interneto svetainėje nurodytas dydis, nustatomas atsižvelgiant į Kredito gavėjo pasirinktą Kredito variantą. Palūkanas Kredito gavėjas nustatyta tvarka ir terminais įsipareigoja sumokėti Kredito davėjui už naudojimąsi Kreditu. Pagal Sutarties 1.27 punktą „Registracijos mokeskis – vienkartinis mokeskis, kurį asmuo, norintis tapti registruotu <http://www.pinigine.lt> vartotoju, privalo sumokėti, norėdamas patvirtinti savo tapatybę ir išreikšdamas sutikimą dėl asmens duomenų tvarkymo. Registracijos mokesčio dydis, kurį nustato Kredito davėjas, nurodomas Interneto svetainėje.“¹⁵⁰

Vartojimo kredito įstatymo 2 str. 2 d. nurodoma - „bendra vartojimo kaina yra visos išlaidos, įskaitant palūkanas, komisinius mokesčius ir bet kuriuos kitus su vartojimo kredito sutartimi susijusius mokesčius (vartojimo kredito sutarties sudarymo, administravimo,

¹⁴⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2014 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-500/2014.“

¹⁴⁹ Danguolė Bublienė, „Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė“ Monografija (Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2009):196.

¹⁵⁰ Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2011 m. liepos 19. Nutarimas Nr. 10-434 „Dėl UAB Minibank vartojimo kredito sutarties sąlygų“.

pakeitimo, nutraukimo ir kitus su vartojimo kredito sutarties sudarymu bei vykdymu susijusius mokesčius), kuriuos vartojimo kredito gavėjas turi sumokėti ir kurie yra žinomi vartojimo kredito davėjui, išskyrus atlyginimą notarui“. Pateiktame pavyzdyje palūkanos yra įvardijamos kaip bendra vartojimo kredito kaina, o registracijos mokestis yra išskirtas atskirai. Atsižvelgiant į Vartojimo kredito įstatymo nuostatas, registracijos mokestis turėtų būti įskaičiuotas į bendrą vartojimo kainą. Toks netikslus vartojimo kredito kainos apskaičiavimas pažeidžia vartotojo, kaip silpnesnės šių santykių šalies, interesus, kadangi visa su vartojimo kredito sutarties kaina pateikiama informacija yra esminė informacija, daranti įtaką vartotojo apsisprendimui.

Dažni atvejai, kada kredito sutartyse numatytos sąlygos, kurios suteikia galimybę kredito davėjui savo iniciatyva vienašališkai nutraukti sutartį. Pažymėtina, jog CK 6.228⁴ str. 2 d. 6 p. bei 7 p. įtvirtinti draudimai verslininkui be pakankamo pagrindo vienašališkai nutraukti sutartį ar jos atsisakyti, kai tokia galimybė nėra suteikiama vartotojui ir tokių sąlygų įtraukimas traktuojamas kaip nesąžiningos sutarties sąlygos. Pavyzdžiui, vienoje iš vartojimo kredito sutarčių, kredito davėjas sutartyje įtvirtino tokias sąlygą:

„Kredito davėjas turi teisę vienašališkai, nesikreipiant į teismą, nutraukti Sutartį prieš terminą, kai: 6.2.1 paaiškėja, kad Kredito gavėjas pateikė klaidingą arba klaidinančią ar neteisingą informaciją, kurios pagrindu Kredito davėjas priėmė sprendimą suteikti Kreditą, nustatyti atitinkamas Sutarties sąlygas, 6.2.2. paaiškėja konkrečios aplinkybės, leidžiančios manyti, kad Kredito gavėjas Sutartyje numatytais terminais negrąžins Kredito ar jo dalies ir/ar neįvykdys kitų Sutartyje numatytų įsipareigojimų<...>.“¹⁵¹

Vartojimo kredito įstatymo 19 str. reglamentuoja vienašališką vartojimo kredito davėjo iniciatyva vartojimo kredito sutarties nutraukimą. Vartojimo kredito įstatymo 19 str. įvardijamos būtinos sąlygos, kurių visumai esant toks sutarties nutraukimas yra teisėtas: (i) vartojimo kredito gavėjas yra raštu informuotas apie pradelstą mokėjimą; (ii) mokėjimas pradelstas daugiau nei mėnesį ir jo suma yra ne mažesnė kaip 10 % negrąžintos vartojimo kredito sumos; (iii) pradelstas mokėjimas nebuvo padengtas per dvi savaites nuo papildomo rašytinio pranešimo vartotojui¹⁵². Vartojimo kredito davėjo įtvirtinta sąlyga „dėl klaidingos ar neteisingos informacijos pateikimo bei dėl paaiškėjusių konkrečių aplinkybių“ nėra pagrindai, kuriuos įtvirtina Vartojimo kredito įstatymas, todėl tokių sąlygų įtvirtinimas vartojimo kredito sutartyje pažeidžia vartotojo teises bei teisėtus interesus. LAT praktikoje nurodoma, kad „nutraukiant

¹⁵¹ Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2011 m. Rugsėjo 2 d. nutarimas Nr. 10 – 532 „Dėl BIGBANK AS filialo vartojimo kredito sutarties Nr. 1100161/96GK“.

¹⁵² „Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas,“ *Valstybės žinios*, nr. 146,6830 (2011).

sutartį vienašališkai svarbu laikytis sutarties nutraukimo pagrindų ir tvarkos, antraip toks (neteisėtas) nutraukimas nesukurs pageidaujamo teisinių padarinių¹⁵³

Pažymėtini atvejai, kai vartojimo kredito sutartyje kredito davėjas vienašališkai nustato, kad sutarties sąlygos buvo aptartos individualiai, pateikiami tokių atvejų pavyzdžiai:

1) „<...> šiame puslapyje išdėstytos sąlygos su juo buvo individualiai aptartos ir jos nepažeidžia jo teisių ir interesų“; Sutarties 1.10 punkte numatyta, kad „Sandoris – individualiai aptarta sudedamoji Sutarties dalis, kuria Bendrovė ir Klientas sutaria dėl Sandorio sudarymo mokesčio dydžio, finansavimo sąlygų (palūkanų normos, delspinigių normos, tvarkymo mokesčio dydžio ir kitų sąlygų) bei įmokų mokėjimo tvarkos (pirmosios įmokos datos, mokėjimo periodiškumo, mokėjimo dienos, įmokų skaičiaus ir įmokos dydžio)“; Sutarties 1.22 punkte nurodyta, kad „Individualiai aptartos sąlygos – Sutarties sąlygos, kurių parengimui Klientas galėjo daryti įtaką. Individualiai aptartomis sąlygomis laikomos: Skola, Vartojimo kredito suma, Įmokų skaičius, Mokėjimo dienos, Mokėjimo periodiškumas, Sandorio sudarymo ir Tvarkymo mokesčių dydžiai, Metinė kredito grąžinimo norma, Kredito grąžinimo terminas, Delspinigių norma.“¹⁵⁴

2) „Kredito gavėjas sutinka ir leidžia Kredito davėjui šios sutarties bendrųjų sąlygų 9 dalyje nustatyta tvarka ir sąlygomis tvarkyti jo asmens duomenis“; Sutarčių bendrųjų sąlygų 1.3.4 punkte numatyta, kad „Kredito gavėjas sutinka ir leidžia Kredito davėjui šios Sutarties bendrųjų sąlygų 9 dalyje nustatyta tvarka ir sąlygomis, arba aktyviai veikiant Kredito gavėjui atskirai nustatyta kita tvarka ir sąlygomis, tvarkyti jo asmens duomenis.“ Sutarčių bendrųjų sąlygų 9.5 punkte numatyta, kad „Kredito gavėjas sutinka ir neprieštarauja, kad jo asmens duomenys <...> būtų tvarkomi (saugomi) Kredito davėjo duomenų tvarkytojo <...>.“¹⁵⁵

Tiek pirmuoju, tiek antruoju vartojimo kredito sutarties sudarymo atveju, matyti, kad vartotojas jau pasirašydamas sutartį patvirtina, kad sutarties sąlygos buvo individualiai aptartos ir nepažeidžia vartotojo teisių. Kaip jau minėta anksčiau, individualių sąlygų samprata įtvirtinta CK 6. 185 str., kuriame nurodoma, kad nesąžiningos sutarties sąlygas bendram nevienkartiniam naudojimui iš anksto parengia viena šalis, nederindama jų su kita šalimi, ir kurios be derybų su kita šalimi taikomos sudaromose sutartyse. Atsižvelgiant į tokią įstatymo leidėjo nuostatą, preziumuojama, kad sudarant vartojimo kredito sutartį, vartotojas turi būti aktyvus ir derinti sutarties sąlygas su kredito davėju, tai pažymi ir VTTAT: „Individualiai aptartos sąlygos yra

¹⁵³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-7-297/2012.“

¹⁵⁴ Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2010 m. gruodžio 20 d. nutarimas Nr. 10-797 „Dėl UAB „General financing“ vartojimo kredito sutarties Nr. 47503071224 SANDORIO NR. 6“.

¹⁵⁵ Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2012 m. lapkričio 13 d. nutarimas Nr. 10-794 „Dėl UAB „4 Finance“ vartojimo kredito sutarčių“.

tokios sąlygos, kurios įtraukiamos į sutartį aktyviai veikiant vartotojui, t. y. tokioms sąlygoms vartotojas gali daryti realią įtaką, pavyzdžiui, reikalauti kurią nors sąlygą, esančią sutartyje, išbraukti ar įrašyti į sutartį naują sąlygą, keisti tam tikras sutarties sąlygas ir pan.¹⁵⁶ Antruoju atveju pažeidžiamas ir Amens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, kadangi norint tvarkyti kredito gavėjo asmens duomenis, būtinas kredito gavėjo sutikimas. Abiejais atvejais, VTTAT konstatavo, jog tokios sutarties sąlygos yra nesąžiningos ir pažeidžia šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą bei vartotojo teises.

Atlikus tyrimą, nustatyta, kad kredito davėjai dažniausiai vartojimo kredito sutarties sąlygose nustato neproporcingą bei nepagrįstai didelę vartotojo atsakomybę už finansinių įsipareigojimų nevykdymą arba netinkamą vykdymą. Paminėtini atvejai, kada kredito davėjai į vartojimo kredito sutartis įtraukė tokias sąlygas:

1), „*Jei Gavėjas nevykdo 6.4. punkte numatytų reikalavimų, už kiekvieną uždelstą dieną skaičiuojami 0,50 % dydžio Delspinigiai nuo visos nesumokėtų pagal Sutartį Eilinių įmokų sumos*“. „*Bendrovei nutraukus Sutartį 6.3.1. punkte numatytu pagrindu, Bendrovė turi teisę iš Gavėjo pareikalauti papildomai sumokėti 15 (penkiolikos) proc. Paskolos dydžio sumą*“.¹⁵⁷

2), „*<...> Jei Kredito davėjas nutraukia Sutartį remiantis 5.1 punkte nurodytais pagrindais, Kredito gavėjas privalo sumokėti Kredito davėjui dvidešimties procentų (20%) baudą nuo Kredito sumos, kuri nebuvo sumokėta Sutarties nutraukimo momentu*“. „*Jei iki Sutarties galiojimo pabaigos Kredito gavėjas nėra sumokėjęs visų pagal Sutartį priklausančių mokėti sumų ir tokia skola nebuvo sumokėta per dešimt (10) dienų nuo Sutarties galiojimo pabaigos, kredito gavėjas privalo sumokėti Kredito davėjui dvidešimties procentų (20%) baudą nuo nesumokėtos sumos*“.¹⁵⁸

Šios kredito davėjo nustatytos sąlygos numato kredito gavėjo atsakomybę už sutartinių įsipareigojimų nevykdymą arba netinkamą vykdymą. Nurodytais atvejais vartojimo kredito sutarties sąlygose įtvirtintas delspinigių ir baudos sumokėjimas. CK 6. 256 str. 2 d. nurodoma, kad asmuo, neįvykęs ar netinkamai įvykęs sutartinę prievolę, privalo atlyginti kitai sutarties šaliai šios patirtus nuostolius, sumokėti netesybas, kurios išraiškos forma yra bauda arba delspinigiai. LAT praktikoje nurodoma, kad „šalių susitarimu nustatytų netesybų tikslas – kompensuoti kreditoriaus galimus praradimus neįvykdžius ar netinkamai įvykdžius sutartinius įsipareigojimus (CK 6.71 straipsnis), o šalių teisė iš anksto susitarti dėl netesybų reiškia tai, jog kreditoriui nereikia įrodinėti patirtų nuostolių dydžio, nes sutartimi sulygotos netesybos laikomos

¹⁵⁶ *Ibid.*

¹⁵⁷ Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2012 m. vasario 22 d. nutarimas Nr. 10 – 131, „Dėl UAB Snoro lizingas vartojimo kredito sutarties nr. ZBE00702HKTA SĄLYGŲ“.

¹⁵⁸ Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014 m. rugpjūčio 12 d. Nutarimas Nr. 10-649 „Dėl BIGBANK AS Filialo vartojimo kredito sutarties Nr. 0801835/15PA“.

iš anksto nustatytais būsimais kreditoriaus nuostoliais, kurie pripažintini minimaliais nuostoliais¹⁵⁹. Kriterijai, pagal kuriuos sprendžiama, ar netesybos ne per didelės, nustato ir pagal juos netesybas vertina teismai, nagrinėdami konkrečias bylas, atsižvelgdami į šalių sutartinių santykių pobūdį, prievolės vertę, prievolės pažeidimo aplinkybes, kreditoriaus patirtų nuostolių dydį ir kt., teisingumo, protingumo, sąžiningumo principus ir siektina nepažeisti sutarties šalių interesų pusiausvyros.¹⁶⁰ Pažymėtina, kad netesybos atlieka kompensuojamąją funkciją, o baudinės netesybos nėra reglamentuojamos¹⁶¹. VVTAT abiejais nurodytais atvejais pasisakė, kad tokių sąlygų įtvirtinimas nustato neproporcingai didelę vartotojo civilinę atsakomybę už sutarties neįvykdymą arba netinkamą vykdymą ir pripažino tokias sutarties sąlygas, kaip nesąžiningas. Pateikiama dar keletas pavyzdžių:

1) „<...> nustatytos 114, 98 % dydžio mokėjimo palūkanas už naudojimąsi kredito davėjo suteiktais pinigais pagal šalių sudarytos vartojimo kredito sutarties 6.1. punktą¹⁶²“.

2) „<...> sutarties 9.1 punkte nustatyti 0,7 % dydžio delspinigiai, tuo atveju, jei kredito gavėjas neįvykdys kokių nors finansinių išpareigojimų, pasibaigus paskolos grąžinimo terminui“¹⁶³.

3) „Kredito gavėjui praleidus Mėnesio mokėjimo ir/ar kitų Sutartyje numatytų mokėjimų terminus, Kredito gavėjas privalo mokėti 0,4 (keturias dešimtasias) proc. dydžio delspinigius nuo laiku nesumokėtos sumos už kiekvieną pradelstą dieną“. Pagal Sutarties 11.5 punktą, „Jei Kredito gavėjas vėluoja mokėti 11.4 punkte numatytus mokėjimus ar jų dalį skaičiuojami 0,4 (keturių dešimtujų) proc. dydžio delspinigiai už kiekvieną pradelstą dieną“¹⁶⁴.

Pagal pirmąją vartojimo kredito sutarties sąlygą įtvirtintą vartojimo kredito sutartyje, vartotojas turi mokėti 114, 98 % dydžio palūkanas už naudojimąsi kredito davėjo pinigais. Teismas, vertindamas tokią sąlygą, atsižvelgė į vartojimo teisinių santykių specifiką, į sutarties sudarymo prisijungimo būdu aplinkybes bei teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus, ir nustatė, jog tokios palūkanos yra aiškiai per didelės. Vartojimo kredito įstatymo 11 str. 2 d. 6 p. įtvirtintos mokėjimo palūkanos, kurių paskirtis – nustatyti kredito gavėjo mokesį už naudojimąsi kredito davėjo pinigais. LAT yra išaiškinęs, kad „palūkanos, paskoliniuose

¹⁵⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje nr. 3K-3-272-378/2015.“

¹⁶⁰ *Ibid.*

¹⁶¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2005 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-316/2005.“

¹⁶² „Vilniaus apygardos teismo civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-552-798/2015.“

¹⁶³ „Šiaulių apygardos teismo civilinių bylų skyriaus 2015 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-312-372/2015.“

¹⁶⁴ Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2010 m. gruodžio 20 d. nutarimas „Dėl UAB „Ūkio banko lizingas“ vartojimo kredito sutarties Nr. NR. C003057486“.

santykiuose atliekančios mokėjimo funkciją, yra paskolos gavėjų mokėjimai kreditoriams už jų pinigų panaudojimą finansuoti materialioms bei vertybinių popierių investicijoms¹⁶⁵. Palūkanos yra „atlygis“ kreditoriams už susilaikymą nuo einamojo vartojimo ir riziką skolinant pinigus. Vertinant antrąją pavyzdyje pateiktą sąlygą, Teismas konstatavo, kad tokie delspingiai yra aiškiai per dideli ir pažeidžia vartotojo teises. Delspinigių dydis sumažinas iki 0,05 %, atsižvelgiant į Vartojimo kredito įstatymą. Trečiuoju atveju, VTTAT konstatavo, jog toks delpinigių dydis pažeidžia ekonomiškai silpnesnės šalies interesus bei nustato nepagrįstai didelę civilinę atsakomybę.

Atlikus VVTAT nutarimų analizę, darytina išvada, kad kreditų davėjai įtraukia į vartojimo kredito sutarties turinį nesąžiningas sąlygas, taip nustatydami palankių sąlygų savo naudai aiškinimą ir pažeisdami vartotojų teises. Dažniausiai pasitaikančios nesąžiningos sutarties sąlygos vartojimo kredito sutartyse, susijusios su neproporcingai didele vartotojo atsakomybe už vartojimo sutarties nevykdymą arba netinkamą vykdymą. Taip pat pastebėtinos sąlygos, kuriomis suteikiama teisė kredito davėjui vienašališkai nutraukti sutartį bei nustatyti atvejai, kuomet turinys neatitinka bendrųjų sąžiningumo reikalavimų. 1993 m. Direktyvoje nurodoma, kad valstybės narės turi užtikrinti, kad su vartotojais sudarytose sutartyse nebūtų nesąžiningų sąlygų. Vartotojų teisių gynimo organizacijoms suteikiama galimybę kreiptis į teismus, kurie patikrintų, ar tokios visuotiniam taikymui nustatytos sąlygos yra nesąžiningos ir prireikus pripažinti jas neteisėtomis, net kai tokios sąlygos nebuvo įtrauktos į konkrečią sutartį. Lietuvoje, kaip jau buvo minėta anksčiau, tokią funkciją atlieka Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, kurios pagrindinė funkcija nesąžiningų sąlygų kontrolė, todėl šiame darbo skyriuje buvo tiriami būtent VVTAT nutarimai bei Lietuvos teismų praktika.

¹⁶⁵ Netesybas ir palūkanas reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje apžvalga. *Teismų praktika*. Nr. 37(2012).

3. VARTOJIMO KREDITO SUTARTIES NUTRAUKIMO YPATUMAI

Pirmoje darbo dalyje atskleista vartojimo kredito sutarties samprata, jos pagrindiniai bruožai, nustatyta jos vieta sutarčių teisėje bei ištirta šios sutarties vystymosi raida Lietuvoje. Antroje darbo dalyje išanalizavus vartojimo kredito sutarties reglamentavimą bei atlikus tyrimą, identifikuojamos pagrindinės problemos vartojimo kredito rinkoje. Siekiant visapusiškai atskleisti vartojimo kredito sutarties institutą, tikslinga išanalizuoti vartojimo kredito sutarties nutraukimą reglamentuojančias normas bei kaip tokių normų įtvirtinimas realizuojamas praktikoje. Svarbu ištirti, ar vartojimo kredito davėjas nepiktnaudžiauja savo dominuojančia padėtimi vienašališkai nutraukiant vartojimo kredito sutartį, atitinkamai svarbu nustatyti, kaip įgyvendinama vartojimo kredito gavėjo teisė atsisakyti ir nutraukti sutartį.

3.1. Vartojimo kredito davėjo teisės nutraukti vartojimo kredito sutartį įgyvendinimas

Vartojimo kredito sutartiniuose santykiuose atsakomybė šalims kyla dėl vartojimo kredito sutarties nevykdymo arba netinkamo šios sutarties vykdymo. Kaip jau buvo minėta ankstesniuose skyriuose, vartojimo kredito davėjui yra numatytas pareigų sąrašas, tačiau tai nereiškia, jog vartotojas gali piktnaudžiauti jam suteiktomis teisėmis, todėl labai svarbu nustatyti stipriosios šių santykių šalies teisių apimtį, nutraukiant šiuos teisinius santykius su vartotoju, t.y. silpnesniąja šių santykių šalimi. Kaip jau buvo ne kartą akcentuota, vartojimo kredito gavėjas yra stipresnė šių santykių šalis, todėl turi didesnę galimybę primesti savo valią, taip pažeidžiant vartotojo teises bei sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą. Pažymėtina, kad Vartojimo kredito įstatyme yra įtvirtinta kredito davėjo teisė nutraukti vartojimo kredito sutartį vartojimo kredito davėjo iniciatyva bei įstatyme detaliam nurodomi pagrindai, kada toks nutraukimas yra teisėtas ir pagrįstas.

Kiekvienu konkrečiu atveju, sudarant vartojimo kredito sutartį, kredito davėjas siekia parduoti savo siūlomą finansinę paslaugą bei gauti už ją atitinkamas pajamas. Kredito davėjas turi teisę į mokėjimo (pelno) palūkanas. LAT praktikoje nurodoma, kad „pelno palūkanos yra atlyginimas, kurį skolininkas moka kreditoriui už naudojimąsi svetimais pinigais, nesvarbu, kokie to naudojimosi rezultatai, o kreditoriaus patiriami nuostoliai įvardijami kaip negautos pajamos, t. y. negautos pelno (mokėjimo) palūkanos, kurias jis būtų gavęs, jeigu prievolė būtų buvusi įvykdyta laiku“¹⁶⁶. Vienas pagrindinių civilinės atsakomybės principų yra visiško nuostolių atlyginimo principas (*lot. Restitutio in integrum*), todėl kredito davėjas turi teisę

¹⁶⁶ Netesybas ir palūkanas reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje apžvalga. *Teismų praktika*. Nr. 37 (2012).

reikalauti nuostolių atlyginimo, tačiau „tokie nuostoliai negali būti kreditoriaus pasipelnymo šaltiniu, nes tai reikštų kreditoriaus nepagrįstą praturtėjimą vartotojo sąskaita“¹⁶⁷. Praktikoje dažnai pasitaiko atvejai, kada kredito davėjai į vartojimo kredito sutartį įtraukia tokias sąlygas, kurios kredito gavėjui užtraukia dvigubą civilinę atsakomybę arba nustato aiškiai per didelį palūkanų, netesybų dydį, taip pažeidžiant vartotojo teisių apsaugą.

Įstatymo leidėjas įtvirtino Vartojimo kredito įstatymo 11 str. 8 d. tik vieną vartojimo kredito davėjo interesų gynimo būdą - netesybas. LAT praktikoje nurodoma, kad „šalių teisė iš anksto susitarti dėl netesybų skirta tam, kad kreditoriui nereikėtų įrodinėti savo patirtų nuostolių dydžio, nes sutartimi sulygtos netesybos laikomos iš anksto nustatytais būsimais kreditoriaus nuostoliais, kurie gali būti pripažinti minimaliais nuostoliais“¹⁶⁸, tačiau sudarant vartojimo kredito sutartį, netesybų dydis yra ribojamas įstatymu. Įstatymų leidėjas imperatyviai nurodė, kad „vartojimo kredito gavėjui negali būti taikomos didesnės netesybos negu 0,05 procento pradelstos sumokėti sumos už kiekvieną pradelstą dieną bei jokios kitos netesybos arba mokesčiai už finansinių įsipareigojimų nevykdymą vartojimo kredito gavėjui negali būti taikomi“¹⁶⁹. Kaip jau buvo minėta ankstesniuose skyriuose, šiuolaikinėje sutarčių teisėje susiklostė silpnesnės sutarties šalies apsaugos doktrina, kuri tapo pagrindu valstybei įsikišti į šalių sutartinius santykius ir, ribojant sutarties laisvės principą, nustatyti specialų vartojimo sutarčių teisinį reglamentavimą, taigi vienas iš tokių atvejų yra Vartojimo kredito įstatymo 11 str. 8 d. įtvirtinantis netesybų ribojimą, siekiant apginti vartotoją nuo vartojimo kredito davėjo piktnaudžiavimo nuo didesnių netesybų nustatymo.

Vartojimo kredito įstatymo 19 str. įtvirtinta vartojimo kredito davėjo teisė nutraukti vartojimo kredito sutartį bei nurodomos tokio nutraukimo sąlygos, kurių visumai esant šis nutraukimas yra teisėtas bei pagrįstas:

1) vartojimo kredito gavėjas yra patvariojoje laikmenoje parengtu rašytiniu pranešimu informuotas apie pradelstą mokėjimą;

2) mokėjimas pradelstas ilgiau kaip vieną mėnesį ir jo suma yra ne mažesnė kaip 10 procentų negrąžintos vartojimo kredito sumos arba mokėjimas yra pradelstas ilgiau kaip tris mėnesius iš eilės;

3) pradelstas mokėjimas nebuvo padengtas per dvi savaites nuo papildomo patvariojoje laikmenoje parengto rašytinio pranešimo įteikimo vartojimo kredito gavėjui¹⁷⁰.

¹⁶⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-145/2013.“

¹⁶⁸ *Supra note* 166.

¹⁶⁹ „Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas,“ *Valstybės žinios*, Nr. 146, 6830 (2011).

¹⁷⁰ *Ibid.*

Įstatymų leidėjas tokias sąlygas įtvirtino siekiant apsaugoti vartotojo interesus nuo galimo kredito davėjo piktnaudžiavimo. Praktiniai pavyzdžiai byloja, jog kreditų davėjai įtraukia į vartojimo kredito sutartį tokias sąlygas, kurios įgalina kredito davėją vienašališkai nutraukti sutartį. Pateikiami tokių sąlygų įtvirtinimo pavyzdžiai vartojimo kredito sutartyse:

1) „Jei Kliento mokėjimai bus pradelsti ilgiau kaip vieną mėnesį ir suma bus ne mažesnė kaip 10 procentų negrąžintos vartojimo kredito sumos arba mokėjimas bus pradelstas ilgiau kaip tris mėnesius iš eilės, Bendrovė, laikydama Vartojimo kredito įstatymo reikalavimų, pareikalavimus Kliento sumokėti visas pagal Sutartį mokėtinas įmokas, Delspinigius, taip pat atlyginti išlaidas, susijusias su reikalavimo įvykdyti prievolę pareiškimu bei skolos administravimu. <...> jei mokėjimas pradelstas ilgiau kaip vieną mėnesį ir jo suma yra ne mažesnė kaip 10 procentų negrąžintos vartojimo kredito sumos arba mokėjimas yra pradelstas ilgiau kaip tris mėnesius iš eilės.“¹⁷¹

2) „Kredito davėjas turi teisę vienašališkai, nesikreipiant į teismą, nutraukti Sutartį prieš terminą taip pat, kai: 6.2.1 paaiškėja, kad Kredito gavėjas pateikė klaidingą arba klaidinančią ar neteisingą informaciją, kurios pagrindu Kredito davėjas priėmė sprendimą suteikti Kreditą, nustatyti atitinkamas Sutarties sąlygas, 6.2.2. paaiškėja konkrečios aplinkybės, leidžiančios manyti, kad Kredito gavėjas Sutartyje numatytais terminais negrąžins Kredito ar jo dalies ir/ar neįvykdys kitų Sutartyje numatytų įsipareigojimų (pvz., Kredito gavėjas raštiškai informavo Kredito davėją, kad neketina vykdyti Sutarties).“¹⁷²

Pirmajame pavyzdyje sutarties sąlygos nustato bendrovės teisę anksčiau sutartyje numatyto termino reikalauti iš kredito gavėjo grąžinti visą dar negrąžintą kreditą, delspinigius bei kitas pagal mokėtinas sumas, jei mokėjimas pradelstas ilgiau kaip vieną mėnesį ir jo suma yra ne mažesnė kaip 10 procentų negrąžintos vartojimo kredito sumos arba mokėjimas yra pradelstas ilgiau kaip tris mėnesius iš eilės. Vartojimo kredito 19 str. imperatyviai nustato sąlygas teisėtam ir pagrįstam vartojimo kredito sutarties nutraukimui, tačiau pirmajame pavyzdyje atsižvelgiant į nurodytą kredito davėjo sąlygą, nustatančią vartojimo kredito santykius tarp vartotojo ir kredito davėjo, pastarajam suteikiant teisę į vienašališką sutarties nutraukimą ne tik Vartojimo kredito įstatyme įtvirtintais pagrindais, bet ir vartotojui pradelsus ilgiau nei tris mėnesius ir bet koki mokėjimą - delspinigius, tvarkymo mokesťį ir pan., t.y. net ir nedideles pinigų sumas, neturinčias įtakos tinkamam vartotojo esminių įsipareigojimų sutarties vykdymui. Tokios sąlygos įtvirtinimas pažeidžia vartotojo teises. Atsižvelgiant į antrąjį pavyzdį, nėra aišku kokia kredito gavėjo bankui pateikta klaidinanti ar neteisinga informacija bei nėra detalizuojama,

¹⁷¹ Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nutarimas dėl UAB „General Finacing“ vartojimo kredito sutarties Nr. 10-354 (2012)

¹⁷² Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nutarimas dėl BIGBANK AS filialo vartojimo kredito sutarties Nr. 1100161/96GK. (2011).

kokios konkrečios aplinkybės, turėtų būti, kad kredito gavėjas nustatytais terminais negrąžins kredito ar jo dalies ir kurios suteiktą teisę bankui vienašališkai nutraukti sutartį. Tarnyba pažymi, kad tokios sąlygos nėra aiškiai suformuluotos, todėl suteikia galimybę kredito davėjui piktnaudžiauti savo dominuojančia padėtimi. Tokias sąlygas VVTAT pripažino nesąžiningomis.

Vartojimo kredito sutartis yra viena iš vartojimo sutarčių rūšių, todėl kiekvienu atveju, vertinant, ar sutartis nutraukta teisėtai ir pagrįstai, pirmiausia bus atliekama tokios sutarties sąlygų sąžiningumo kontrolė, t.y. sutarties sąlygos vertinamos CK 6.228⁴ straipsnio prasme, kuriame įtvirtintas pavyzdinis sąrašas sąlygų, kurios laikomos nesąžiningomis. Kaip jau buvo minėta ankstesniame skyriuje, LAT praktikoje nurodoma „teismo pareigą ex officio įvertinti vartojimo sutarties sąlygas sąžiningumo aspektu bei tokios pareigos vykdymą visuotinai nepriklausomai nuo to, kokioje teisminėje procedūroje teisėjas priima su tokių sąlygų vertinimu susijusius procesinius sprendimus“¹⁷³, taip atskleidžiant sąžiningumo kontrolės svarbą. Nacionalinio teisėjo teisę ex officio vertinti sutarties sąlygų sąžiningumą, net jei ir pats vartotojas neprašo, yra konstatavęs ir Europos Teisingumo Teismas sujungtose bylose *Océano Grupo Editorial et al*¹⁷⁴, todėl tiek nacionalinių teismų, tiek Europos Teisingumo Teismo dėl teismų pareigos vertinti sutarties sąlygų sąžiningumą ex officio – sutampa. Svarbu pažymėti, jog aiškinant vartojimo sutartis turi būti taikomos ne tik bendrosios sutarčių aiškinimo taisyklės bet ir vadovaujantis CK 6. 193 str. 4 d. bei CK 6.228⁴ 6 d. taikyti palankiausio vartotojo atžvilgiu sutarties sąlygos aiškinimo taisyklę (*lot.contra proferentem taisyklė*) - kai abejojama dėl sutarties sąlygų, jos turi būti aiškinamos tas sąlygas pasiūliusios šalies nenaudai ir jas priėmusios šalies naudai¹⁷⁵. Atsiradus abejonių dėl sąlygos reikšmės, tokia sąlyga aiškinama vartotojo naudai¹⁷⁶. Visais atvejais sutarties sąlygos turi būti aiškinamos vartotojų naudai ir sutartį prisijungimo būdu sudariusios šalies naudai¹⁷⁷, todėl įrodyti kredito gavėjo nesąžiningumą turi kredito davėjas.

3.2. Kredito gavėjo teisės atsisakyti bei nutraukti vartojimo kredito sutartį įgyvendinimas

¹⁷³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-272/2011.“

¹⁷⁴ Sprendimas sujungtose *Océano Grupo Editorial SA v Roció Murciano Quintero* (C-240/98) and *Salvat Editores SA v José M. Sánchez Alcón Prades* (C-241/98), *Jose Luis Copano Badilo* (C-242/98), *Mohammed Berroane* (C-243/98) ir *Emilio Vinas Feliu* (C-244/98), (2000).

¹⁷⁵ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartinuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir *teismų praktikos apžvalga* (I), (2009).

¹⁷⁶ Council Directive 93/13/EEB of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts//Official Journal,L, 1993, Nr.95.

¹⁷⁷ „Lietuvos Aukščiausio Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-578/2012.“

Vartojimo kredito įstatyme reglamentuojami konkretūs atvejai, kuriais kredito gavėjas turi teisę nutraukti vartojimo kredito sutartį arba susieto vartojimo kredito sutartį be jokių papildomų įsipareigojimų:

1. Nutraukti susietojo vartojimo kredito sutartį be jokių papildomų įsipareigojimų;
2. Gražinti vartojimo kreditą anksčiau nustatyto termino;
3. Atsisakyti vartojimo kredito sutarties, nenurodydamas priežasties, per 14 d. terminą.

Pirmu atveju, vartotojui norint nutraukti susieto vartojimo kredito sutartį, nepatiriant papildomų išlaidų, vartotojas turi įvykdyti tam tikras sąlygas, įtvirtintas Vartojimo kredito įstatyme: (i) susieto vartojimo kredito sutartis gali būti nutraukta tik po to, kai vartotojas pasinaudoja teise atsisakyti arba nutraukti prekių pirkimo – pardavimo ar paslaugų teikimo sutartį bei su prašymu kreiptis dėl netinkamos prekių pirkimo – pardavimo sutarties į pardavėją; (ii) Pastarajam nevykdant įsipareigojimo, vartotojas privalo gauti trečiosios šalies išvadą dėl netinkamos prekės kokybės bei gražinti kreditoriui tai ką gavo pasibaigusios prekių pirkimo–pardavimo ar paslaugų teikimo sutarties pagrindu. Esant šių sąlygų visumai, kredito davėjas ne vėliau kaip per 10 darbo dienų, gražina vartojimo kredito gavėjui jo sumokėtas įmokas ir įgyja į pardavėją ar paslaugos teikėją atgręžtinio reikalavimo teisę dėl vartojimo kredito gavėjui gražintų įmokų ir kitų patirtų nuostolių atlyginimo.

Vartojimo kredito gavėjas turi teisę gražinti vartojimo kreditą anksčiau nustatyto termino. Tokios teisės įtvirtinimas, tai vienas iš būdų kredito gavėjui sutaupyti savo lėšas. Tokios teisės realizavimo pagrindai įtvirtinti Vartojimo kredito įstatymo 17 str. Vartojimo kredito gavėjas bet kuriuo sutarties vykdymo metu gali įvykdyti visus arba dalį savo prisiimtų finansinių įsipareigojimų. Sumokėjęs dalį ar visą sumą pagal vartojimo kredito sutartį, vartotojas įgyja teisę į bendros vartojimo kredito kainos sumažinimą, kurį sudaro likusio vartojimo kredito sutarties trukmės laikotarpio, skaičiuojamo nuo vartojimo kredito ar jo dalies gražinimo dienos, palūkanos ir išlaidos. Siekiant užtikrinti vartojimo kredito sutartinių santykių šalių pasiausvyrą, atinkamą teisę į kompensaciją už galimai patirtas išlaidas įgyja ir kita sutarties – vartojimo kredito davėjas.

Vartotojo teisė atsisakyti vartojimo kredito sutarties įtvirtinta Vartojimo kredito įstatymo 15 str., kuriame nurodoma, kad vartojimo kredito davėjas nenurodydamas priežasties gali atsisakyti sutarties per 14 dienų laikotarpį. Vartotojui nusprendus atsisakyti sutarties, jis turi apie tai pranešti vartojimo kredito davėjui, tuomet ne vėliau kaip per 30 kalendorinių dienų laikotarpį kredito davėjas privalo kredito gavėjui gražinti vartojimo kreditą bei palūkanas, skaičiuojamas nuo tos dienos, kai buvo suteiktas vartojimo kreditas. Šiuo vartojimo kredito sutarties nutraukimo atveju, kredito davėjas, neturi jokios teisės reikalauti iš vartojimo kredito

gavėjo kompensacijos, išskyrus kompensaciją už viešojo administravimo įstaigoms sumokėtus negražinamus mokesčius. Svarbu pažymėti, jog Vartojimo kredito įstatymo 15 str. 4 d. nurodoma, kad nutraukiant vartojimo kredito sutartį, pirkimo – pardavimo sutartis gali būti nutraukta kitų teisės aktų nustatytais pagrindais. Tokia įstatymo norma buvo priimta, siekiant išvengti vartotojų piktnaudžiavimo. Praktikoje pasitaikydavo atvejų, kai sudarant pirkimo išsimokėtinai paslaugų sutartį, vartotojai gali grąžinti panaudotas prekes per 14 d. laikotarpį, nenurodant jokių priežasčių.

„Vartotojai dažnai priima skubotus bei išsamiai neapgalvotus sprendimus“¹⁷⁸, todėl siekiant apsaugoti vartotojus, Įstatymo projekte siūloma įtvirtinti „nusiramino laikotarpį“ (siūlomas 2 dienų laikotarpis), per kurį vartojimo kredito gavėjas, nenurodydamas priežasties galėtų atsisakyti vartojimo kredito sutarties ir grąžinti vartojimo kredito davėjui arba paskolos davėjui jam suteiktą vartojimo kredito sumą be jokių palūkanų, mokesčių ar kompensacijų¹⁷⁹. Manytina, kad tokio reguliavimo įtvirtinimas efektyviau apsaugotų pačius vartotojus nuo skubotų, spontaniškų skolinimosi problemų. Atkreipiamas dėmesys, kad nacionalinėje teisėje nėra vartojamas terminas „nusiramino laikotarpis“, šis terminas labiau būdingas anglų teisei (cooling-off period), o kontinentinės teisės valstybės tokio termino nevartoja, jose, kaip ir Lietuvos teisėje¹⁸⁰, dažniausiai įtvirtinama vartotojo teisė atsisakyti sutarties per tam tikrą laikotarpį. Atkreipiamas dėmesys, kad teisė atsisakyti vartojimo kredito sutarties jau yra įtvirtinta Vartojimo kredito įstatymo 15 str., nurodant 14 kalendorinių dienų laikotarpį per kurį vartotojas gali atsisakyti vartojimo kredito sutarties. Atsižvelgiant į tai, vartotojas turėtų galimybę atsisakyti sutarties ir per 14 dienų laikotarpį ir per 2 dienų „nusiramino“ laikotarpį. Manytina, kad tokios normos įtvirtinimas turėtų būti detaliau suderintas su dabartinio Vartojimo kredito įstatymo galiojančio 15 straipsnio nuostatomis.

Tęsiant mintį dėl vartojimo kredito sutarties nutraukimo, tikslinga paminėti Įstatymo projekte siūlomą galimybę suteikti asmeniui galimybę pateikti prašymą, neleidžiantį jam sudaryti

¹⁷⁸ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40 straipsnių pakeitimo, trečiojo ir penktojo skirsnių pavadinimo pakeitimo, 1,2 priedų pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹, 14¹, 21¹, 22¹, 22², 23¹, 25¹ penktuoju skirsniu įstatymo projekto, žiūrėta 2015-10-04,
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1046922.

¹⁷⁹ Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40 straipsnių pakeitimo, trečiojo ir penktojo skirsnių pavadinimo pakeitimo, 1,2 priedų pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹, 14¹, 21¹, 22¹, 22², 23¹, 25¹ penktuoju skirsniu įstatymo pakeitimų įstatymo projektas, žiūrėta 2015-10-28,
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1081273.

¹⁸⁰ Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvada dėl Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40 straipsnių pakeitimo, trečiojo ir penktojo skirsnių pavadinimo pakeitimo, 1,2 priedų pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹, 14¹, 21¹, 22¹, 22², 23¹, 25¹ penktuoju skirsniu įstatymo projekto, Nr. XIIP-3370, žiūrėta 2015-10-28,
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1067785.

vartojimo kredito sutarties arba uždrausti sudaryti vartojimo kredito sutartis. Šiuo metu Lietuvoje veikia kreditų biuro „Creditinfo“¹⁸¹ įsteigtas nekredituotinių asmenų registras, kuriuo kredito davėjai naudojami asmeniui kreipiantis dėl vartojimo kredito suteikimo. Verta pažymėti, jog minėto registro veikla teisiškai nėra reglamentuota, todėl atitinkamai nėra numatyta ir atsakomybė vartojimo kredito davėjams, suteikusiems vartojimo kreditą asmenims, kurie įtraukti į minėtą registrą. Atsižvelgiant į tai, Vartojimo kredito įstatymą siūlomą papildyti 21¹ straipsniu, kuriuo siekiama įtvirtinti tokį reguliavimą, kad kiekvienam fiziniam asmeniui būtų suteikiama teisė pačiam pateikti prašymą neleisti jam sudaryti vartojimo kredito sutarčių bei atitinkamai nurodyti tokio atsisakymo laikotarpį¹⁸². Tokį prašymą asmuo turėtų pateikti Lietuvos bankui, tvarkančiam asmenų, dėl kurių yra pateikti prašymai neleisti jiems sudaryti vartojimo kredito sutarčių, sąrašą. Jeigu asmens prašyme neleisti jam sudaryti vartojimo kredito sutarčių nenurodytas terminas, per kurį jam nebūtų leidžiama sudaryti minėtų sutarčių, laikoma, kad toks terminas - 2 metai nuo asmens įrašymo į tokį sąrašą dienos. Tokio sąrašo reglamentavimas apsaugotų vartotojus nuo jų pačių neigiamai veikiančios priklausomybės vartojimo kreditams ir padėtų apsisaugoti nuo dar didesnio įsiskolinimo naštos. Asmuo įtraukdamas save į tokį sąrašą užsitikrina, kad kredito davėjas neteiks jam kredito jokiais aplinkybėmis. Verta pažymėti, jog „Creditinfo“ veikla nėra teisiškai reglamentuojama, todėl jei kredito davėjas suteikia vartojimo kreditą asmeniui, kuris yra minėtame sąrašė, kredito davėjui nekyla teisinė atsakomybė, tačiau į reguliavimą įtraukus nekredituotinių asmenų sąrašą, kreditų davėjams kiltų atsakomybė, nustatyta Vartojimo kredito įstatyme.

Vartojimo kredito gavėjų įsiskolinimas vartojimo kredito davėjams dažnai paveikia ir kitus jų šeimų narius, dažnai net nežinančius apie sutuoktinio ar kito šeimos nario turimą įsiskolinimą (įsiskolinusio sutuoktinio skolos išieškomos iš bendro šeimos turto). Įstatymo projekte siūloma įtvirtinti tokį reguliavimą, kuriuo – fiziniam asmeniui, piktnaudžiaujančiam teise sudaryti vartojimo kredito sutartis, teismas įstatymų nustatyta tvarka taip pat galėtų uždrausti sudaryti vartojimo kredito sutartis¹⁸³. Prašymą uždrausti asmeniui sudaryti vartojimo kredito sutartis ar prašymą panaikinti šį draudimą teismui turėtų teisę pateikti atitinkami subjektai (asmens sutuoktinis, tėvai, pilnamečiai vaikai, globos institucija arba prokuroras). Pažymėtina, kad kreiptis į teismą dėl draudimo sudaryti vartojimo kredito sutartis panaikinimo

¹⁸¹ *Creditinfo* – Lietuvoje veikianči bendrovė, kuri iš įvairių teisėtų šaltinių renka ir sisteminanti informaciją apie fizinių ir juridinių asmenų įsiskolinimus, finansinius įsipareigojimus, mokėjimo įpročius, jų juridinę, ekonominę bei finansinę būklę.

¹⁸² Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40 starių pakeitimo, trečiojo ir penktojo skirsnių pavadinimo pakeitimo, 1,2 priedų pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹, 14¹, 21¹, 22², 23¹, 25¹ penktuoju skirsniu įstatymo pakeitimų įstatymo projektas, žiūrėta 2015-10-28,

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1081273.

¹⁸³ *Ibid.*

turėtų teisę taip pat ir asmuo, kuriam buvo uždrausta sudaryti vartojimo kredito sutartis. Atitinkamai vartojimo kredito davėjams būtų draudžiama sudaryti sutartį su asmeniu, įtrauktu į tokį sąrašą.

Apibendrinant šio skyriaus nuostatas, galime daryti kelias išvadas. Visų pirma, praktikoje pastebima kredito davėjų tendencija piktnaudžiauti savo dominuojančia padėtimi, vienašališkai nutraukiant vartojimo kredito sutartį. Vartojimo sutarties instituto specifika pasižymi ir teisiškai reguliuojant sutarčių pabaigą – vartotojui suteikiama teisė atsisakyti vartojimo sutarties arba nutraukti sutartį tam tikra palankesne tvarka vartotojui, kaip silpnesnei šių santykių dalyvių, šaliai. Įstatymo projekte siūloma įtvirtinti : (i) „nusiramino laiko tarpį“, kuriuo kredito gavėjui suteikiama teisė per dviejų dienų laikotarpį atsisakyti vartojimo kredito sutarties, nenurodant jokios priežasties; (ii) nekredituotinių asmenų sąrašą. Tokių pakeitimų įtvirtinimu siekiama dar labiau apsaugoti vartotojo teises bei interesus. Iš Įstatymo projekte pateikiamų pasiūlymų ir papildymų matyti, kad priėmus Vartojimo kredito pakeitimo ir papildymo įstatymą, jame numatytas reguliavimas turės didelę įtaką dabartinėms verslo sąlygoms, kadangi juo nustatomi nauji reikšmingi reikalavimai ir ribojimai, kurių įgyvendinimui vartojimo kredito davėjams reikėtų iš esmės pasirengti.

IŠVADOS

1. Išanalizavus Lietuvos banko renkamus statistinius duomenis, kurie rodo didelę vartojimo kreditų paklausą, daroma išvada, kad vartojimo kredito sutartis – paklausī finansinė paslauga Lietuvoje. Atsižvelgiant į teorines išvalgas - vartojimo kredito sutarties šalys yra nelygiavertės derybų šalys, todėl siekiant efektyvaus vartojimo kredito sutarties veikimo ir tikslingo šios sutarties įgyvendinimo, turi būti užtikrinta vartojimo kredito sutartinių santykių dalyvių interesų derinimo pusiausvyra, taigi pirmasis darbo ginamasis teiginys pasitvirtino.

2. Vartojimo kredito sutartis yra viena iš vartojimo sutarčių rūšių, todėl, vartojimo kredito institutui taikomas specialus vartojimo sutarčių teisinis reglamentavimas bei specialiūs vartojimo kredito sutarčiai būdingi silpnesnės šalies apsaugos gynimo būdai, kurie yra vartojimo kredito gavėjo teisių apsaugos garantas.

3. Analizuojant vartojimo kredito sutarties institutą, nustatyta įstatymiškai nesureguliuota problema – tarpusavio skolinimo veikla Lietuvoje, kuri savo esme atitinka vartojimo kreditų teikimo veiklą, tačiau egzistuoja teisinio neapibrėžtumo problematika. Nesant teisiniam reguliavimui - iškraipoma vartojimo kreditų rinka, formuojama skirtinga verslo praktika bei nėra užtikrinama vartotojų teisių apsauga. Pažymėtina, kad 2015 m. lapkričio 5 d. įstatymų leidėjas priėmė Vartojimo kredito įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymą, kuriame reglamentuojama tarpusavio skolinimo veikla, taigi tokio teisinio reglamentavimo įtvirtinimu tikėtinas šios inovacijos spartesnis vystymasis Lietuvoje bei taip užtikrinama vartotojo teisių apsauga.

4. Vartotojo teisė į informaciją – viena pagrindinių kredito gavėjo teisių, kurios įgyvendinimas svarbus vartotojų apsaugos ir efektyvios konkurencijos aspektu. Šios teisės realizavimas sudarant ir vykdant vartojimo kredito sutartį yra ypatingai reikšmingas, kadangi vartojimo kredito davėjo pareiga užtikrinti aiškios, tinkamos, suprantamos, informacijos suteikimą vartotojui, ir tokios informacijos suteikimas yra pagrindas vartojimo kredito sutarties sudarymui. Atlikus tyrimą, nustatyta, kad kreditų davėjai dažnai pateikia klaidingą, neišsamią, netikslią informaciją, siekdami sudaryti santykinai brangias vartojimo kredito sutartis.

5. Vartojimo kredito gavėjo mokumo vertinimas grindžiamas atsakingo kreditavimo principu, tačiau, atsižvelgiant į gausų vartotojų įsiskolinimą bei turto areštų skaičių, daroma išvada, kad vartojimo kredito davėjai netinkamai bei neišsamiai vertina vartotojų kreditingumą. Nekredituotinių asmenų sąrašo reglamentavimas bei iš „Vartojimo kredito gavėjų mokumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo taisyklių“ esminių kreditingumo vertinimo reikalavimų

perkėlimas į Vartojimo kredito įstatymą tai - vienas iš efektyvių būdų, kuris padėtų užtikrinti atsakingesnę skolinimo praktiką bei mažintų įsiskolinusių vartotojų skaičių.

6. Darbe atliktas tyrimas parodė, kad dažniausi pažeidimai nustatomi reklamuojant vartojimo kreditą. Vartojimo kredito įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatyme 4 straipsnis papildytas reklamos ribojimais, kuriais griežtinama vartojimo kredito sutarčių reklamos kontrolė. Nustatyta, kad pažeidžiamiausia žmonių grupė yra jauni asmenys, todėl tokių ribojimų įtvirtinimu mažinama reklamos įtaka vartotojui.

7. Atlikus VTTAT nutarimų bei teismų praktikos analizę, nustatytas kredito davėjo nesąžiningumas įtraukiant nesąžiningas sąlygas į vartojimo kredito sutarties turinį. Neskaidrumas yra pagrindas rinkos iškreipymams atsirasti, todėl vartojimo kreditų davėjai nesąžiningumu kuria neskaidrią ir nepatikimą vartojimo kreditų rinką. Vartojimo kredito sutartyse dažniausiai identifikuojamos nesąžiningos sąlygos, nustatančios neproporcingai didelę vartotojo atsakomybę už sutarties nevykdymą arba netinkamą vykdymą ir kredito davėjo neteisėtą vienašališką vartojimo kredito sutarties nutraukimą.

8. Atsižvelgiant į darbo turinį bei atliktą tyrimą, daroma išvada, kad dabartinis vartojimo kredito sutarties reglamentavimas Vartojimo kredito įstatymu, neužtikrina efektyvaus šios sutarties veikimo, o tai sąlygoja problemų (didelį vartotojų įsiskolinimą, turto areštų skaičių, kredito davėjų piktnaudžiavimą) vartojimo kredito rinkoje atsiradimą, todėl antrasis darbo ginamasis teiginys pasitvirtino.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. „Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. 63, 1479 (1996).
2. „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“ *Valstybės žinios*, nr. 74, 2262 (2000).
3. „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. XII, 700 (2013).
4. „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.886 straipsnio pakeitimo ir 6.887, 6.888, 6.889, 6.890, 6.891 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas“, *Valstybės žinios* Nr. XI, 1254 (2011).
5. „Lietuvos Respublikos konstitucija“ *Valstybės žinios*, nr. 33, 1014 (1992).
6. „Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. 28, 890 (2001).
7. „Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. 6, 212 (2008).
8. „Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas“, *Valstybės žinios*, Nr. 64, 1937 (2000).
9. „Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. 15, 344 (1995).
10. „Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. 146, 6830 (2011).
11. „Lietuvos Respublikos Vartojimo kredito įstatymo projektas“, nr. XIP, 1315 (2009).
12. „Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas“, *Valstybės žinios*, nr. 12,488 (2007).
13. „Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40 straipsnių pakeitimo, trečiojo ir penktojo skirsnų pavadinimo pakeitimo, 1,2 priedų pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹, 14¹, 21¹, 22¹, 22², 23¹, 25¹ penktuoju skirsniu įstatymo projektas“, *Valstybės žinios* nr. XIIP, 3370 (2015).
14. „Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas „Dėl bendros vartojimo kredito metinės normos apskaičiavimo tvarkos patvirtinimo“, nr. 82 (2001).
15. „Lietuvos banko valdybos nutarimas nr. 03, 62 Vartojimo kredito gavėjų mokumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo taisyklės“ *Valstybės žinios*, nr. 30-1519 (2013).
16. „Lietuvos banko valdybos nutarimas nr. 03-90 Dėl Lietuvos banko valdybos 2011 m. rugsėjo 1 d. nutarimo Nr. 03-144 „Dėl atsakingojo skolinimo nuostatų“ pakeitimo, “ (2015).

Užsienio valstybių teisės aktai

17. *Consumer Credit Act* (1995), žiūrėta 2015-09-12, <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1995/act/24/enacted/en/print#sec1>.
18. Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts // Official Journal, L, 1993, Nr. 95/29.
19. Council Directive 2008/48/EB of 23 April 2008 on credit agreements for consumers and repealing Council Directive 87/102/EEC.
20. Council Directive 87/102/EEC of 22 December 1986 for the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit//Official Journal, L, 1987, No 42.

21. UNIDROIT principles of International Commercial Contracts, žiūrėta 2015-09-18, <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/blackletter2004.pdf>.
22. United Kingdom Consumer Credit sourcebook (2015), žiūrėta 2015-09-17, <https://www.handbook.fca.org.uk/handbook/CONC.pdf>.

Teismų praktika

23. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. *praktikos civilinėse bylose aktualijos*“.
24. „Netesybas ir palūkanas reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje apžvalga. *Teismų praktika*. Nr. 37(2012)“.
25. „Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: *teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga (I)*, (2009)“.
26. „Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga II. *Teismų praktika*, Nr. 33“.
27. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2011 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-397/2011“.
28. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2013 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3-3K-103/2013“.
29. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje nr. 3K-3-500/2014“.
30. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2014 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-114/2014“.
31. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-149-706/2015“.
32. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-187-611/2015“.
33. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje 3K-3-272-378/2015“.
34. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-536/2008“.
35. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-5/2014“.
36. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje nr. 3K-3-400/2011“.
37. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-659/2013“.
38. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-578/2012“.
39. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-7-297/2012“.
40. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-342-248/2015“.
41. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1157/2002“.
42. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2005 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-316/2005“.
43. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-145/2013“.
44. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-272/2011“.
45. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gruodžio nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-578/2012“.

46. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje nr. 3K-3-272-378/2015“.
47. „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2010 m. rugsėjo 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-1184/2010“.
48. „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸- 1235/2010“.
49. „Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. II-1029-815/2011“.
50. „Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. II-1029-815/2011“.
51. „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-136-343/2015“.
52. „Šiaulių apygardos teismo civilinių bylų skyriaus 2015 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-312-372/2015“.
53. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-552-798/2015“.
54. „Vilniaus apygardos administracinio teismo teisėjų kolegijos 2013 m. rugpjūčio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. I- 3079-142/2013“.
55. „Vilniaus apygardos administracinio teismo teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. I-790-189/2014“.
56. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2013 m. liepos 24 d. nutartis byloje Nr. 2A-289-431/2013“.
57. „Vilniaus apygardos teismo civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-552-798/2015“.
58. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2011 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1483-656/2011“.
59. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2014 m. liepos 29 d. nutartis civilinėje byloje nr. 2A-257-431/2014“.
60. „Vilkaviškio rajono apylinkės teismo 2015 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-133-831/2015“.

Europos Teisingumo Teismo praktika

60. Europos Teisingumo Teismo 2005 m. sprendimas byloje C-464/01. Johann Gruber prieš Bay Wa AG, ETA – I- 480(2005), žiūrėta 2015-10-14, <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=49857&pageIndex>.
61. Océano Grupo Editorial SA v Roció Murciano Quintero (C-240/98) and Salvat Editores SA v José M. Sánchez Alcón Prades (C-241/98), Jose Luis Copano Badilo (C-242/98), Mohammed Berroane (C-243/98) ir Emilio Vinas Feliu (C-244/98), (2000).

Specialioji literatūra

62. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40 straipsnių pakeitimo, trečiojo ir penktojo skirsnių pavadinimo pakeitimo, 1,2 priedų pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹, 14¹, 21¹, 22¹, 22², 23¹, 25¹ penktuoju skirsniu įstatymo projekto, žiūrėta 2015-10-04, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1046922.
63. Ambrasienė, Dangutė, et. al. *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras, 2009.

64. Astromskis, Paulius. „Mažoji vartojimo kreditavimo sandorių reguliavimo modelis“. Daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, 2014.
<http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:6079599/datastreams/MAIN/content>.
65. Braspenning, Jurgen, Mak, V. *Errare humanum est: Financial Literacy in European Consumer Credit Law*. Netherlands: Tilburg Law School, 2012, 307-332.
66. Bublienė Danguolė. *Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė*. Monografija. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009.
67. Buckiūnienė, Olga. *Įmonių finansai*, Vilniaus kolegija, 2002.
68. Centrinės hipotekos įstaigos pranešimas „Nemokūs greitųjų kreditų mėgėjai rizikuoja netekti savo turto“, *Juristo patarimai* nr. 2 (2015).
69. Europos Bendrijos pakeistas pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su vartojimo kreditu, suderinimo, nutraukiančios Direktyvos 87/102/EB galiojimą ir keičiančios Direktyvą 93/13/EB; KOM(2004)747,
http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/fin_serv/cons_directive/credit_cons_lt.pdf.
70. Europos Sąjungos sutartis sutarties ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos (2010/C 83/01).
71. Greitųjų kreditų bendrovės klaidina vartotojus, *Veidas*, balandžio 4, 2014,
<http://www.veidas.lt/greituju-kreditu-bendroves-klaidina-vartotojus>.
72. Kamleitner, Bernadette et al, *Credit Use: Psychological Perspectives on a Multifaceted Phenomenon*. International Journal of Psychology, Vol. 47, No. 1, (2012) pp. 1-27.
73. Katuoka Saulius et al. *Vartotojų teisių apsauga Lietuvoje ir Europos Sąjungoje*: kolektyvinė monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
74. Kirchler Erik, *Consumer credit use: A process model and literature review*. *Revue Europeenne de Psychologie Appliquee/European Review of Applied Psychology*, 57-4 (2007): 267-283.
75. Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Direktyvos 2008/48/EEB dėl vartojimo kredito sutarčių įgyvendinimo, žiūrėta 2015-10-12,
http://ec.europa.eu/consumers/rights/docs/ccd_implementation_report_lt.pdf.
76. Kuzavinis, Kazys. *Lotynų – lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: mokslų ir enciklopedijų leidykla, (2006).
77. Lietuvos Respublikos Seimo biudžeto ir finansų komiteto posėdžio protokolas Nr. 109, P-35 (2015), žiūrėta 2015-10-20,
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1091603.
78. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvada dėl Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40 straipsnių pakeitimo, trečiojo ir penktojo skirsnių pavadinimo pakeitimo, 1,2 priedų pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹, 14¹, 21¹, 22¹, 22², 23¹, 25¹, penktuoju skirsniu įstatymo projekto, Nr. XIIP-3370, žiūrėta 2015-10-21,
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1067785.
79. Mažųjų kreditų teikėjai pritaria griežtesniam reguliavimui, BNS spaudos centras,
<http://sc.bns.lt/view/item.php?id=180148>.
80. Mikelėnas, Valentinas. Aiškinamasis raštas dėl civilinio kodekso šeštosios knygos, žiūrėta-2015-09-24,
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=100914&p_query=&p_tr2=.
81. Mikelėnas, Valentinas. *Lietuvos Respublikos CK komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis*. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, (2007).
82. Novikovienė Lina. „Kai kurie vartotojo sampratos aspektai“ Mokslo darbų rinkinys „Vartotojų teisių apsaugos teisiniai aspektai Europos Sąjungoje“, Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2011.

83. Tatol, Renata, „Klaidinanti reklama – vienas iš nesąžiningo konkuravimo būdų“, *Juristo patarimai*, Nr. 4(2014).
84. Vartotojų teisių apsaugos ir finansinio raštingumo diagnostinė apžvalga. I dalis. Pagrindinės išvados ir rekomendacijos, žiūrėta 2015–10-25, http://siteresources.worldbank.org/INTECAREGTOPPRVSECDEV/Resources/Lithuania_CP_Vol1_Lt.pdf.
85. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos 2015 – 2018 metų projektas, žiūrėta 2015- 10-14, http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc?p_id=1016598&p_fix=n&p_gov=n.

Moksliniai straipsniai

86. Bublienė, Danguolė. „Vartotojų teisė į informaciją pagal naująjį vartotojų teisių direktyvos pasiūlymą: žingsnis pirmyn?“. *Jurisprudencija* 18,4 (2011): 1593-1608.
87. Bublienė, Danguolė. „Silpnės šalies apsaugos principo įgyvendinimas kontroliuojant nesąžiningas vartojimo sutarčių sąlygas“. *Jurisprudencija* 9, 99 (2007): 41-47.
88. Navickaitė- Sakalauskienė Ieva. „Vartojimo sutarčių kvalifikavimo problemos“. *Justitia: teisės mokslo ir praktikos žurnalas*. Nr. 2, 74(2010): 83-103.
89. Navickaitė – Sakalauskienė Ieva. „Vidutinio vartotojo standartas: pagalba ar papildomas apsunkinimas ginant vartotojų teises?“. *Jurisprudencija* 3,4 (2011): 1375-1390.
90. Novikovienė Lina. „Theoretical and practical issues of consumer’s conception“. *Jurisprudence*, 4,122 (2010): 279-293.
91. Ravluševičius Pavelas. „Vartotojų teisių apsaugos ypatumai Europos Sąjungos ir Lietuvos teisėje“. *Jurisprudencija* 9, 99(2007): 48-53.
92. Švirinas Dainius. „Civilinės teisės ir konkurencijos teisės normų sąveika“. *Jurisprudencija* 28,20 (2002) 42-52.
93. Žukas Tadas. „UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų ir Europos sutarčių teisės principų recepcija Lietuvoje: trečiasis recepcijos etapas ir Šveicarijos patirtis“. *Justitia* (2007)133-149.

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nutarimai

94. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2010 m. gruodžio 20 d. nutarimas Nr. 10-797 „Dėl UAB „General financing“ vartojimo kredito sutarties Nr. 47503071224 SANDORIO NR. 6“.
95. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2010 m. gruodžio 20 d. nutarimas „Dėl UAB „Ūkio banko lizingas“ vartojimo kredito sutarties Nr. NR. C003057486“.
96. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2011 m. liepos 19. Nutarimas Nr. 10-434 „Dėl UAB Minibank vartojimo kredito sutarties sąlygų.
97. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2011 m. Rugsėjo 2 d. nutarimas Nr. 10 – 532 „Dėl BIGBANK AS filialo vartojimo kredito sutarties Nr. 1100161/96GK“.
98. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2012 m. lapkričio 13 d. nutarimas Nr. 10-794 „Dėl UAB „4 Finance“ vartojimo kredito sutarčių“.
99. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2012 m. vasario 22 d. nutarimas Nr. 10 – 131, „Dėl UAB Snoro lizingas vartojimo kredito sutarties nr. ZBE00702HKTA SĄLYGŲ“.
100. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nutarimas dėl UAB „General Finacing“ vartojimo kredito sutarties Nr. 10-354 (2012).
101. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014 m. Rugpjūčio 12 d. Nutarimas Nr. 10-649 „Dėl BIGBANK AS Filialo vartojimo kredito sutarties Nr. 0801835/15PA“.
102. „Vartotojų teisių apsaugos ir finansinio raštingumo diagnostinė apžvalga. I dalis: Pagrindinės išvados ir rekomendacijos“, <http://www.vvtat.lt/index.php?3976257261>.

Lietuvos banko šaltiniai

103. Lietuvos bankas, vartojimo kredito rinkos apžvalga 2012 m., žiūrėta 2015-09-14, https://www.lb.lt/vartojimo_kredito_rinkos_apzvalga_2012_m.
104. Lietuvos bankas, vartojimo kredito rinkos apžvalga 2013 m., žiūrėta 2015-09-14, https://www.lb.lt/n20287/vartojimo_kredito_rinkos_apzvalga_2013.pdf.
105. Lietuvos bankas, vartojimo kredito rinkos apžvalga 2014 m., žiūrėta 2015-09-14, https://www.lb.lt/vartojimo_kredito_rinkos_apzvalga_2014_m.
106. Lietuvos bankas, vartojimo kredito rinkos apžvalga, žiūrėta 2015-09-14, https://www.lb.lt/n20287/vartojimo_kreditu_statistika_skelbimui_20150331.pdf.
107. Lietuvos bankas: vartojimo kredito rinkos apžvalga 2015 m., žiūrėta 2015-09-17, https://www.lb.lt/n20287/vartojimo_kreditu_statistika_skelbimui_20150331.pdf.
108. Lietuvos bankas: vartojimo kredito rinkos apžvalga 2014 m. II ketvirtis, žiūrėta 2015-09-17, https://www.lb.lt/vartojimo_kredito_rinkos_apzvalga_2014_m.
109. Vartojimo kredito rinkos apžvalga 2015 m. I pusmetis, žiūrėta 2015-09-17, https://www.lb.lt/n25919/2015_09_09_vartojimo_kreditai.pdf.
110. „Lietuvos bankas: įstatymu nesugriežtinus reguliavimo, problemų mastas greitųjų kreditų rinkoje tik didės“, žiūrėta 2015-09-01, https://www.lb.lt/lietuvos_bankas_istatymu_nesugrieztinus_reguliavimo_problemu_mast_as_greituju_kreditu_rinkoje_tik_dides.
111. Lietuvos banko priežiūros tarnybos „Vartojimo kredito teikimo gairės“, Nr. 241, 69(2015).
112. Lietuvos banko „Finansinių paslaugų reklamos gairės“, žiūrėta 2015-10-24, http://www.lb.lt/finansiniu_paslaugu_reklamos_gaires.
113. Lietuvos bankas, „Finansinių paslaugų reklama: daugiausia pažeidimų, siūlant vartojimo kreditus“, žiūrėta 2015-10-14, http://www.lb.lt/finansiniu_paslaugu_reklama_daugiausia_pazeidimu_siulant_vartojimo_kreditus.

ANOTACIJA

Magistro baigiamąjį darbo tikslas - išanalizuoti vartojimo kredito sutarties institutą bei jo teisinį reglamentavimą, taip atskleidžiant vartojimo kredito sutarties sudarymo bei nutraukimo ypatumus bei probleminius aspektus, kylančius taikant šiuo metu galiojančias teisės normas. Darbe atskleidžiama vartojimo kredito sutarties samprata ir šios sutarties specifika, nustatoma šios sutarties vieta sutarčių teisėje, ištiriama vartojimo kredito sutarties teisinio reglamentavimo raida Lietuvoje bei atlikus tyrimą, identifikuojamos pagrindinės problemos Lietuvos vartojimo kreditų rinkoje. Darbu siekiama atskleisti vartojimo kredito sutarties instituto ypatumus bei problematiką, todėl darbe išanalizuotas dabartinis vartojimo kredito sutarties teisinis reglamentavimas, siekiant nustatyti, ar efektyvus vartojimo kredito sutarties įgyvendinimas Lietuvoje. Darbe skiriamas didelis dėmesys Vartojimo kredito įstatymo pakeitimo ir papildymo projekte pateikiamų siūlymų analizei bei įvertinimui bei atliekama VVTAT nutarimų ir teismų praktikos analizė. Daroma išvada, kad vartojimo kredito sutartis paklausi finansinė paslauga, tačiau dabartinis šios sutarties reguliavimas Vartojimo kredito įstatymu neužtikrina efektyvaus šios sutarties veikimo, o tai sąlygoja problemų vartojimo kreditų rinkoje atsiradimą.

Reikšmingi žodžiai: vartojimo kreditas, vartojimo kredito sutartis, vartotojų teisių apsauga, vartotojų teisių gynimas.

ABSTRACT

The goal of the final Master's thesis is to analyse the institute of consumer loan agreement and its legal regulation, revealing peculiarities of concluding and terminating the consumer loan agreement and related issues, resulting from the application of current legal norms. The thesis reveals the concept of consumer loan agreement and the specificity of this agreement, presents the role of this agreement in the law of agreements, analyses the development of legal regulation for the consumer loan agreement in Lithuania, and after the research, it identifies the main issues in the Lithuanian market of consumer loans. The thesis aims to reveal peculiarities of the institute of consumer loan agreement and issues; therefore, the thesis analyses current legal regulation of the consumer loan agreement, seeking to determine whether the implementation of consumer loan agreement is effective in Lithuania. The thesis focuses on the amendment of the Law on Consumer Loan, analysis of offers provided from the amendment project, and analyses SCRPA decision, court practice. It is concluded that the consumer loan agreement is a marketable financial service, but the current regulation of this agreement by the Law on Consumer Loan does not ensure the effective operation, and causes the occurrence of issues in the market of consumer loans.

Key words: consumer loan, consumer loan agreement, protection of consumer rights, defence of consumer rights.

SANTRAUKA

Vartojimo kredito sutartis (teorija ir praktika)

Įgyvendinus darbo tyrimo iškeltus uždavinius, buvo pasiektas magistro baigiamojo darbo tyrimo tikslas - išanalizuotas vartojimo kredito sutarties institutas, aptariami ir atskleidžiami vartojimo kredito sutarties sudarymo, nutraukimo ypatumai bei atlikus tyrimą identifikuojamos pagrindinės problemos vartojimo kreditų rinkoje, kurios sudaro prielaidą neefektyviam vartojimo kredito sutarties veikimui Lietuvoje.

Pirmiausia darbe teorinės analizės pagalba, atskleidžiama vartojimo kredito sutarties samprata, kuri pasižymi vartojimo kredito sutarties tikslo, šalių bei šios sutarties dalyko specifika, nustatomas vartojimo kredito sutarties santykis su vartojimo ir paskolos sutartimis, bei iširiama vartojimo kredito sutarties teisinio reglamentavimo raida Lietuvoje, kuri suformavo pagrindus dabartinėms teisės normoms, reglamentuojančioms vartojimo kredito sutarties institutą. Visa tai aptarta pirmajame darbo skyriuje, kuris sudaro tyrimo bendrąją dalį.

Specialiojoje darbo tyrimo dalyje įvertinama, kaip kreditų davėjai įgyvendina įstatyminiu lygmeniu sureglamentuotas pareigas vartojimo kreditų teikimo veikloje (kredito gavėjo tinkamas informavimas ir su vartojimo kredito sutartimi, susijęs informavimas bei tinkamas vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimas), siekiant nustatyti, ar tokių pareigų vykdymas užtikrina vartotojų teisių apsaugą ir tikslingą vartojimo kredito sutarties sudarymą. Šioje darbo dalyje atskleidžiama vartojimo kredito sutarties turinio problematika, susijusi su nesąžiningų sąlygų įtraukimu į vartojimo kredito sutartis bei nustatomos dažniausiai pasitaikančios sąlygos vartojimo kredito sutartyse, analizuojant VVTAT nutarimus ir teismų praktiką. Vartojimo kreditų rinkoje dažniausi pažeidimai nustatomi reklamuojant vartojimo kreditą. Neabejotinai didelę įtaką vartotojo ekonominiam elgesiui ir finansiniam apsisprendimui daro vartojimo kredito reklama, todėl darbe atskleidžiama vartojimo kredito sutarties reklamos samprata bei išanalizuojama tokios reklamos reglamentavimo sistema, siekiant nustatyti jos ypatumus bei problematiką. Šioje darbo dalyje atskleidžiami vartojimo kredito sutarties nutraukimo ypatumai, įvertinant kredito davėjo teisėtumą nutraukiant vartojimo kredito sutartį bei kredito gavėjo teisės atsisakyti ir nutraukti vartojimo kredito sutartį realizavimas. Šioje dalyje aptariami ir įvertinami reikšmingi Įstatymo projekte siūlomi pakeitimai ir papildimai (susiję su kredito gavėjo teise atsisakyti vartojimo kredito sutarties sutarties įtvirtinant „nusiramino laiko tarpį“, asmens teise pateikti prašymą, kuriuo būtų draudžiama tokiam asmeniui sudaryti vartojimo kredito sutartį ir kt).

SUMMARY

Consumer loan agreement (theory and practice)

The goal of the final Master's thesis, which was to analyse the institute of consumer loan agreement and its legal regulation, revealing peculiarities of concluding and terminating the consumer loan agreement and related issues in the market of consumer loans, supposing that they cause ineffective implementation of consumer loan agreement in Lithuania, was achieved after completing the research tasks.

Firstly, based on the theoretical analysis, the thesis reveals the concept of consumer loan agreement, which has the specificity of the goal of consumer loan agreement, the object of parties and this agreement, determines the correlation between the consumer loan agreement, consumer, and loan agreements, analyses the development of legal regulation for the consumer loan agreement in Lithuania, which was the foundation for the current legal norms, regulating the institute of consumer loan agreement. All the above is presented in the first chapter, which is a general part of the research.

The special part of the research assesses how the creditors implement their statutory duties regulated in the business of consumer loans (providing proper information on the consumer loan agreement for the borrower and proper assessment of creditworthiness), in order to determine whether the execution of these duties ensure the protection of consumer rights and purposeful conclusion of consumer loan agreement. This part of the thesis reveals the issues related to the content of consumer loan agreement, including dishonest conditions in the consumer loan agreement that are the most common in this type of agreements by analysing SCRPA decisions and court practice. The most common violations in the market of consumer loans are determined in the advertisements of consumer loans. There is no doubt that the advertisement of consumer loans has a great influence on the economic consumer behaviour and financial decision; therefore, the thesis reveals the concept of consumer loan advertisement and analyses the system of regulating such advertisements, in order to determine its peculiarities and issues. This part of the thesis reveals peculiarities of terminating the consumer loan agreement by assessing the legitimacy of the creditor in terminating the consumer loan agreement and the realization of the right to withdraw and terminate the consumer loan agreement. This part discusses and evaluates the significant suggested amendments to the Law (related to the borrower's right to withdraw the consumer loan agreement by assessing "the cool down period", his/her rights to submit an application, which would prevent such person to conclude the consumer loan agreement, etc.).

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2015-12-11

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas) Teisės fakulteto Civilinės justicijos instituto Civilinės teisės studijų programos studentė Monika Sakalauskaitė, patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Vartojimo kredito sutartis (teorija ir praktika)“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

Monika Sakalauskaitė